

The Project Gutenberg eBook of Rosmersholma: Nelinäytöksinen näytelmä, by Henrik Ibsen

This ebook is for the use of anyone anywhere in the United States and most other parts of the world at no cost and with almost no restrictions whatsoever. You may copy it, give it away or re-use it under the terms of the Project Gutenberg License included with this ebook or online at www.gutenberg.org. If you are not located in the United States, you'll have to check the laws of the country where you are located before using this eBook.

Title: Rosmersholma: Nelinäytöksinen näytelmä

Author: Henrik Ibsen

Translator: Hilda Maria Asp

Release date: October 7, 2005 [EBook #16806]

Most recently updated: December 12, 2020

Language: Finnish

*** START OF THE PROJECT GUTENBERG EBOOK ROSMERSHOLMA: NELINÄYTÖKSINEN
NÄYTELMÄ ***

Produced by Matti Järvinen and Tuija Lindholm.

ROSMERSHOLMA.

NELINÄYTÖKSINEN NÄYTELMÄ.

Kirjoittanut
Henrik Ibsen.

Suomentanut
Hilda Asp.

Ensimmäisen kerran julkaissut
Hj. Hagelberg 1887.

HENKILÖT:

Johannes Rosmer, Rosmersholman omistaja, entinen kirkkoherra.

Rebekka West, asuva Rosmerin luona.

Rehtori Kroll, Rosmerin lanko,

Ulrik Brendel.

Peder Mortensgård.

Matami Helseth, Rosmersholman taloudenhoitaja.

(Tapahtuma Rosmersholman vanhassa herraskartanossa, lähellä erästä vuonokaupunkia länsi-Norjassa.)

ENSIMMÄINEN NÄYTÖS.

(Arkihuone Rosmersholmassa; avara vanhan-aikuinen ja hauska. Alhaalla oikealla puolen tuoreilla koivun-oksilla ja metsäkukilla koristettu muuri. Ylempänä ovi. Perällä kaksois-ovet eteiseen. Vasemmalla seinällä akkuna, sen edessä kasvia ja kukkia. Muurin luona pöytä, sen ympärillä nojatuolia ja sohva. Seinällä riippuu pappien, upseerien ja juhlapukuisten virkamiesten kuvia, toiset vanhoja toiset uudempia. Akkuna on auki. Samoin eteisen-ovi ja ulko-ovi. Ovesta näkyy suuria, vanhoja puita kartanoon vievissä puistokäytävissä. Kesä-ilta. Aurinko on laskenut.)

(*Rebekka West* istuu akkunan vieressä nojatuolissa ja virkkaa suurta valkeata, melkein valmista villahuivia. Tuontuostakin hän katsahtaa ulos kasvien välistä. Vähän ajan perästä tulee *matami Helseth* oikealta.)

Matami Helseth. Parasta kait on, että vähitellen alan panna illallista pöytään, neiti?

Rebekka West. Niin, tehkää se. Luultavasti pastori pian palaakin.

Matami Helseth. Eikö siinä käy kova viima, neiti, missä istutte?

Rebekka. Käy vähän. Ehkä panette ovet kiinni.

(*Matami Helseth* sulkee eteisen oven, menee sitten akkunan luo.)

Matami Helseth (aikoo panna akkunan kiinni, katsoo ulos). Eikös tuo ole pastori, joka tuolla kävelee?

Rebekka (pikaisesti). Missä? (nousee.) On, hän se on. (Akkunan takana.) Menkää syrjään. Hän ei saa huomata meitä.

Matami Helseth (keskellä lattiaa). Ei, mutta neiti — hän lähtee taas myllytietä.

Rebekka. Myllytietä hän toissa päivänäkin kulki. (Kurkistaa akkunaverhon ja pielen välistä.) Nyt saamme nähdä —

Matami Helseth. Uskaltaako hän mennä sulun yli?

Rebekka. Niin, sitä tahtoisin nähdä. (vähän ajan kuluttua.) Ei. Hän palaa takaisin. Menee tänäänkin ylempää, (menee akkunan luota.) Pitkän kierroksen.

Matami Helseth. Herranen aika, niin. Mahtaa pastorista tuntua vaikealta kulkea tuon sulun yli. Siellä missä sellaista on tapahtunut —

Rebekka (pane työnsä kokoon). Täällä ei hevin unohdeta kuolleita, täällä Rosmersholmassa.

Matami Helseth. Minä nyt puolestani luulen niin, neiti, että kuolleet eivät unohda Rosmersholmassa.

Rebekka (katsoo häneen). Kuolleet?

Matami Helseth. Niin, melkein voi sanoa, ett'eivät ne voi täydellisesti erota jälkeensä.

Rebekka. Kuinka niin luulette?

Matami Helseth. No, eihän se valkea hevonen muuten täällä kävisi, tiedän mä.

Rebekka. Niin, mitenkä sen valkean, hevosen, laita oikein on, matami?

Matami Helseth. Oh, siitä ei kannata puhua. Ettehän te semmoisia uskokkaan.

Rebekka. Uskotteko te sitten semmoisia?

Matami Helseth (menee ja sulkee akkunan). Tässä minä nyt rupean teidän narriksenne. (katsoo ulos.) Ei — mutta johan se pastori taas on tuolla myllytiellä —!

Rebekka (katsoo ulos). Tuo mieskö tuolla? (menee akkunan luo.) Sehän on rehtori.

Matami Helseth. Niin oikein, rehtori se onkin.

Rebekka. No, sepä hauskaa! Saattepa nähdä, hän on tulossa meille.

Matami Helseth. Hän menee ihka suoraan sulun yli, hän. Ja kuitenkin oli vainaja hänen sisarensa. — No, minä lähdän sitte laittamaan illallista, neiti. (Menee oikealle.)

(Rebekka seisoo hetkisen akkunan luona; tervehtii sitte hymyilee ja nyökkää.)

(Alkaa hämärtää.)

Rebekka (menee oikealle ovelle ja puhuu ovesta huoneeseen). Hyvä matami Helseth, ehkä hankitte jotain erikoisherkkua pöytään. Itse kyllä tiedätte, mikä rehtorista on parasta.

Matami Helseth (huoneesta). Kyllä niin, neiti. Sen minä teen.

Rebekka (avaa oven eteiseen). No, vihdoinkin —! Sydämmellisesti tervetullut, rakas rehtori!

Rehtori Kroll (eteisessä, laskien kepin kädestään). Kiitos. En siis tule häiritsemään?

Rebekka. Tekö? Hyi, hävetkää toki —!

Kroll (tulee sisään). Aina yhtä herttainen. (katsoo ympärilleen.) Onko Rosmer ylhäällä huoneessaan?

Rebekka. Ei, ulkona kävelemässä. Hän on viipynyt tavallista kauvemmin. Mutta kyllä kait hän tuossa paikassa tulee. (näyttää sohvaa.) Olkaa hyvä ja istukaa niin kauvaksi.

Kroll (laskee hatun kädestään). Kiitoksia paljon, (istuu ja katselee ympärilleen.) Kas, kuinka somaksi te olette saanut tämän vanhan suojan. Kukkia joka sopessa.

Rebekka. Rosmer pitää niin mielellään raittiita, eläviä kasvia läheisyydessään.

*Kroll***Matami Helseth** Pidätte kait tekin, luulen minä.

Rebekka. Niin teen. Minusta ne huumaavat niin suloisesti. Ennen olemme saaneet kaivata sitä huvia.

Kroll (nyökäyttää raskaasti päätään). Beate-raukka ei kärsinyt niiden tuoksua.

Rebekka. Eikä niiden väriäkään. Hän meni ihan puolipyörriksiin —

Kroll. Sen kyllä muistan. (keveämmällä äänellä.) No, kuinka täällä voidaan?

Rebekka. Kiitos, kaikki täällä kulkee tasaista, totuttua uraansa. Toinen päivä toisensa tapaan. — Entä teillä? Vaimonne —?

Kroll. Oi, hyvä neiti West, jättäkäämme minun asiani. Perhe-elämässä sattuu aina pieniä selkkauksia, etenkin tällaisina aikoina.

Rebekka (vähän ajan kuluttua, istuu nojatuoliin sohvan luona). Minkä tähden ette ole kertaakaan käynyt meitä tervehtimässä kesäloman aikana?

Kroll. No, ei nyt aina pidä olla ihmisten kimpussa —

Rebekka. Tietäisitte vaan kuinka me olemme kaivanneet teitä —

Kroll. — ja olenhan sitä paitsi ollut matkoilla —

Rebekka. Niin, parin viikon ajan. Tehän matkustitte kansankokouksissa maaseuduilla?

Kroll (nyökkää). Niin, mitä te, neiti, siitä sanotte? Oletteko ajatellut, että minusta vanhoina

päivinäni tulisi valtiollinen yllyttäjä? Häh?

Rebekka (hymyilee). Aina teissä on ollut vähän yllyttäjää, rehtori Kroll.

Kroll. On niin, noin yksityishuviksi. Mutta vast'edes siitä tulee täyttä totta. Luetteko te koskaan noita radikaalisia lehtiä?

Rebekka. Niin, rakas rehtori, en tahdo kieltää, että — —

Kroll. Hyvä neiti, ei siinä ole mitään moitittavaa. Ei, mitä teihin tulee.

Rebekka. Ei niin, samaa minäkin. Pitäähän minun seurata aikaani. Tuntee — — —

Kroll. Ja oli miten oli, enhän minä teiltä, joka olette nainen, voi vaatia, että varmasti liitytte jompaankumpaan puolueeseen tässä kansalais-kiistassa — voisin kyllä sanoa kansalais-sodassa, joka täällä raivoaa. — Mutta te olette siis lukenut, kuinka nuo «kansan» miehet ovat suvainneet syyttää minulle herjauksia? Mitä ilkeitä raakuuksia he ovat luulleet saavansa käyttää.

Rebekka. Niin, mutta minusta te olette kuitannut ne sangen sattuvasti.

Kroll. Niin olen. Sen uskallan itse sanoa. Sillä nyt olen minä saanut vettä myllyyni. Ja he saavat nähdä että meikälainen mies ei itse paljasta selkäänsä — — Ei, kuulkaapas, elkäämme kajotko noihin ikäviin, ärsyttäviin asioihin tänä iltana.

Rebekka. Niin, jättäkäämme ne, rakas rehtori.

Kroll. Sanokaa minulle kernaammin, kuinka oikein viihdytte täällä Rosmersholmassa nyt, yksin jäätyänne? Sitte kun Beate-raukka — —

Rebekka. Kiitos, viihdynhän minä täällä hyvinkin. Kovin tyhjältä täällä tuntuu hänen jälkeensä monessa suhteessa. Ja suru ja kaipuu tuntuu myös — tietysti. Mutta muuten —

Kroll. Aijotteko jäädä tänne? Noin ainaiseksi, minä tarkoitan.

Rebekka. Oi, rakas rehtori, enhän minä aijo sitä enkä tätä. Minä olen nyt jo niin kotiutunut, että mielestäni olen taloon kuuluva, minäkin.

Kroll. Niin te. Kuka sitten.

Rebekka. Ja niin kauvan kun herra Rosmer arvelee, että minä voin olla hänelle joksikin hyödyksi ja huviksi, — niin kai minä täällä sitte pysyn, luullakseni.

Kroll (katselee häntä liikutettuna). Tiedättekö mitä, — tuossa on jotain suurta naiselle, kun noin kuluttaa koko nuoruutensa, uhraamalla sen muiden hyväksi.

Rebekka. Minkä hyväksi muuten olisin elänyt?

Kroll. Ensin saitte herkeämättä hoidella rampaa, äreätä kasvatus-isäänne —

Rebekka. Elkää luulko että tohtori West oli niin äreä siellä Lapissa. Ne kauheat merimatkat hänet murtivat. Vasta tänne muutettuumme, — niin olihan minulla sitten pari vaikeata vuotta, ennen kun hänen kärsimisensä loppuivat.

Kroll. Eikö ne seuraavat vuodet tuntuneet teistä vieläkin vaikeammilta?

Rebekka. Ei, kuinka voitte noin sanoa! Minä kun niin paljon pidin Beatesta —. Ja niin hartaasti kun hän, vaivanen, kaipasi hoitoa ja sääliväistä kohtelua.

Kroll. Kiitos ja kunnia teille siitä, että muistelette häntä suopeudella.

Rebekka (siirtyy vähän lähemmäksi häntä). Rakas rehtori, tuon te sanotte niin kauniisti ja sydämmellisesti, ett'en ollenkaan epäile sanoissanne olevan mitään kaksimielisyyttä.

Kroll. Kaksimielisyyttä? Mitä sillä tarkoitatte?

Rebekka. No, eihän se olisi lainkaan kummallista, jos teistä tuntuisi vähän katkeralta, nähdessänne minun, vieraan ihmisen, hallitsevan ja vallitsevan täällä Rosmersholmassa.

Kroll. Ei, mitä kummaa te —!

Rebekka. Mutta siltä teistä ei tunnu. (ojentaa hänelle kätensä.)

Kiitos, rakas rehtori! Kiitos, kiitos siitä.

Kroll. Mutta mistä ihmeestä te olette saanut tuon päähänne?

Rebekka. Minä rupesin vähän pelkäämään, kun te tulitte niin harvoin tänne, luoksemme.

Kroll. Nytpä olette kelpo lailla erehtynyt, neiti West. Ja sitä paitsi — eihän täällä oikeastaan ole tapahtunut mitään muutosta. Tehän täällä silloinkin — Beate-raukan viimeisinä onnettomina elinvuosina piditte huolen kaikesta — te yksin-omaan.

Rebekka. Oikeimmin minä silloin hoidin jonkinlaista sijaishallitusta emännän nimessä.

Kroll. Samahan tuo lie —. Tiedättekö mitä, neiti West, — minä puolestani en suinkaan pahastuisi, jos te —. Mutta ehk'ei ole soveliaista puhua sellaista.

Rebekka. Mitä niin, tarkoitatte?

Kroll. Jos voisi käydä niin, että te täyttäisitte tuon tyhjän paikan —

Rebekka. Minulla on se paikka, jonka tahdon, herra rehtori.

Kroll. Niin kyllä töiden puolesta, mutta ei —

Rebekka (keskeyttää hänet, vakavasti). Hävetkäähän toki rehtori Kroll. Kuinka voitte laskea leikkiä sellaisista asioista?

Kroll. No niin, Johannes Rosmer näyttää tosin saaneen kyllänsä avioliitosta. Mutta kuitenkin —

Rebekka. Tiedättekö — minun täytyy melkein nauraa teille.

Kroll. Kuitenkin —. Sanokaappa minulle, neiti West —. Jos on lupa kysyä —. Kuinka vanha te oikeastaan olette?

Rebekka. Häpeä tunnustaa, mutta minä olen tosiaan jo täyttänyt yhdeksänkolmatta, herra rehtori. Minä käyn nyt kolmatta kymmentä.

Rebekka Niin — niin. Ja Rosmer — kuinka vanha hän on? Annas olla. Hän on minua viittä vuotta nuorempi. No, hän on siis ainakin kolmenviidettä. Minusta se sopisi hyvin.

Rebekka (nousten). Niin, niin, niin. Se sopisi mainiosti. — Juotteko teetä kanssamme tän'iltana.

Kroll. Kiitos, juon kyllä. Olen aikonut viipyä täällä. Minun täytyy, näet, keskustella Rosmerin kanssa eräästä asiasta. Ja sitte, neiti West, — ett'ette taas rupee päättömiä pelkäämään, pistäyn minä täällä tuon tuostakin, — niin kuin ennen muinoin.

Rebekka. Niin juuri, tehkää se. (pudistaa hänen käsiään.) Kiitos, kiitos. Te olette sentään oikein hyvä.

Kroll (mutisee). Vai niin? Samaa en juuri saa kuulla kotona.

(*Johannes Rosmer* tulee oikeanpuolisesta ovesta.)

Rebekka. Herra Rosmer, — näettekö kuka täällä istuu?

Johannes Rosmer. Matami Helseth ilmoitti sen minulle jo.

(Rehtori Kroll on noussut.)

Rosmer (lempeästi ja vienosti, pudistaa hänen kätensä). Tervetullut taloon taas, rakas Kroll. (paneerit kätensä hänen olkapäilleen ja katsoo häntä silmiin.) Sinä, rakas, vanha ystäväni! Sen minä kyllä tiesin, että välimme taas kerran oli tuleva entiselleen.

Kroll. Mutta, hyvä ihminen, — oletko sinäkin hautonut sitä mieletöntä luuloa, että jotain on tullut väliimme!

Rebekka (Rosmerille). Niin, ajatelkaas; — kuinka hauskaa, että se oli vaan harhaluulo.

Rosmer. Oliko se todellakin harhaluulo, Kroll? Mutta miksi sinä sitten vetäydyit kokonaan pois meistä?

Kroll (vakavasti ja puoliääneen). Siksi ett'en tahtonut elävällä itselläni tulla muistuttamaan sinua

onnettomuutesi ajoista — ja hänestä, — jonka päivät päättyivät myllykoskessa.

Rosmer. Siinä ajattelet kauniisti. Olethan sinä aina niin hienotunteinen. Mutta siitä syystä sinun oli tarpeetonta pysyä poissa. — Tule, istukaamme sohvaan. (istuvat.) Ei, Beaten muisto ei suinkaan kiusaa minua. Me puhumme hänestä joka päivä. Hän on mielestämme vielä ikään kuin taloon kuuluva.

Kroll. Niinkö todellakin?

Rebekka (syyttää lamppua). Niin, siltä meistä todellakin tuntuu.

Rosmer. Onhan se ihan luonnollista. Pidimmehän me kumpikin niin paljon hänestä. Ja sekä Rebek — sekä neiti West että minä tiedämme, että tunnollisesti teimme, mitä suinkin voimme, hänen, raukan, hyväkseen. Meidän ei tarvitse syyttää itseämme mistään. — Siksi minusta tuntuu vaan lempeältä ja vienolta muistelllessani Beatea.

Kroll. Te rakkaat, kunnan ystävät! Vast'edes tulen joka päivä luoksenne.

Rebekka (istuu nojatuoliin). Niin, muistakaa nyt vaan pitää sananne.

Rosmer (vähän empien). Kuule, Kroll, — minä olisin hartaasti suonut, ett'ei kanssakäymisemme olisi koskaan keskeytynyt. Olethan sinä ollut aivan kuin luonnollinen neuvon-antaja minulle koko tuttavuutemme ajan. Aina ylioppilasvuosistani alkaen.

Kroll. No niin, ja sitä oikeuttani minä pidän suuressa arvossa. Onko nyt ehkä jotain erityistä —?

Rosmer. Minulla on paljon asioita, joista tahtoisin keskustella kanssasi oikein suoraan. Oikein avosydämmisesti.

Rebekka. Niin, eikö totta, herra Rosmer? Minusta se mahtaa tuntua hyvältä — vanhojen ystävien kesken —

Kroll. Oh, usko pois, minulla on vielä paljon enemmän sinulle kerrottavaa. Nyt minä, näet, olen ruvennut toimivaksi valtiomieheksi, niin kuin kyllä tiedät.

Rosmer. Niin, niinhän sinä olet. Miten se oikein kävi?

Kroll. Minun täytyi, näetkös. Täytyi, niin vastahakoista kuin se olikin. Nyt ei kukaan saa seisoa velttona puustakatsojana. — Nyt, kun radikaalit niin surkeasti ovat saaneet vallan käsiinsä, — nyt on kiire tarpeen —. Siksi olen saanutkin pienen ystäväpiirimme kaupungissa liittymään lujemmin yhteen. Kiire on tarpeen, sanon minä!

Rebekka (hieman hymyillen). Eikö nyt ole jo melkein liian myöhäistä?

Kroll. Kieltämättä olisi ollut parempi ehkäistä tulva jo aikaisemmalla asteella. Mutta kuka osasi aavistaa mitä siitä tuli syntymään? En minä ainakaan. (nousee ja kävelee edestakaisin lattialla.) Niin, nyt ovat vihdoinkin silmäni auenneet. Sillä nyt on kapinanhenki tunkeutunut kouluunkin.

Rosmer. Kouluun? Eihän toki sinun kouluusi?

Kroll. On niin, kun onkin: Minun omaan kouluuni. Mitäs siihen sanot! Minä olen saanut ilmi, että korkeimman luokan pojat, — se on, muutamat pojista — yli puolen vuotta keskuudessaan ovat pitäneet salaista yhdistystä, ja siinä he lukevat Mortensgårdin sanomalehteä.

Rebekka. «Välkyttäjää» —!

Kroll. Niin, eikö se mielestänne ole terveellistä ravintoa tuleville virkamiehille? Mutta ikävin puoli asiassa on se, että kaikki luokan lahjakkaat pojat ovat lyöttäytyneet yhteen ja kutoneet tämän vehkeilyksen minua vastaan. Vaan nahjukset ja toisvuotiset ovat pysyneet erillään.

Rebekka. Koskeeko se teihin sitte niin kipeästi, rehtori?

Kroll. Koskeeko se! Nähdessäni koko elämäni työtä noin ehkäistävän ja vastustettavan. (hiljemmin.) Sekin saisi, olla sinänsä, — olin melkein sentään sanoa. Mutta nyt tulee kaikista pahin. (katsahtaa ympärilleen.) Eihän täällä vaan kukaan kuuntele ovissa?

Rebekka. Ei, ei kukaan.

Kroll. Tietäkää siis, että eripuraisuus ja kapina on tunkeutunut minun oman kattoni alle. Minun omaan rauhalliseen kotiini. Turmelleet minulta perhe-elämän levon.

Rosmer (nousten). Mitä sanot? Omaan kotiisi —?

Rebekka (menee rehtorin luo). Mutta hyvä ystävä, mitä sitte on tapahtunut?

Kroll. Voitteko ajatella, että minun omat lapseni —. Suoraan sanoen, — Laurits on tuon kouluvehkeilyksen esimies. Ja Hilda on ommellut punaisen kotelon «Wälkyttäjän» kätköpaikaksi.

Rosmer. Sitä en olisi koskaan unissanikaan osannut ajatella, — että sinun luonasi, — omassa kodissasi —

Kroll. Et niin, kuka sellaista voisi uneksiakkaan? Minun kodissani, jossa aina on vallinnut kuuliaisuus ja järjestys, — jossa vaan yksi ainoa yhteinen tahto on määrrännyt —

Rebekka. Mitä vaimonne tästä arvelee?

Kroll. Niin, nähkääs, se nyt on kaikista uskomattominta. Hän, joka aina — sekä suurissa että pienissä — ollut samaa mieltä kuin minäkin, aina hyväksynyt kaikki minun tuumani hän on tosiaan melkein lasten puolella monessa asiassa. Ja sitte hän syyttää minua siitä, mitä on tapahtunut. Sanoo, että minä vaikutan masentavaisesti nuorisoon. Aivan kuin se ei olisi välttämätöntä —. No niin, nyt on erimielisyys vallallaan kodissani. Mutta minä tietysti puhun siitä niin vähän kuin mahdollista. Parastahan on vaikenemalla tukehuttaa sellaiset asiat, (menee lattian poikki.) Oho — ja jaa — niin niin. (seisoo kädet seljan takana akkunan edessä ja katselee ulos.)

Rebekka (on lähestynyt Rosmeria ja sanoo hiljaa, pontevasti ja rehtorin huomaamatta). Puhu nyt!

Rosmer (samoin). Ei tänä iltana.

Rebekka (kuin ennen). Juuri nyt. (menee lampun luo ja korjaa sitä.)

Kroll (tulee lattian poikki). Niin, rakas Rosmer, nyt tiedät, kuinka ajanhenki on heittänyt varjonsa sekä kotielämäni että virkatoimeeni. Enkö sitten vastustaisi tuota, turmiollista, kumoavaa, raastavaa ajanhenkeä joka aseella, minkä käsiini saan? Niin, niin, sen minä kyllä teen. Sekä kynälläni että kielelläni.

Rosmer. Toivotko sitte sillä tavalla saavasi jotain toimeen?

Kroll. Minä tahdon ainakin suorittaa asevelvollisuuteni kansalaisena. Ja minusta on jokaisen isänmaan-ystävän, jokaisen tosihyvää harrastavan miehen velvollisuus tehdä samoin. Näetkös — siksi oikeimmin olen tullutkin tän' iltana luoksesi.

Rosmer. Hyvä ystävä, mitä sinä tarkoitat —? Mitä minun pitää —?

Kroll. Sinun pitää auttaa vanhoja ystäviäsi. Tehdä samoin kuin me muutkin. Käydä käsiksi asioihin niin hyvin kuin voit.

Rebekka. Mutta, rehtori Kroll, tunnette te herra Rosmerin vastahakoisuuden tuollaisissa asioissa.

Kroll. Se vastahakoisuus hänen täytyy voittaa nyt. — Sinä et seuraa kylliksi ajan kysymyksiä, Rosmer. Täällä vaan homehduet historiallisten kokoelmiesi keskellä. Hyvänen aika — olkoot arvossaan sukutaulut ja muut muistiinpanot. Mutta aikamme ei sovellu sellaisille toimille — paha kyllä. Sinä et voi ajatella, millä kannalla asiat ovat joka puolella maatamme. Melkein joka ainoa käsite on mullistettu ylös-alaisin. Urostöitä tarvitaan, ennen kun kaikki hairahdukset saadaan taas pois raivatuiksi.

Rosmer. Samaa minäkin luulen. Mutta sellainen työ ei ollenkaan onnistu minulta.

Rebekka. Ja muuten minä luulen, että herra Rosmer on ruvennut katselemaan elämän oloja enemmän avosilmin kuin ennen.

Kroll (säpsähtäen). Enemmän avosilmin?

Rebekka. Niin, noin vapaammin sitte. Ilman ennakkoluuloja.

Kroll. Mitä tämä tarkoittaa? Rosmer, — ethän sinä toki ole niin heikko, että hurmaannut tuollaisesta satunnaisuudesta, että laumojen villitsijät ovat saaneet yhden väliaikaisen voiton?

Rosmer. Hyvä ystävä, tiedäthän sinä kuinka vähän minä käsitan politiikkaa. Mutta minusta näyttää kuitenkin siltä, kuin olisivat ihmiset viime vuosilla saaneet vähän enemmän itsenäisyyttä ajatustapaansa.

Kroll. No — ja sitä sinä ilman muita mutkia pidät hyvänä! — Muuten olet suuresti erehtynyt, ystäväiseni. Tiedusteileppas vaan, mitkä mielipiteet radikaaleissa vallitsevat, sekä täällä pitäjällä että siellä kaupungissa. Et löydä rahtuakaan muuta kuin samaa viisautta, jota «Wälkyttäjä» saarnaa.

Rebekka. Niin kyllä, Mortensgård vaikuttaa paljon moneen näillä seuduin.

Kroll. Niin, sanokaas muuta! Mies, jolla on niin tahrainen entisyys. Sellainen ihminen, epäsiiveellisen elämän tähden erotettiin opettajatoimestaan —! Sellainen tässä kansanjohtajaksi! Ja se käy laatuun! Käy kun käykin! Nyt hän aikoo laventaa lehteään, kuulin. Sain varmalta taholta tietää, että hän hakee taitavaa apulaista.

Rebekka. Se minua kummastuttaa, että te ja teidän ystäväenne ette tee mitään häntä vastaan.

Kroll. Niinpä me nyt juuri aijomme tehdä. Tänään olemme ostaneet «Isänmaan». Raha-asioissa ei tullut mitään vaikeuksia. Mutta — (kääntyy Rosmeriin.) Niin, nyt tulemme asiaan. Johdossa, — sen lehden johdossa, siinä se pulma on, näetkös. — Sanoppa, Rosmer — etkö sinä hyvän asian vuoksi tunne itsessäsi halua siihen?

Rosmer (melkein säikähtyneenä). Minä!

Rebekka. Ei, mutta kuinka tuo on juolahtanut mieleennekään!

Kroll. Että sinä kammoat kansankokouksia, ja pelkääät joutuvasi tauluksi niille sukkeluuksille joita *niissä* satelee, — se on hyvinkin luonnollista. Mutta sanomalehtimiehen enemmän yksityinen toimi tai oikeammin sanoen —

Rosmer. Ei, ei, rakas ystävä, elä pyydä sitä minulta.

Kroll. Itse minä niin kovin mielelläni koettaisin voimiani silläkin alalla. Mutta minulle se on ihan mahdotonta. Minulla on jo ennaltaan niin viljalta työtä. — Sinä sitä vastoin, jota ei enää mikään virkavelvollisuus paina —. Me muut auttaisimme sinua tietysti kaikin voimin.

Rosmer. Minä en voi, Kroll. Minä en kelpaa siihen.

Kroll. Et kelpaa? Samaa sanoit, kun isäsi hankki sinulle virkasi —

Rosmer. Minä olin oikeassa. Siksi sen jätinkin.

Kroll. Nooh, jos sinusta vaan tulee yhtä hyvä sanomalehdentoimittaja, kuin olit pappi, niin me olemme hyvin tyytyväiset.

Rosmer. Rakas. Kroll; — nyt sanon sinulle kerrassaan, — minä en siksi rupea.

Kroll. No, sitte lainaat meille ainakin nimesi.

Rosmer. Nimeni?

Kroll. Niin, jo nimikin, Johannes Rosmer, on voitoksi lehdelle. Pidetäänhän meitä muita jyrkkinä puoluemiehinä. Minua kuulutaan sen lisäksi kuvattavan oikein hurjaksi kiihkoilijaksi. Siksi emme voi toivoa, että lehti meidän nimessämme voittaa suurta suosiota villityissä ihmislaumoissa. Sinä sitä vastoin — sinä olet aina pysynyt poissa kahakoista. Kaikki täällä ympäristössä tuntevat sinun ja kunnioittavat sinun suoraa luonnettasi, — sinun hienoa ajatustapaasi — sinun moitteetonta rehellisyyttäsi. Ja sitte se arvo ja mahti, jolla entinen papillinen virkasi sinua ympäröi. Entä sitte vielä sukunimesi kaiku!

Rosmer. No, sukunimeni —.

Kroll (näyttää kuvia seinillä). Rosmersholman Rosmerit, — pappeja ja upseereja. Korkea-arvoisia virkamiehiä. Moitteettomia kunnan miehiä jok'ainoa, — suku joka pian kaksisataa vuotta on ollut täällä kihlakunnan ensimmäisenä. (laskee kätensä Rosmerin olalle.) Rosmer, — oma asemasi ja sukusi perityt muistot velvoittavat sinua puolustamaan kaikkea, mitä yhteiskuntamme tähän asti on hyväksynyt. (kääntyy.) Vai mitä *te* sanotte, neiti West.

Rebekka (naurahtaa hiljaa). Rakas rehtori, — minusta tämä on naurettavaa kuunnella.

Kroll. Mitä sanotte? Naurettavaa?

Rebekka. Niin, sillä nyt sanon teille ihan suoraan —

Rosmer (pikaisesti). Ei, ei, — toiste! Ei nyt!

Kroll (katselee heitä vuoroon kumpaakin). Mutta mitä kummia te, hyvät ystävät — (keskeyttää.) Hm!

(Matami Helseth tulee oikeanpuolisesta ovesta).

Matami Helseth. Tuolla on muuan mies, tuolla kyökkikäytävässä. Hän sanoo, että hän tahtoo tulla tervehtimään pastoria.

Rosmer (keventynein mielin). Vai niin. No pyytäkää hänen tulemaan tänne sisään.

Matami Helseth. Tänne sisään?

Rosmer. Niin juuri.

Matami Helseth. Mutta ei hän juuri sellaiselta näytä, että häntä voisi päästää tänne sisään.

Rebekka. Miltä hän sitte näyttää, matami Helseth?

Matami Helseth. Ei siinä juuri ole paljon kehumista, neiti.

Rosmer. Eikö hän sanonut nimeänsä?

Matami Helseth. Sanoi, muistaakseni hän sanoi olevansa Hekman, tai jotain semmoista.

Rosmer. En minä tunne ketään sen nimellistä.

Matami Helseth. Ja sitte hän sanoi, että hän on Uldrik kanssa.

Rosmer (säpsähtää). Ulrik Hetman! Niinkö?

Matami Helseth. Niin, Hetman se olikin.

Kroll. Sen nimen olen varmaan kuullut joskus —

Rebekka. Sitähän nimeä hän käytti, hän, tuo omituinen —

Rosmer (Krollille). Se on Ulrik Brendelin kirjailijanimi.

Kroll. Turmiolle joutunut Ulrik Brendel. Aivan oikein.

Rebekka. Hän on siis vielä elossa?

Rosmer. Luullakseni hän matkusteli ympäri maata jonkun teatteriseurueen mukana.

Kroll. Viimeksi, kun hänestä kuulin, oli hän kuritushuoneessa.

Rosmer. Pyytäkää häntä sisään, matami Helseth.

Matami Helseth. Kyllä, kyllä. (menee.)

Kroll. Aijotko todellakin suvaita sitä ihmistä huoneessasi?

Rosmer. Tiedäthän, että hän jonkun aikaa oli minun opettajani.

Kroll. Niin, minä tiedän, että hän täällä mätti sinun pääsi täyteen kapinallisia mielipiteitä ja että isäsi ajoi hänet pois ratsuraipallaan.

Rosmer (vähä katkerasti). Isä oli majori täällä kodissaankin.

Kroll. Kiitä sinä häntä siitä vielä haudassaankin, rakas Rosmer. No!

(Matami Helseth avaa oikeanpuolisen oven *Ulrik Brendelille* ja menee sitte, sulkien oven jälkeensä. Brendel on komea, vähän kuihtunut, mutta ripeä ja vilkas, tukka ja parta harmaat. Muuten tavallisen maankiertäjän puvussa. Kulunut takki: huonot jalkineet; paitaa ei näy. Käsissä vanhat, mustat hansikkaat, pehmeä, likainen hattu kainalossa ja kävelykeppi kädessä.)

Ulrik Brendel (ensin epävarmana, astuu sitte rivakasti rehtorin luo ja tarjoo hänelle kättä). Hyvää iltaa, Johannes!

Kroll. Anteeksi —

Brendel. Oletko odottanut taas saavasi nähdä minua? Vieläpä näiden vihattujen seinien sisäpuolella.

Kroll. Anteeksi —. (näyttää.) Tuossa —

Brendel (kääntyy). Oikein. Tuossa hän on. Johannes, — poikani, sinä, jota olen enin rakastanut —!

Rosmer (antaa hänelle kättä). Vanha opettajani.

Brendel. Muutamista muistoista huolimatta en tahtonut kulkea Rosmersholman ohi, pikimältäni käymättä sinua tervehtimässä.

Rosmer. Täällä olette nyt sydämmellisesti tervetullut. Olkaa varma siitä.

Brendel. Ah, tämä viehättävä rouva —? (kumartaa.) Rouva rovastinna luonnollisesti.

Rosmer. Neiti West.

Brendel. Luultavasti joku hyvin likeinen. Ja tämä tuntematoin —? Virkaveli, huomatakseni.

Rosmer. Rehtori Kroll.

Brendel. Kroll? Kroll? Odotappas. Oletteko lukenut filosofiaa nuoruutenne päivinä?

Kroll. Olen, tietysti.

Brendel. No, Donnenvetter, sittehän minä olen tuntenut sinut!

Kroll. Anteeksi —

Brendel. Etkö sinä ollut —

Kroll. Anteeksi —

Brendel. — yksi noista siveyden sankareista, jotka hankkivat minulle eron keskustelu-yhdistyksestä?

Kroll. Voi olla. Mutta minä kiellän kokonaan kaiken lähemmän tuttavuuden.

Brendel. No — no! Nach Belieben, herra tohtori. Sama tuo minulle on. Ulrik Brendel pysyy kuitenkin sinä miehenä, mikä on.

Rebekka. Olette varmaan matkalla kaupunkiin, herra Brendel?

Brendel. Te olette arvannut oikein, rouva pastorska. Toisinaan olen pakotettu lähtemään kiertomatkalle toimeentulon vuoksi. En minä sitä mielelläni tee; mutta — enfin — täytymyksen pakko —

Rosmer. Rakas, herra Brendel, enkö minä saa jollain auttaa teitä? Minä tarkoitan, jollain tavalla —

Brendel. Haa, mikä ehdotus! Tahtoisitko sinä saastuttaa siteen, joka meitä yhdistää? Ei koskaan, Johannes — ei koskaan!

Rosmer. Mutta mihin te sitte ajotte ryhtyä kaupungissa? Uskokaa minua, että teidän ei ole niin helppo siellä —

Brendel. Jätä se minun huolekseni, poikani. Arpa on heitetty. Tällaisena, kun nyt seison tässä edessäsi, olen minä lähtenyt pitkälle matkalle. Pitemmälle kuin kaikki edelliset kiertelyni yhteensä. (rehtori Krollille.) Uskaltaisinko kysyä herra professorilta — unter uns —, onko teidän kunnioitettavassa kaupungissanne mitään jotenkin hyväksi tunnettua, arvokasta ja tilavaa kokoussalia?

Kroll. Tilavin on työväen-yhdistyksen sali.

Brendel. Onko herra dosentilla mitään lajiteltua vaikutusvoimaa siinä, varmaankin hyvin hyödyllisessä, yhdistyksessä?

Kroll. Minulla ei ole siinä mitään tekemistä.

Rebekka (Brendelille.) Teidän on kääntyminen Peder Mortensgårdiin.

Brendel. Pardon, madame, — mikä idiootti se on?

Rosmer. Minkä tähden häntä juuri idiootiksi luulette?

Brendel. Enkö sitä paikalla nimestä kuule, että sen omistaja on plebeiji?

Kroll. Sitä vastausta en olisi odottanut.

Brendel. Mutta minä tahdon voittaa luontoni. Muuta keinoa ei ole. — Kun mies — minun tavallani — on elämänsä käännekohdalla —. Se on päätetty. Minä rupean tekemisiin tuon henkilön kanssa — koen saada sopimuksia toimeen —

Rosmer. Oletteko te täyttä totta käännekohdalla?

Brendel. Eikö minun oma poikani tiedä, että missä Ulrik Brendel on, siellä on hän aina täyttä totta? — Niin, niin, nyt minä aijon pukea päälleni uuden ihmisen. Jättää sen varovan itseenivetäytymisen, jota tähän asti olen pitänyt parhaana.

Rosmer. Kuinka?

Brendel. Minä aijon tarttua elämään toimekkaalla kädellä. Nousta näkyville. Nousta ylös. Myrskyjen mylleröimä päiväntasauksen aika meitä ympäröi. — Nyt tahdon laskea roponi vapauden alttarille.

Kroll. Vai tahdotte *tekin* —?

Brendel (kaikille). Tuntevatko ihmiset täällä tarkemmin minun laajalle levinneitä kirjoituksiani?

Kroll. Ei, minun täytyy rehellisesti tunnustaa, että —

Rebekka. Minä olen lukenut useimmat. Kasvatus-isälläni oli ne.

Brendel. Ihana emäntäinen, — sitte olette tuhlannut aikaanne turhaan. Sillä se on jotenkin mitätöntä, sen voin sanoa.

Rebekka. Vai niin?

Brendel. Se mitä olette lukenut, tarkoitan. Minun arvokkaimpia teoksiani ei yksikään mies tai vaimo tunne. Ei kukaan — paitsi minua itseäni.

Rebekka. Kuinka *se* on mahdollista?

Brendel. Niitä ei ole vielä kirjoitettu.

Rosmer. Mutta hyvä herra Brendel —

Brendel. Tiedäthän, Johannekseni, että minä olen luonnoltani sybariitti. Herkkusuu. Olen aina ollut sellainen. Minä nautin kernaimmin yksinäisyydessä. Sillä siten nautin kaksinkertaisesti. Kymmenesti kaksinkertaisesti. Näetkös, — kun hehkuvat unelmat vyöryvät ympärilläni — sulkevat minut helmaansa, — kun uusia, huimaavia, äärettömyyttä tavoittavia aatteita syntyy sielussani, kohottaen minut mahtaville siivillensä, — silloin niistä luon runoja, näkyjä, kuvia. Vaan suurin piirtein, ymmärräthän?

Rosmer. Kyllä, kyllä.

Brendel. Oi, tietäisit kuinka minä olen eläessäni nauttinut! Nauttinut luomisen salaperäistä autuutta, — noin suurin piirtein, niin kuin jo sanoin, — hyväksymistä, kiitosta, ihailua, laakeriseppeleitä, — kaikkia minä olen koonnut, ilosta vavisten, — täysin käsin. — Hurmannut itseäni salaisessa aatemaailmassani sellaisella ilolla, — oi, niin pyöräyttävällä ilolla —!

Kroll. Hm —.

Rosmer. Mutta ette koskaan kirjoittanut niitä paperille?

Brendel. En sanaakaan. Tuo mitätön kynäntöherrys on aina herättänyt minussa vastenmielistä inhoa. Ja miksi minä saastuttaisinkaan omia ihanteitani, kun voin pitää niitä puhtaana, nauttien niistä ihan yksin. Mutta nyt ne ovat uhrattavat. Minusta tuntuu tosiaan, kuin olisin äiti, joka laskee nuoret tyttärensä aviomiesten käsiin. Mutta minä uhraan ne sittekin, — uhraan ne vapauden alttarille. Sarja hienosti luotuja esitelmiä — ympäri koko maan —!

Rebekka (vilkkaasti). Siinä teette suurenmoisesti, herra Brendel! Te annatte kalliimpanne, mitä teillä on.

Rosmer. Ainoanne.

Rebekka (katsoo tarkoittavaisesti Rosmeriin). Kuinka moni tekisi samoin? Uskaltaisi tehdä?

Rosmer (katsoo samoin takaisin). Kuka tietää?

Brendel. Kuulijani ovat liikutetut. Se hiveltää sydäntäni — ja vahvistaa tahtoani. Ja minä siis ryhdyn toimeen. Yksi asia kuitenkin vielä —. (rehtorille.) Voitteko sanoa minulle, herra preseptori, — onko kaupungissa raittiusseuraa? Ehdotonta raittiusseuraa? On tietysti.

Kroll. On, palvelukseksenne. Minä olen itse sen esimies.

Brendel. Enkö sitä nähnyt päältänekin! No sitte on kai luultava, että tulen kotianne luoksenne ja

kirjoitan itseni viikon ajaksi jäseneksi.

Kroll. Anteeksi, — me emme ota jäseniä viikoksi.

Brendel. A la bonheur, herra pedagoogi. Ulrik Brendel ei ole koskaan tupannut sellaisiin seuroihin. (kääntyy.) Mutta minä en uskalla pitentää viipymistäni tässä rikasmuistoisessa talossa. Minun täytyy lähteä kaupunkiin valitsemaan itselleni sopivaa asuntoa. Toivottavasti siellä edes on joku kelpo ravintola.

Rebekka. Ettekö tahdo juoda jotain lämmintä, ennen kun lähdette?

Brendel. Mitä lajia lämmintä, armon rouva?

Rebekka. Kupillinen teetä tai —

Brendel. Minä kiitän talon runsaskätistä emäntää. Mutta minä en juuri mielelläni vaivaa yksityistä vieras-varaisuutta. (tervehtii kädellänsä.) Voikaa hyvin, kunnioitettava herrasväki! (menee ovelle päin, mutta palaa takaisin.) Ah niin, se on totta —. Johannes, — pastori Rosmer, — tahdotko tehdä entiselle opettajallesi palveluksen monivuotisen ystävyuden tähden?

Rosmer. Tahdon niin mielelläni.

Brendel. Hyvä. Niin lainaa sitte minulle — päiväksi tai pariksi — silitetty kauluspaita.

Rosmer. Eikö sen enempää!

Brendel. Niin, näetkös, minä matkustan jalan — tällä kertaa. Kirstuni lähetetään perästä päin.

Rosmer. Niin, niin. Mutta ettekö tarvitse mitään muuta?

Brendel. Kyllä, — annappas olla — ehkä sinulla on joku vanhanpuolinen, käytetty kesätakki, jota et niin tarvitse.

Rosmer. On, on, varmaankin minulla on.

Brendel. Ja jos siihen takkiin kuuluisi pari kunnon saappaita —

Rosmer. Kyllä siihen keino keksitään. Heti, kun saamme tietää osoitteen, lähetämme tavarat teille.

Brendel. Ei millään muotoa. Ei mitään vaivoja minun tähteni! Minä otan nuo pikkukapineet mukaani.

Rosmer. Hyvä, hyvä. Tahdotteko vaan tulla minun kanssani yläkertaan.

Rebekka. Jätä se kernaammin minun huolekseni. Minä ja matami Helseth pidämme kyllä siitä huolen.

Brendel. En suinkaan minä salli, että tämä arvoisa rouva —!

Rebekka. Mitä vielä! Tulkaa te vaan, herra Brendel.

(Menee oikealle.)

Rosmer (pidättää Brendeliä). Sanokaa — eikö ole mitään muuta, jolla voisin teitä auttaa?

Brendel. Minä en tosiaanakaan tiedä, mitä se olisi. No, istu ja pala — kun oikein ajattelen —! Johannes, — sattuuko sinulla olemaan kahdeksaa kruunua käsillä?

Rosmer. No saamme nähdä. (avaa kukkaronsa.) Täällä minulla on kaksi kymmenen kruunun seteliä.

Brendel. No — niin, samahan tuo on. Minä voin ottaa ne. Saahan ne aina kaupungissa rikotuksi. Kiitos siksi. Muista nyt, että minä sain kaksi kymmenistä. Hyvää yötä, oma rakas poikani! Hyvää yötä, arvoisa herra!

(Menee oikealle, jossa Rosmer sanoo hänelle hyvästi ja sulkee oven hänen mentyään.)

Kroll. Armias taivas — *tuo* siis oli Ulrik Brendel, josta ihmiset kerran luulivat tulevan jotain suurta.

Rosmer (hiljaa). Hänellä on ollut ainakin rohkeutta elää elämänsä oman päänsä mukaan. Minusta *se* ei ole niinkään vähäpätöistä.

Kroll. Mitä sanot? Sellainen elämä, kuin hänen On ollut! Luulenpa melkein, että hänessä oli miestä vielä kerran panemaan pääsi pyörälle.

Rosmer. Ei suinkaan. Nyt olen itse jo päässyt selville joka asiassa.

Kroll. Suokoon Jumala, että niin olisi, rakas Rosmer. Sillä sinä olet niin kovin herkkä ulkoapäin tuleville laikutuksille.

Rosmer. Istukaamme. Ja nyt tahdon puhella kanssasi.

Kroll. Niin, tehkäämme niin. (istuvat sohvaan.)

Rosmer (vähän ajan kuluttua). Eikö sinusta meillä täällä ole hyvä ja hauska olla?

Kroll. On, nyt täällä on hyvä ja hauska olla — ja rauhallista. Niin, sinä olet saanut itsellesi kodin, sinä, Rosmer. Ja minä olen menettänyt kotini.

Rosmer. Elä sano niin, ystäväni. Se mikä nyt on särkynyt, paranee kyllä kerran.

Kroll. Ei koskaan. Ei koskaan. Itu jää pohjalle. Ei koskaan enää olot tule entiselleen.

Rosmer. Kuuleppas nyt, Kroll. Me kaksi olemme olleet hartaat toverit niin monta, monta vuotta. Voisitko sinä ajatella, että meidän ystävytemme loppuisi.

Kroll. Minä en tiedä mitään maailmassa, joka voisi sen lopettaa. Kuinka se johtuu mieleesikään?

Rosmer. Panethan sinä niin ratkaisevan merkityksen mielipiteiden ja katsantotavan yhtäläisyydelle.

Kroll. No niin; mutta me kaksi olemme täysin yksimieliset. Ainakin suurissa peruskysymyksissä.

Rosmer (hiljaa). Emme ole. Emme enää.

Kroll (hypähtämäisillään ylös). Mitä tämä on!

Rosmer (pidättää häntä). Ei, pysy istumassa. Minä pyydän sinua, Kroll.

Kroll. Mitä sillä tarkoitat. Minä en ymmärrä sinua. Puhu toki suoraan!

Rosmer. Sielussani on herännyt uusi kesä. Uusi nuoruuden unelma. Ja siksi olen minä nyt samalla puolella —.

Kroll. Millä — millä puolella olet?

Rosmer. Sillä, millä sinun lapsesikin ovat.

Kroll. Sinä? Sinä? Sehän on mahdotonta! Millä puolella sinä olet, sanoit.

Rosmer. Samalla puolen kuin Laurits ja Hilda.

Kroll (antaa päänsä vaipua). Luopunut meistä. Johannes Rosmer luopunut.

Rosmer. Minä olisin ollut niin iloinen — niin sydämmestäni onnellinen siitä, mitä sinä kutsut luopumiseksi. Mutta kuitenkin tuntui niin tuskalliselta. Tiesinhän minä vallan hyvin, että tämä tuottaisi sinulle katkeraa surua.

Kroll. Rosmer, — Rosmer! Tämä oli ankarin isku! (katsoo häneen painuneesti.) Oi, että sinäkin tahdot liittää voimasi hävityksen ja turmeluksen työhön tässä onnettomassa maassa.

Rosmer. Vapauden työhön minä tahdon liittyä.

Kroll. Niin, sen kyllä tiedän. Niin sitä kutsuvat sekä villityt että villitsijät. Mutta uskotko sitte sen hengen, joka nykyään on myrkyttämäisillään koko yhteiskunnallisen elämämme, voivan vapauttaa meitä.

Rosmer. En minä liity vallalla olevaan henkeen. En kumpaankaan taistelupuolueeseen. Minä koetan koota ihmiset joka puolelta. Yhdistää heistä niin monta ja niin hartaasti kuin suinkin voin. Minä tahdon elää ja uhrata kaikki elinvoimani yhtä ainoata tarkoitusta varten — luodakseni todellista kansallisuutta maahan.

Kroll. Vai ei sinusta *meillä* ole kylliksi kansallisuutta! Minä puolestani arvelen, että me jok'ainoa olemme soljumaisillamme alas sellaiseen liejuun, jossa muuten vaan rahvaan on tapana viihtyä.

Rosmer. Juuri sen vuoksi minä olen ajatellut kansallisuudelle todellisen tehtävän.

Kroll. Minkä tehtävän?

Rosmer. Jalostaa kaikki ihmiset maassamme aatellisiksi.

Kroll. Kaikki ihmiset —!

Rosmer. Ainakin niin monta kuin mahdollista.

Kroll. Millä keinoin?

Rosmer. Vapauttamalla mielet ja puhdistamalla tahdot, niin ajattelen.

Kroll. Sinä olet uneksija, Rosmer. *Sinäkö* ne valutat? *Sinäkö* ne puhdistat?

Rosmer. En, ystäväni, — minä koetan vaan herättää, ihmisiä siihen. Itse heidän täytyy se tehdä.

Kroll. Ja luuletko sinä heidän kykenevän siihen?

Rosmer. Luulen.

Kroll. Omin voimin siis?

Rosmer. Niin, ihan omin voimin. Muuta voimaa ei ole.

Kroll (nousee). Onko tuo puhe soveliasta papille?

Rosmer. Minä en ole enää pappi.

Kroll. Niin, mutta — lapsuutesi usko sitte —?

Rosmer. Sitä minulla ei enää ole.

Kroll. Sinulla ei ole —!

Rosmer (nousten). Sen olen hyljännyt. Minun täytyi hyljätä se, Kroll.

Kroll (liikutettuna, mutta maltillisena). Vai niin. — Niin, niin, niin. Toinen johtuu toisesta. Siksi sinä ehkä erositkin kirkon palveluksesta?

Rosmer. Niin tein. Kun pääsin selville itsestäni, — sain täyden varmuuden siitä, että se ei ollut mikään ohimenevä kiusaus, vaan jotain, josta en koskaan enää voinut enkä tahtonut päästä vapaaksi, — silloin erosin.

Kroll. Niin kauvan se siis jo on kuohunut sinussa. Emmekä me, — sinun ystäväsi, ole saaneet siitä, mitään tietää. Rosmer, Rosmer, — kuinka sinä voit meiltä salata niin surullista totuutta!

Rosmer. Minusta se oli asia, joka koski vaan minua itseäni. Enkä minä myöskään tahtonut tuottaa sinulle ja muille ystäväilleni tarpeetonta surua. Ajattelin, että vast'edeskin voin oleskella täällä, niin kuin tähän asti, hiljaisuudessa, iloisena ja onnellisena. Päätin lukea ja tunkeutua kaikkiin noihin teoksiin, jotka ennen olivat olleet minulle lukittuja kirjoja. Koko sielullani antautua totuuden ja vapauden avaraan maailmaan, joka nyt on auvennut minulle.

Kroll. Luopunut. Joka sana sitä todistaa. Mutta minkä tähden sitte kuitenkin tunnustat tuon kavalan luopumisesi? Ja miksi juuri nyt?

Rosmer. Siihen olet itse minut pakottanut, Kroll.

Kroll. Minä? Olenko minä pakottanut sinut, —!

Rosmer. Kuullessani sinun rajusta menettelystäsi kokouksissa, — lukiessani niitä puheita, joita niissä pidit, — kaikkia sinun vihan puuskauksiasi niitä vastaan, jotka kuuluvat toiseen puolueeseen, — sinun ivallisen turmion-tuomiosi vastustajillesi —. Oi, Kroll, — että sinä, sinä voit tulla sellaiseksi! Silloin selveni minulle järkähtämätöin velvollisuuteni. Ihmiset tulevat ilkeiksi nykyisen taistelun kestäessä. Täällä tarvitaan rauhaa ja iloa ja sovintoa mieliin. Sen vuoksi minä nyt julkisesti tunnustan itseni siksi mikä olen. Ja sitte minä tahdon koetella voimiani, minäkin. Etkö sinäkin — puolestasi — voisi yhtyä samaan, Kroll?

Kroll. En ikinä minä solmi liittoa yhteiskuntaa kumoavien voimien kanssa.

Rosmer. Niin, taistelkaamme sitte ainakin henkisillä aseilla, — koska taistelu on välttämätöin.

Kroll. Joka ei ole minun kanssani ratkaisevissa peruskysymyksissä, häntä minä en enää tunne. Enkä ole velkapää mihinkään sääliin.

Rosmer. Koskeeko tuo minuakin?

Kroll. Itse sinä olet rikkonut välimme, Rosmer.

Rosmer. Mutta *onko* tämä sitte rikkomista!

Kroll. Tämä! Tällä olet rikkonut välisi kaikkien niiden kanssa, jotka ennen olivat ystäviäsi. Nyt saat tyytyä seurauksiin.

(*Rebekka West* tulee oikealta, ja jättää oven ihan auki.)

Rebekka. Kas niin, nyt hän on matkalla suureen uhrijuhlaansa. Ja nyt voimme mennä illalliselle. Tehkää hyvin, herra rehtori.

Kroll (ottaa hattunsa). Hyvää yötä, neiti West. Täällä ei minulla enää ole mitään tekemistä.

Rebekka (jännityksellä). Mitä se on? (pane oven kiinni ja menee lähemmäksi.) Oletteko te puhuneet —?

Rosmer. Nyt hän tietää sen.

Kroll. Me emme päästä sinua käsistämme, Rosmer. Me pakotamme sinut takaisin luoksemme.

Rosmer. Sinne en enää koskaan palaa.

Kroll. Saammepa nähdä. Sinussa ei ole miestä kestäämään yksin.

Rosmer. En minä jääkkään ihan yksin. — Meitä on kaksi täällä kestävässä yksinäisyyttä.

Kroll. Ah —! (epäluulo herää hänessä.) Sekin vielä. Beaten sanat —!

Rosmer. Beaten —?

Kroll (tarkoittaa sen ajatuksen). Ei, ei, — se oli ilkeätä —. Antakaa minulle anteeksi. —

Rosmer. Mitä? Mistä?

Kroll. Elkäämme puhuko siitä enää. Hyi! Antakaa minulle anteeksi. Hyvästi! (Menee eteisen ovea kohti.)

Rosmer (seuraa häntä). Kroll! Näin ei ystävytemme saa loppua. Huomenna tulen luoksesi.

Kroll (eteisessä, kääntyen). Elä astu jalallasikaan minun kynnykseni yli! (ottaa keppinsä ja lähtee.)

(Rosmer seisoo hetkisen ovessa; sulkee sen ja menee pöydän luo.)

Rosmer. Vähät siitä, Rebekka. Me kaksi kestämmme kyllä. Me kaksi uskollista ystävää. Sinä ja minä.

Rebekka. Mitä luulet hänen tarkoittaneen, sanoessaan: hyi?

Rosmer. Elä siitä välitä, ystäväni. Ei hän itsekään uskonut sitä mitä sillä tarkoitti. Mutta huomenna menen hänen luoksensa. Hyvää yötä!

Rebekka. Menetkö tänä iltanakin niin varhain huoneeseesi? Tämän jälkeen?

Rosmer. Tänään niin, kuin muulloinkin. Mieleni tuntuu niin keveältä, nyt kun se on ohi. Näethän, — minä olen aivan tyyni, rakas Rebekka. Ole sinäkin ihan levollinen. Hyvää yötä!

Rebekka. Hyvää yötä, rakas ystävä! Ja nuku hyvin.

(Rosmer menee ulos eteisen ovesta, heti sen jälkeen kuuluu hän nousevan toiseen kerrokseen.)

(Rebekka menee ja vetää kakluunin vieressä riippuvaa kellonnauhaa. Vähän ajan perästä tulee matami Helseth oikealta.)

Rebekka. Voitte korjata ruoat pöydältä, matami Helseth. Sillä pastori ei huoli illallisesta, — ja

rehtori lähti kotiinsa.

Matami Helseth. Onko rehtori mennyt? Mikä sitä rehtoria sitte vaivasi?

Rebekka (ottaa käsityönsä). Hän luuli kohta saatavan aika myrskyn.

Matami Helseth. Sepä kummallista. Sillä eihän siellä näy pilvenhattaraakaan taivaalla.

Rebekka. Kun hän ei vaan kohtaisi valkeata hevosta. Minä pelkään, että nyt pian saamme kuulla moisista kummituksista.

Matami Helseth. Jumal' armahda, neiti. Älkää puhuko niin ajattelemattomia.

Rebekka. No, no, no —.

Matami Helseth (hiljemmin). Uskotteko te sitte, neiti, että täällä on joku, jonka pian on lähteminen?

Rebekka. En, johan minä nyt sellaisia uskoisin. Mutta tässä maailmassa on niin monenlaisia valkeita hevosia, matami Helseth. — Niin, hyvää yötä sitte. Nyt menen huoneeseeni.

Matami Helseth. Hyvää yötä, neiti.

(Rebekka menee käsitöineen oikealle.)

Matami Helseth (vääntää lampun liekin alas, pudistaa päätään, ja mutisee itsekseen:) 'sus siunatkoon. Sitä neiti Westiä. Mitä se väliin puhuukaan.

TOINEN NÄYTÖS.

(Johannes Rosmerin työhuone. Vasemmalla seinällä on sisäänkäytävä. Perällä oviaukko, josta esiriippu on työnnetty syrjään; ovi vie makuuhuoneeseen. Oikealla akkuna, sen edessä kirjoituspöytä kirjoineen ja paperineen. Kirjahyllyjä ja kaappia pitkin seiniä. Huonekalut yksinkertaiset. Vanhan-aikuinen sohva pöytineen vasemmalla.)

(*Johannes Rosmer*, aamutakissa, istuu korkeaselkäisessä tuolissa kirjoituspöydän ääressä. Leikkaa auki erästä aikakauskirjaa ja lukee sitä sieltä täältä.)

(Vasemmalle ovelle kolkutetaan.)

Rosmer (kääntymättä). Tule vaan sisään.

(Rebekka West tulee sisään aamupuvussa.)

Rebekka. Hyvää huomenta.

Rosmer (selailee kirjaa). Hyvää huomenta, ystäväni. Tahdotko jotain?

Rebekka. En muuta kuin kysyä oletko nukkunut hyvin?

Rosmer. Oo, minä olen nukkunut niin rauhallisesti ja suloisesti. Ihan uneksimatta —. (kääntyy.) Entä sinä?

Rebekka. Hyvin, kiitos. Nukuin kappaleen aamuakin.

Rosmer. En tiedä milloin sydämmessäni viimeksi on tuntunut niin keveältä kuin nyt. Hyvä se oli todellakin, että sain sen sanotuksi.

Rebekka. Niin, sinun ei olisi pitänyt vajeta niin kauvan, Rosmer.

Rosmer. En itsekään käsitä, kuinka voin olla niin raukkamainen.

Rebekka. Sitä uljaampaa sitte, että jyrkästi Matkasit entisyytesi —. (istuu lähelle häntä, tuolille pöydän viereen.) Mutta nyt kerron sinulle jotain, mitä olen tehnyt — ja josta et saa suuttua minuun.

Rosmer. Suuttua? Rakas ystäväni, kuinka voit luulla —?

Rebekka. Niin, sillä minä tein ehkä vähä omavaltaisesti, mutta —.

Rosmer. No, annappas kuulua sitte.

Rebekka. Eilen illalla, kun tuo Ulrik Brendel oli lähdössä, — annoin minä hänen mukaansa pari — kolme riviä Mortensgårdille.

Rosmer (vähän arvellen). Mutta hyvä Rebekka —. No, mitä sinä sitte kirjoitit?

Rebekka. Minä kirjoitin, että hän tekisi sinulle hyvän palveluksen, jos pitäisi vähä huolta tuosta onnettomasta ihmisestä ja auttaisi häntä, minkä voi.

Rosmer. Sitä sinun ei olisi pitänyt tehdä, Rebekka. Sillä olet vaan vahingoittanut Brendeliä. Ja Mortensgård on mies, josta kernaimmin tahtoisin pysyä erilläni. Tunnethan sinä sen rettelön, joka minulla kerran on ollut hänen kanssansa.

Rebekka. Mutta etkö luule, että sinun nyt olisi sangen hyvä taas päästä sovinnon kannalle hänen kanssaan?

Rosmer. Minä? Mortensgårdin kanssa? Minkä vuoksi, tarkoitat?

Rebekka. Ihan huoletoin et sinä nyt voi olla, sitte, kun tämä on tullut sinun ja ystäväsi välille.

Rosmer (katsoo häneen ja pudistaa päätään). Oletko todellakin voinut uskoa, että Kroll tahi joku niistä toisista tahtoisu kostaa —? Voisi ruveta —?

Rebekka. Ensi kiivaudessa, ystäväni —. Kuka sen voi niin varmaan tietää. Minusta — rehtorin käytöksestä päättäen —.

Rosmer. Pitäisi sinun toki tuntea hänet paremmin. Kroll on kiireestä kantapäähän kunnan mies. Tänäpä menen iltapuolella kaupunkiin, hänen puheilleen. Minä aijon puhutella heitä kaikkia. Ooh, saatpa nähdä, kuinka helposti heidät saa —.

(*Matami Helseth* tulee vasemmanpuolisesta ovesta.)

Rebekka (nousee). Mitä nyt, matami Helseth?

Matami Helseth. Rehtori Kroll on alhaalla eteisessä.

Rosmer (nousee reippaasti). Kroll!

Rebekka. Rehtori! Ei mutta —!

Matami Helseth. Hän kysyy, saako tulla tänne pastorin puheille.

Rosmer (Rebekalle). Tiesinhän minä sen! — Saa niin hän, saa. (menee ovelle ja huutaa alakertaan.) Tule ylös vaan rakas ystävä! Sydämmellisesti tervetullut olet!

(*Rosmer* seisoo pitelemässä ovea auki. — *Matami Helseth* menee. — Rebekka vetää uutimet perällä oven eteen. Asettelee sitte siellä täällä jotain järjestykseen.)

(*Rehtori Kroll* tulee sisään hattu kädessä.)

Rosmer (hiljaa, liikutettuna). Tiesinhän min, ett'ei se ollut viimeinen kerta —.

Kroll. Tänäpä katselen asioita ihan toiselta kannalta.

Rosmer. Niin, eikö totta, Kroll? Teethän sen nyt? Nyt, mietittyäsi —.

Kroll. Sinä käsität tarkoitukseni ihan väärin, (laskee hattunsa sohvan edessä olevalle pöydälle.) Minun täytyy ehdottomasti saada puhua kanssasi kahden kesken.

Rosmer. Miksi ei neiti West voisi —?

Rebekka. Ei, ei, herra Rosmer. Minä menen.

Kroll (mittelee häntä silmillään ylhäältä alas.) Ja sitte minun on pyytäminen anteeksi teiltä, neiti, että tuln tänne näin varhain. Hämmästyttäen teitä ennen kun olette ehtinyt —.

Rebekka (säpsähtäen). Kuinka niin? Onko teistä sopimatonta, että täällä kotona liikun aamupuvussa?

Kroll. Hyvänen aika! Enhän minä ollenkaan tiedä, mikä on tullut tavaksi Rosmersholmassa.

Rosmer. Mutta Kroll, — olethan sinä ihan suunniltasi tänään!

Rebekka. Sulkeun suosioonne, herra rehtori. (menee vasemmalle).

Kroll. Sinun luvallasi —. (istuu sohvaan.)

Rosmer. Niin, ystäväni, istukaamme tähän hauskaasti puhelemaan. (istuu tuolille vastapäätä rehtoria.)

Kroll. Minä en ole koko yönä saanut rahtustakaan unta. Olen vaan maannut ja ajatellut ajattelemistani koko yön.

Rosmer. No mitä nyt sanot tänään?

Kroll. Minulla on paljon sanottavaa, Rosmer. Salli minun alkaa jonkinlaisella johdatuksella. Voin kertoa sinulle jotain Ulrik Brendelistä.

Rosmer. Onko hän käynyt sinun luonasi?

Kroll. Ei. Hän asettui eräasen hylkykapakkaan. Tietysti mitä heittiömäisimpään seuraan. Joi ja tarjosi niin kauvan kun rahoja riitti. Haukkui sitte koko liutaa roistoiksi ja rahjuksiksi. Siinä hän muuten oli oikeassa. Lopuksi hän sai selkäänsä ja heitettiin kadulle.

Rosmer. Sitte hän mahtaa olla parantumaton.

Kroll. Takinkin hän jo oli pannut panttiin. Mutta joku kuuluu lunastaneen sen hänelle takaisin. Arvaappas kuka se oli?

Rosmer. Sinä itse, ehkä?

Kroll. En. Tuo hieno herra Mortensgård.

Rosmer. Vai hän.

Kroll. Minulle on kerrottu, että herra Brendel kävi ensimmäiseksi idiotin ja plebeijin luona.

Rosmer. Sehän oli hänelle onneksi —.

Kroll. Niin, olihan se. (nojautuu pöydän yli, vähän likemmäksi Rosmeria.) Mutta nyt tulemme eräasen asiaan, josta vanhan — entisen ystävytemme vuoksi olen velvoitettu huomauttamaan sinua.

Rosmer. Mikä *se* on?

Kroll. Se vaan, että täällä tehdään temppuja sinun selkäsi takana.

Rosmer. Kuinka niin luulet? Tarkoitatko Reb —. Tarkoitatko neiti Westiä?

Kroll. Niin, häntä juuri. Hyvin minä ymmärrän hänen syynsä siihen. Hän on niin kauvan tottunut olemaan valtijaana täällä. Mutta kuitenkin —.

Rosmer. Rakas Kroll, siinä sinä ihan erehdyt. Hän ja minä, — me emme pidä salaisuuksia toisiltamme pienimmässäkään asiassa.

Kroll. Onko hän sitte tunnustanut sinulle ruvenneensa kirjevaihtoon «Välkyttäjän» toimittajan kanssa?

Rosmer. Oh, sinä tarkoitat niitä paria riviä, jotka hän antoi Ulrik Brendelin mukaan.

Kroll. Sinulla on siis vihiä asiasta. Ja hyväksytkö sinä sen, että hän rupee tekemisiin tuon herjausten kyhääjän kanssa, joka joka viikko koettaa saada minut häpeäpenkkiin sekä koulutoimeni että yleisen esiintymiseni takia?

Rosmer. Sitä puolta asiasta ei hän varmaan ole tullut ajatelleeksikaan. Ja sitä paitsi on hänellä, niin kuin minullakin tietysti täydellinen toimintavapaus.

Kroll. Vai niin? No, se mahtaa kuulua siihen uuteen suuntaan, jota nyt kuljet. Sillä neiti West on kait päässyt yhtä pitkälle kuin sinäkin?

Rosmer. Niin on. Me kaksi olemme uskollisesti yhdessä pyrkineet eteenpäin.

Kroll (katsoo häneen ja pudistaa päätään). Voi sinua, sokeata, pauloihin pantua miestä!

Rosmer. Minä? Mistä sellaisia mieleesi tulee?

Kroll. Kun en uskalla — en *tahdo* ajatella pahinta. Ei, ei, salli minun puhua loppuun. — Panethan sinä todellakin arvoa minun ystävyydelleni, Rosmer? Ja minun kunnioitukselleni myös? Teethän sen?

Rosmer. Siihen kysymykseen ei minun tarvitse vastatakkaan.

Kroll. No, mutta meillä on muita asioita, jotka vaativat vastausta, — täydellistä selitystä sinulta. Suostutko siihen, että pidän jonkinlaista kuulustelemista —?

Rosmer. Kuulustelemista?

Kroll. Niin, että kyselen sinulta yhtä ja toista, jota sinusta ehkä tuntuu tuskalliselta muistella. Näetkös, — tämä sinun luopumisesi, — no, sinun vapautuksesi, niinhän sitä kutsut, — se on yhteydessä monen muun asian kanssa, joista sinun itsesi takia täytyy tehdä minulle selkoa.

Rosmer. Hyvä ystävä, kysy sinä vaan, mitä mielit. Minulla ei ole mitään peiteltävää.

Kroll. Sano sitte — minkä luulet oikeammin olleen syvimmän syyn siihen, että Beate lopetti itsensä?

Rosmer. Voitko epäillä sitä? Tai, oikeammin, voitko kysellä syitä, onnettoman, sairaan, heikkomielisen ihmisen töihin?

Kroll. Oletko varma siitä, että Beate oli niinkään heikkomielinen? Ainakin arvelivat lääkärit, ett'ei se ollut niin varma asia.

Rosmer. Jos lääkärit joskus olisivat nähneet hänet sellaisena, kuin minä usein näin hänet öin päivin, eivät he olisi epäilleet.

Kroll. En minäkään epäillyt silloin.

Rosmer. Et, sinun oli, paha kyllä, mahdotonta epäillä. Olenhan minä kertonut sinulle hänen hillittömästä, hurjasta intohimoisuudestaan, — jota hän vaati minun vastaamaan. Oo, sitä kammoa, jota hän minussa herätti. Ja sitte hänen perättömät, kalvavat itsesyytöksensä viime vuosina.

Kroll. Niin, saatuansa tietää jäävänsä iäkseen lapsettomaksi.

Rosmer. No, ajattele siis itsekkin —. Sellainen vaivaava, kammottava tuska asiasta, johon on aivan syytöin —! Ja hän olisi ollut täysimielinen? —

Kroll. Hm —. Voitko muistaa, oliko sinulla siihen aikaan kodissasi kirjoja, joissa puhuttiin avioliiton tarkoituksesta — aikamme edistyneen käsityskannan mukaan?

Rosmer. Muistaakseni neiti West lainasi minulle yhden sellaisen teoksen. Mutta, rakas Kroll, ethän toki luule meitä niin varomattomiksi, että olisimme puhuneet sellaiselle sairas-raukalle moisista asioista? Minä vakuutan pyhästi ja vakavasti, että meissä ei ole syytä. Hänen omat, turmeltuneet aivohermonsansa hänet syöksivät mielettömyyden harhateille.

Kroll. Yhden seikan voin sinulle kuitenkin nyt kertoa. Tuo kiusattu ja kiihoittunut Beate-raukka lopetti elämänsä siksi, että sinä saisit elää onnellisena — elää vapaana ja — mieleesi mukaan.

Rosmer (on puoleksi kohonnut tuoliltaan). Mitä sillä tarkoitat?

Kroll. Kuule nyt minua tyyneästi, Rosmer. Sillä nyt voin puhua siitä. Viimeisenä elinvuotenaan oli Beate kaksi kertaa minun luonani valittamassa tuskaansa ja epätoivoansa.

Rosmer. Samasta syystäkö?

Kroll. Ei. Ensi kerralla hän tuli luokseni ja väitti sinun olevan lankeemuksen tiellä. Sanoi sinun aikovan hyljätä isiesi uskon.

Rosmer (innokkaana). Se on mahdotointa, mitä nyt sanot, Kroll! Ihan mahdotointa! Sinä olet varmaankin erehtynyt.

Kroll. Miksi niin?

Rosmer. Siksi, että niin kauvan kuin Beate eli, minä vielä, epäilin ja taistelin sielussani. Ja sen taistelun minä taistelin yksin, ihan hiljaisuudessa. En usko, että edes Rebekka —

Kroll. Rebekka?

Rosmer. No niin, — neiti West. Minä kutsun häntä Rebekaksi, mukavuuden vuoksi.

Kroll. Sen olen huomannut.

Rosmer. Siksi on minusta käsittämätöntä, kuinka se on juolahtanut Beaten päähän. Ja miksi ei hän puhunut minulle itselleni siitä? Sitä hän ei koskaan tehnyt. Ei ainoallakaan sanalla.

Kroll. Hän, raukka, pyysi ja rukoili minua, puhuttelemaan sinua.

Rosmer. Ja miksi et sitä sitte tehnyt?

Kroll. Eihän tullut mieleenikään silloin, pitää häntä muuna kuin heikkomielisenä. Sellaisen syytöksen, kun hän teki sinunlaistasi miestä vastaan! — Ja sitte hän tuli uudestaan, — noin kuukautta myöhemmin. Silloin hän oli päältä nähden tynyempi. Mutta lähteissään lausui hän: Nyt saavat kohta odottaa valkeata hevosta Rosmersholmaan.

Rosmer. Niin, niin. Valkeasta hevosesta — siitä hän usein puhui.

Kroll. Ja kun koettelin saada häntä noista surullisista mietteistä, vastasi hän vaan: Minulla ei ole enää pitkältä elettävää. Sillä nyt täytyy Johanneksen heti naida Rebekka.

Rosmer (melkein sanattomana). Mitä sinä sanot —! Minun naida —!

Kroll. Se tapahtui torstaina iltapäivällä. — Lauvantai-iltana hän heittäytyi sululta myllykoskeen.

Rosmer. Etkä sinä varoittanut meitä —!

Kroll. Tiedäthän itsekkin, kuinka usein hän arveli, että nyt hän varmaankin pian kuolee.

Rosmer. Sen kyllä tiedän. Mutta kuitenkin; — sinun olisi pitänyt varoittaa meitä!

Kroll. Vähä sitä itsekkin ajattelin. Mutta silloin se jo oli liian myöhään.

Rosmer. Mutta miksi et sen jälkeen ole —? Minkä tähden olet pitänyt tämän kaikki salassa?

Kroll. Mistä syystä olisin tullut tänne lisäämään sinulle surua ja katkeruutta? Pidinhän niitä vaan tyhjinä mielikuvituksen houreina. — Aina eilis-iltaan asti.

Rosmer. Siis et nyt enää?

Kroll. Eikö Beate nähnyt oikein, sanoessaan sinun tahtovan luopua lapsuutesi uskosta?

Rosmer (tuijottelee eteensä). Niin, sitä minä en ymmärrä. Se on minusta kaikista käsittämättömintä.

Kroll. Käsität tai olet käsittämättä, —, niin vaan asia on. Ja nyt kysyn sinulta Rosmer, — kuinka paljon on hänen toisessa syytöksessään perää? Siinä viimeisessä, tarkoitan.

Rosmer. Syytöksessään? Oliko *se* sitte syytös?

Kroll. Ehk'et huomannut, mitkä hänen sanansa olivat: — Hän tahtoi mennä pois — sanoi. Minkä tähden? No?

Rosmer. Siksi, että minä saisin mennä naimisiin Rebekan kanssa —.

Kroll. Sanat eivät sattuneet ihan niin. Beate lausui vähän toisin. Hän sanoi: Minulla ei ole pitkältä elettävää. Sillä nyt *täytyy* Johanneksen *heti* naida Rebekka.

Rosmer (katsoo häneen hetkisen, nousee sitte). Nyt ymmärrän tarkoituksesi, Kroll.

Kroll. Entä sitte? Mitä vastaat?

Rosmer (yhä hiljaisesti, maltilla). Niin suunnattomaan —? Ainoa oikea vastaus olisi, näyttää sinulle ovea.

Kroll (nousee). Hyvä.

Rosmer (asettuu hänen tiellensä). Kuule nyt minua. Yli vuoden päivät, — aina Beaten kuolemasta asti — olemme me, Rebekka West ja minä, asuneet yksin täällä Rosmersholmassa. Kaiken aikaa olet sinä tiennyt Beaten syytöksen meitä vastaan. Mutta minä en ole koskaan huomannut sinun paheksuvan

sitä, että Rebekka ja minä elimme täällä yhdessä.

Kroll. Ennen eilistä iltaa en tiennyt, että uskostaan luopunut mies ja — vapautettu nainen elivät täällä yhdessä.

Rosmer. Ah —! Sinä et siis luule että uskosta luopuneissa ja vapautetuissa ihmisissä on puhtaudentunnetta? Et usko heissä voivan olla siveellisyyden vaatimusta luonnossaan!

Kroll. Minä en paljoa luota sellaiseen siveellisyyteen, jonka juuret eivät lähde kirkon uskosta.

Rosmer. Ja samaa sanot Rebekasta ja minustakin? Rebekan ja minun suhteestani —?

Kroll. Minä en voi teidän hyväksenne luopua siitä luulostani, ett'ei se mahda olla kovinkaan syvä, se juova, joka eroittaa vapaan ajatuksen ja — hm!

Rosmer. Ja minkä —?

Kroll. Ja vapaan rakkauden, — jos sen ehdottomasti tahdot tietää.

Rosmer (hiljaa). Ja sitä sinä et häpeä sanoa minulle! Sinä, joka olet tuntenut minut varhaisimmasta nuoruudestani alkaen.

Kroll. Juuri sen vuoksi. Minä tiedän, kuinka helposti sinä annat niiden ihmisten vaikuttaa itseesi, joiden kanssa seurustelet. Ja tuota sinun Rebekkaasi —. No, tuota neiti Westiä —, emmehän me juuri tunne häntä tarkemmin. Suoraan sanoen, Rosmer, — minä en päästä sinua käsistäni. Ja sinä itse, — koeta pelastaa itsesi ajoissa.

Rosmer. Pelastaa itseni? Mistä?

(*Matami Helseth* tirkistää ovesta sisään.)

Rosmer. Mitä tahdotte?

Matami Helseth. Pyytäisin neitiä tulemaan alas.

Rosmer. Neiti ei ole täällä ylhäällä.

Matami Helseth. Eikö ole? (katselee ympärillensä). Sepä kummallista. (menee.)

Rosmer. Sinä sanoit —?

Kroll. Kuule nyt. Mitä täällä on salaisuudessa tapahtunut Beaten eläessä, — ja mitä täällä edeskinpäin tapahtuu, — sitä en tahdo tarkemmin tutkia. Olithan sinä niin kovin onnetoin avioliitossasi. Ja se saa kai tavallansa olla sinulle puolustukseksi —.

Rosmer. Voi, kuinka vähä sinä oikeimmin tunnet minua —!

Kroll. Elä minua, häiritse. Sen sanon vaan, — että jos aijot jatkaa tätä yhteis-elämääsi neiti Westin kanssa, niin on ihan välttämätöntä, että pidät salassa sitä käännöstä — sitä surkeata luopumista, — johon hän on sinut vietellyt. Anna minun puhua! Anna minun puhua! Minä sanon, että jos tätä hullutusta on suvaittava, niin ajattele, luule ja usko, Herran nimessä, mitä vaan tahdot — sekä sinne että tänne. Mutta pidä uskosi itselläsi. Onhan se ihan yksityinen asia. Eihän sellaisia asioita välttämättömästi tarvitse huhuilla ympäri koko maan.

Rosmer. Minun täytyy välttämättömästi päästä väärästä ja epäselvästä asemastani.

Kroll. Mutta sinulla on velvollisuuksia sukusi muistoille, Rosmer! Pidä se mielessäsi! Rosmersholma on ammoisista ajoista ollut säädyllisyyden ja järjestyksen lietenä, täällä on aina pidetty kunniaa ja arvossa sitä, mitä yhteiskunnan etevimmät ovat hyväksyneet ja tunnustaneet parhaaksi. Koko seutuun on Rosmersholma painanut leimansa. Onnetoin, parantumaton häiriö syntyisi, jos se tieto pääsisi leviämään, että sinä itse olet hyljännyt niin sanoakseni Rosmerien sukuaatteen.

Rosmer. Rakas Kroll, — minä en katsele asiaa samalta kannalta. Mielestäni on minun välttämätöin velvollisuuteni hankkia vähä iloa ja valoa tänne, johon Rosmerien suku aikojen halki on koonnut vaan yötä ja synkkyyttä.

Kroll (katsoo häneen ankarasti). Se olisi tosiaankin arvokas tehtävä sille miehelle, jonka kanssa suku kuolee. Ei, jätä sinä sellaiset hommat. Se ei ole sinulle soveliasta työtä. Sinä olet luotu hiljaiseksi tiedemieheksi.

Rosmer. Niin, voi niinkin olla. Mutta minäkin tahdon kerran olla mukana elämän taistelussa, minä

myös.

Kroll Tiedätkö, mitä se elämän taistelu tulee olemaan sinulle? Se tulee olemaan ottelu elämästä ja kuolemasta kaikkien ystäväsi kanssa.

Rosmer (hiljaa). Ei suinkaan ne kaikki ole yhtä kiihkomielisiä kuin sinä.

Kroll. Sinä olet herkkäuskoinen ihminen. Ihan kokematon ihminen. Sinä et aavista kuinka äkkiä myrsky karkaa kimppuusi.

(*Matami Helseth* raottaa ovea.)

Matami Helseth. Neiti lähetti kysymään —.

Rosmer. Mikä on?

Matami Helseth. Siellä on alhaalla joku, joka mielellään tahtois vähän puhutella pastoria.

Rosmer. Onko se kenties sama joka oli eilen illalla?

Matami Helseth. Ei, se on se Mortensgård.

Rosmer. Mortensgård.

Kroll. Ahaa! Niin pitkälle siis on päästy! Nyt jo niin pitkälle!

Rosmer. Mitä hän minusta tahtoo? Miksi ette antanut hänen mennä tiehensä?

Matami Helseth. Neiti sanoi, että tulisin kysymään, saako mies tulla ylös.

Rosmer. Sanokaa hänelle, että täällä on vieras —

Kroll (matamille). Antakaa hänen vaan tulla, matami.

(*Matami Helseth* menee.)

Kroll (tarttuu hattuunsa). Minä pakenen — aluksi. Mutta pääottelu ei ole vielä suoritettu.

Rosmer. Niin totta kuin elän, Kroll, — minä en ole missään tekemisissä Mortensgårdin kanssa.

Kroll. Minä en usko sinua enää. En yhdessäkään asiassa. En missään minä enää usko sinua. Nyt alkaa taistelu hengen kaupalla. Saadaanpa nähdä, emmekö saa sinua vahingoittamattomaksi.

Rosmer. Oi, Kroll, — kuinka alhaiselle, — kuinka halvalla kannalle sinä olet joutunut!

Kroll. Minä? Ja noin minulle sanoo sinun kaltaisesi mies! Muista Beatea!

Rosmer. Palaatko taas *siihen*!

Kroll. En. Muistakkin selvittää myllykosken arvoitus omantuntosi mukaan, jos sinulla enää on siitä rahtuakaan jäljellä.

(*Peder Mortensgård* tulee hiljaa ja äänettömästi sisään vasemmasta ovesta. Hän on pieni, heikko mies, tukka ja parta punertavat.)

Kroll (vihaisella silmäyksellä). No, vai «Välkyttäjä» —. Loimottaen Rosmersholmassa. (paneetakkinsa napit kiinni.) Niin, tiedänhän minä sitte, mitä suuntaa on purjehtiminen.

Mortensgård (tasaisesti). «Välkyttäjä» on aina oleva vireillä, valaistakseen rehtoria kotiin.

Kroll. Niin, te olette jo kauvan osoittanut hyvää tahtoanne. On tosin olemassa käsky, joka kieltää meitä tekemästä väärää todistusta lähimmäistensä vastaan —.

Mortensgård. Ei rehtorin tarvitse opettaa minulle käskyjä.

Kroll. Eikö kuudettakaan?

Rosmer. Kroll —!

Mortensgård. Jos tarvitaan, niin on kait pastori lähin siihen toimeen.

Kroll (kätkeytyllä ivalla). Pastori! Niin, pastori Rosmer on kieltämättä lähin mies siinä suhteessa. —

Hauskaa keskustelua, hyvät herrat. (menee ja lyö oven lukkoon jälkeensä.)

Rosmer (seisoo hetkisen katsellen oveen, ja sanoo itsekseen). Niin niin, olkoon sitte niin. (kääntyy.) Sanokaa minulle, herra Mortensgård, mistä syystä te tulette tänne minun luokseni.

Mortensgård. Oikeimmin minä haen neiti Westiä. Mielestäni minun piti kiittää häntä siitä hyvästä kirjeestä, jonka eilen illalla sain häneltä.

Rosmer. Minä tiedän, että hän kirjoitti teille. Saitteko puhutella häntä?

Mortensgård. Sain, vähän. (vähän hymyillen.) Mielipiteet ovat muuttuneet täällä Rosmersholmassa monessa suhteessa, kuulin ma.

Rosmer. Minun mielipiteeni ovat muuttuneet monessa asiassa. Voin melkein sanoa — kaikissa.

Mortensgård. Niinhän sitä neiti sanoi. Ja siksi minä arvelin että tulisin ylös ja puhelin vähä pastorin kanssa siitä.

Rosmer. Mistä, herra Mortensgård?

Mortensgård. Saanko minä luvan «Välkyttäjässä» ilmoittaa, että te olette muuttanut mieltä, — ja että te liitytte vapaamielisyyden ja edistyksen puolustajiin?

Rosmer. Sen saatte mielellänne tehdä. Minä vielä pyydänkin teitä sitä kertomaan.

Mortensgård. Huomenna varhain se sitte on luettavana lehdessä. Se on oleva suuri ja tärkeä uutinen, se, että Rosmersholman pastori Rosmer arvelee voivansa siinäkin merkityksessä taistella valon levittämiseksi.

Rosmer. Minä en oikein käsitä teitä.

Mortensgård. Minä vaan tarkoitan sitä, että puolueellemme lisääntyy siveellistä lujuuutta tueksi joka kerta kun voitamme vakavan, kristillismielisen jäsenen.

Rosmer (vähä kummastuneena). Ette siis tiedä —? Eikö neiti West sanonut *sitäkin*?

Mortensgård. Mitä, herra pastori? Neidillä oli kova kiire. Hän sanoi, että tulisin ylikertaan, niin saisin kuulla loput teiltä itseltänne.

Rosmer. No sitte ilmoitan teille, että olen vapauttanut itseni täydellisesti. Joka asiassa. Minä en enää ole minkäänlaisessa suhteessa kirkon opinkappaleisin. Ne asiat eivät tästä lähin liikuta minua vähääkään.

Mortensgård (katsoo häneen ällistyneenä). Ei, — mutta, — jos taivas olisi tullut alas, enpä olisi enempää — että itse pastorikin eroittaa itsensä —!

Rosmer. Minä olen nyt samalla kannalla, jolla te itse olette ollut jo kauvan aikaa. Sen voitte ilmoittaa «Välkyttäjässä» huomenna.

Mortensgård. Senkö myös? Ei, hyvä herra pastori —. Suokaa anteeksi, mutta siihen asiaan ei ole koskeminen?

Rosmer. Eikö ole koskeminen?

Mortensgård. Ei ensi aluksi, minä tarkoitan.

Rosmer. Mutta minä en ymmärrä —.

Mortensgård. Niin, nähkääs, herra pastori —. Te ette nyt, arvatakseni, tunne niin hyvin oloja kuin minä. Mutta kun nyt siis olette kääntynyt vapaamieliseen suuntaan, — ja kun te, neiti Westin sanojen mukaan, — aijotte ottaa osaa liikkeesen, — niin toivotte kai samalla olevanne sekä suunnalle että liikkeelle niin hyödyllinen kuin suinkin voitte.

Rosmer. Niin toivon, kaikesta sydämmestäni.

Mortensgård. No; tahdon sitte vaan ilmoittaa teille, herra pastori, että jos julkisesti julistatte luopuneenne kirkosta, niin sidotte heti ensi hetkestä itse kätenne.

Rosmer. Luuletteko niin?

Mortensgård. Voitte olla varma siitä, ett'ette näillä seuduin saa mitään toimeen. Ja sitä paitsi —

vapaauskaisia meillä jo on yltäkyllin ennaltaan, herra pastori. Olin vähällä sanoa, — *sitä* väkeä meillä on jo liiemmallakin. Puolueemme kaipaa kristillisiä aineksia, — jotain, jota kaikki kunnioittavat. Sitä meillä niin kipeästi tarvitaan. Siksi on viisainta, että pidätte peitossa kaikki sellaiset asiat, jotka eivät liikuta yleisöä. Se on minun mielipiteeni.

Rosmer. Vai niin. Te ette siis uskalla yhtyä minuun, jos julkisesti tunnustan luopumiseni?

Mortensgård (pudistaa päätänsä). Tuskinpa vaan, herra pastori. Viime aikoina olen pitänyt sääntönä, ett'en koskaan auta mitään tai ketään, joka vastustaa kirkollisia asioita.

Rosmer. Oletteko te itse sitte viime aikoina palannut takaisin kirkolliselle kannalle?

Mortensgård. Se olkoon eri asia.

Rosmer. Vai niinkö siis. No, sitte ymmärrän käytöksenne.

Mortensgård. Herra pastori, — teidän pitäisi muistaa, että minulta, — erittäin minulta — puuttuu täydellistä toimintavapautta.

Rosmer. Mikä teitä sitte sitoo?

Mortensgård. Minua sitoo se, että olen merkitty mies.

Rosmer. Ah — vai niin.

Mortensgård. Merkitty mies, herra pastori. Erittäin pitäisi teidän muistaa se. Sillä te etupäässä toimititte minut merkityksi.

Rosmer. Jos siihen aikaan olisin ollut samalla kannalla kuin nyt, olisin menetellyt säälivämmin tutkiessani erehdystänne.

Mortensgård. Sen minä uskon. Mutta nyt sitä ei enää voi auttaa. Te olette jo merkinnyt minut. Merkinnyt minut elinkaudekseni. Ette suinkaan te oikein tiedäkkään miltä merkittynä oleminen tuntuu. Mutta nyt saatte ehkä pian itse tuntea sen karvautta, herra pastori.

Rosmer. Minä?

Mortensgård. Niin. Sillä ettehän toki luule, rehtori Krollin ja hänen piirinsä koskaan antavan anteeksi sitä, että niin perin pohjin olette luopunut heistä? Ja «Isänmaasta» pitäisi tehtämän oikein kiivas nyt, sanotaan. Te voitte helposti tulla merkityksi mieheksi, tekin.

Rosmer. Minä tunnen olevani virheetöin yksityistoimissani. Elämäni ei kukaan pääse moittimaan.

Mortensgård (rauhallisesti hymyillen). Se oli rohkeasti sanottu, herra pastori.

Rosmer. Voi olla. Mutta minulla on oikeus puhua niin rohkeasti.

Mortensgård. Sittekin, jos tutkitte omaa elämääänne yhtä perinpohjin kuin kerran tutkitte minun?

Rosmer. Tuon te sanotte niin kummallisesti. Mitä te sillä tarkoitatte?
Jotain erityistä asiaako?

Mortensgård. Niin, *yhtä* erityistä asiaa. Vaan yhtä ainoata. Mutta *siitä* taitaisi tulla hyvinkin kipeä juttu, jos ilkimieliset vastustajat saisivat siitä vihiä.

Rosmer. Tahdotteko olla hyvä ja sanoa minulle, mikä se asia on.

Mortensgård. Eikö pastori voi itse arvata sitä?

Rosmer. En, en ollenkaan. En vähääkään.

Mortensgård. Niin — niin, — sitte pitäneen minun puhua suuni puhtaaksi. — Minulla on tallella eräs kummallinen kirje, joka on kirjoitettu täällä Rosmersholmassa.

Rosmer. Neiti Westin kirje, tarkoitatte? Onko se niin kummallinen?

Mortensgård. Ei, se kirje ei ole kummallinen. Mutta minä olen kerran ennenkin saanut tästä talosta kirjeen.

Rosmer. Senkin neiti Westiltä?

Mortensgård. En, herra pastori.

Rosmer. No, keneltä sitte? Keneltä?

Mortensgård. Rouva vainajalta.

Rosmer. Minun vaimoltani! Oletteko *te* saanut kirjeen minun vaimoltani!

Mortensgård. Olen, olen minä saanut.

Rosmer. Koska?

Mortensgård. Rouva vainajan viimeisinä elinpäivinä. Siitä taitaa nyt olla noin puolitoista vuotta. Ja se kirje, se on kummallinen.

Rosmer. Tiedätte kai, että vaimoni oli sairasmielinen siihen aikaan?

Mortensgård. Niin, minä tiedän, että moni niin luuli. Mutta ei minusta mitään sellaista voinut kirjeestä havaita. Kun sanon kirjettä kummalliseksi, niin tarkoitan sillä muuta.

Rosmer. Ja mitä ihmettä minun vaimo-raukkani on tullut teille kirjoittaneeksi?

Mortensgård. Kirje on minulla kotonani. Hän alkaa jotenkin niin, että hän on suuressa tuskassa ja kauhussa. Sillä näillä seuduin on niin paljon ilkeitä ihmisiä, hän kirjoittaa. Ja ne ihmiset koettavat vaan tehdä teille harmia ja vahinkoa.

Rosmer. Minulle?

Mortensgård. Niin, niin hän sanoo. Ja sitte tulee kaikista kummallisista. Kerronko senkin, herra pastori?

Rosmer. Tietysti! Kaikki tyyni. Ihan peittelemättä.

Mortensgård. Rouva vainaja pyytää ja rukoilee minua olemaan jalomielinen. Hän tietää, sanoo hän, pastorin toimittaneen minun pois opettajavirastani. Ja sitte hän pyytää niin hartaasti, ett'en kostaisi.

Rosmer. Mitenkä hän sitte luuli teidän voivan kostaa?

Mortensgård. Kirjeessä seisoo, että jos korviini tulee sellaisia huhuja, että Rosmersholmassa eletään syntistä elämää, niin ei minun pitäisi uskoa niitä; sillä ilkeät ihmiset niitä vaan levittelivät, tehdäkseen teidät onnettomaksi.

Rosmer. Onko kirjeessä niin!

Mortensgård. Te voitte itse sopivassa tilaisuudessa saada lukea kirjeen, herra pastori.

Rosmer. Mutta minä en ymmärrä —! Mitä hän sitte kuvitteli niiden huhujen tarkoittavan?

Mortensgård. Ensiksikin, että pastori oli luopunut lapsuutensa uskosta. Sitä nyt rouva väitti varmaksi valheeksi — silloin. Ja sitte — hm —

Rosmer. Sitte?

Mortensgård. Ja sitte hän kirjoittaa, — se osa tuntuu jotenkin sekaantuneelta — ett'ei hän tiedä mistään syntisestä elämästä Rosmersholmassa. Ett'ei hänelle koskaan ole tehty mitään väärästä. Ja sitte hän rukoilee minua, että jos sellaisia huhuja tulisi liikkeelle, minä en puhuisi niistä mitään «Välkyttäjässä».

Rosmer. Mainitseeko hän mitään nimiä?

Mortensgård. Ei.

Rosmer. Kuka teille sen kirjeen toi?

Mortensgård. Minä olen luvannut, ett'en sano sitä. Se tuotiin minulle eräänä iltana hämärässä.

Rosmer. Olisitte heti tiedustellut, niin olisitte saanut kuulla, että onneton vaimo-parkani oli heikkomielinen.

Mortensgård. Minä tiedustelinkin, herra pastori. Mutta minun täytyy tunnustaa, ett'ei hän minuun tehnyt sitä vaikutusta.

Rosmer. Eikö tehnyt? — Mutta minkä tähden nyt puhutte minulle tuosta vanhasta sekanaisesta kirjeestä?

Mortensgård. Neuvoakseni teitä olemaan hyvin varovainen, pastori Rosmer.

Rosmer. Elämässäni, tarkoitatte?

Mortensgård. Niin. Muistakaa, että vast'edes olette sotajalalla oleva mies.

Rosmer. Te siis pysytte luulossanne, että täällä on jotain salattavaa?

Mortensgård. Minä en ymmärrä, miksi vapautunut mies ei nauttisi elämästä, niin paljon kuin mahdollista! Mutta olkaa vaan, niin kuin jo sanoin, tästä lähin hyvin varova. Jos vaan uumottaisiin jotain, joka on vasten tapoja, niin voitte olla varma siitä, että sen johdosta moitittaisiin koko vapaamielistä suuntaa. — Hyvästi, pastori Rosmer.

Rosmer. Hyvästi.

Mortensgård. Ja nyt minä menen suoraan kirjapainoon ja panen tämän uutisen «Välkyttäjään».

Rosmer. Pankaa kaikki lehteen.

Mortensgård. Minä panen kaikki, mitä yhteisen kansan tarvitsee tietää. (Tervehtii ja menee.
Rosmer jää seisomaan ovelle, hänen mennessään portaita alas. Ulko-ovi lyödään kiinni.)

Rosmer (ovessa, huutaa puoliääneen). Rebekka; Re —! Hm. (ääneen.)
Matami Helseth, — eikö neiti West ole siellä alhaalla?

Matami Helseth (vastaa alhaalta eteisestä). Ei, hra pastori, täällä hän ei ole.

(Perältä vedetään esiriippu syrjään. Rebekka näkyy aukossa.)

Rebekka. Rosmer!

Rosmer (kääntyy). Mitä! Olitko minun makuuhuoneessani! Mitä siellä olet tehnyt?

Rebekka (menee hänen luoksensa). Minä olen kuunnellut.

Rosmer. Ei mutta, Rebekka, kuinka voit niin tehdä?

Rebekka. Voin minä, voin. Hän sanoi sen niin ilkeästi, — sen minun aamupuvustani —.

Rosmer. Ah, sinä olit siis siellä Krollinkin aikana —?

Rebekka. Niin olin. Minä tahdoin tietää, mitä hän oikein tarkoitti.

Rosmer. Minä olisin kyllä kertonut sen sinulle.

Rebekka. Tuskin sinä olisit kertonut minulle kaikkia. Etkä suinkaan hänen sanoillansa.

Rosmer. Kuulitko sinä sitte kaikki?

Rebekka. Enimmät ainakin, luullakseni. Minun täytyi mennä hetkeksi alas, kun Mortensgård tuli.

Rosmer. Ja sitte palasit ylös takaisin —

Rebekka. Elä suutu siitä, rakas ystävä.

Rosmer. Tee sinä kaikki, mitä vaan itse pidät oikeana ja hyvänä. Onhan sinulla täysi vapautesi. — Mutta mitä nyt sanot, Rebekka —? Oo, en ole mielestäni vielä koskaan tarvinnut sinua niinkuin nyt.

Rebekka. Olemmehan me kumpikin olleet valmiit kestämään, mitä kerran oli tuleva.

Rosmer. Ei, ei, emme tätä?

Rebekka. Emmekö tätä?

Rosmer. Ajattelinhan minä tosin, että meidän kaunis, puhdas ystävyysme joskus kyllä joutuisi tahran ja epäluulon alaiseksi. Mutta Krollia en peljännyt. Häneltä en ikinä olisi tällaista odottanut. Mutta kyllä noilta muilta, raakoine mielineen ja saastaisine silmineen. — Niin niin, minulla oli kyllin syytä, kateellisesti salatessani liittoamme ihmisiltä. Se oli vaarallinen salaisuus.

Rebekka. Oi, mitä me siitä huolimme, mitä kaikki nuo muut sanovat!
Tiedämmehän itse olevamme syyttömät.

Rosmer. Minä? Syytön? Niin, niinhän itsekin luulin olevani — aina tähän päivään asti. Mutta nyt, — nyt Rebekka —.

Rebekka. Niin, mitä nyt?

Rosmer. Kuinka minun on selittäminen Beaten kauhea syytös?

Rebekka (puhjeten sanoihin). Oi, elä puhu Beatesta! Elä ajattele enää Beatea! Olithan jo niin hyvin vieraantunut hänestä, joka on kuollut.

Rosmer. Saatuani tämän tietää, on hän mielestäni taas tullut kauhistavan eläväksi.

Rebekka. Oi ei, — elä puhu siitä Rosmer! Elä puhu!

Rosmer. Puhun, Rebekka. Meidän täytyy koettaa päästä asian perille. Kuinka hän on voinut saada päähänsä tuon onnettoman epäluulon?

Rebekka. Ethän toki itse alkane epäillä, oliko hän oikein heikkomielinen?

Rosmer. Alan niin, — se se juuri on, josta en enää voi olla ihan varma. Ja sitä paitsi, jos hän olikin —.

Rebekka. Jos hän olikin? Niin, mitä sitte?

Rosmer. Minä tarkoitan, mikä oli sitte lähin syy siihen, että hänen mielensairautensa muuttui heikkomielisyydeksi?

Rebekka. Oi, mitä hyötyä siitä on, että heittäyt tuollaisiin mietteisiin!

Rosmer. En voi muuta, Rebekka. En voi koskaan, vaikka kuinka tahtoisin, päästä tästä kalvavasta epäluulosta.

Rebekka. Vaaralliseksi voi tulla — noin herkeämättä seurata samaa tukalaa ajatusta.

Rosmer (kulkee edestakaisin levottomana ja ajatuksissansa). Minä olen mahtanut jollain tavalla ilmaista salaisuuteni. Hän ehkä havaitsi, kuinka minusta alkoi tuntua onnelliselta *sinun* tultuasi meille.

Rebekka. Mutta rakas Rosmer, vaikka niinkin olisi ollut —!

Rosmer. Saatpa nähdä — hän kyllä huomasi, että me luimme samoja kirjoja. Että me etsimme toistemme seuraa ja puhuimme yhdessä kaikista noista uusista asioista. Mutta minä en sittekkään käsittä sitä! Sillä minä olin niin varovainen säästääkseeni häneltä katkeruutta Muistelllessani niitä aikoja, tuntuu minusta, että koetin ikäänkuin henkeni kaupalla, pitää häntä ulkopuolella meidän elämäämme. Tai enkö minä koettanut, Rebekka?

Rebekka. Koetit, koetit ihan varmaan.

Rosmer. Ja sinä samoin. Ja kuitenkin —! Ooh, sitä on kauhea ajatella! Täällä hän siis — hän, sairasmielisessä rakkaudessaan — vaan aina vaiti — piti meitä silmällä — huomasi kaikki ja, — käsitti kaikki väärin.

Rebekka (väännellen käsiään). Oi, ett'en koskaan olisi tullut Rosmersholmaan!

Rosmer. Oi, kun ajattelee, mitä hän on kärsinyt hiljaisuudessa! Mitä ilkeyksiä hän on sairaissa aivoissaan kuttonut kokoon ja sovittanut meihin. — Eikö hän koskaan puhunut sinulle mitään, josta olisit voinut aavistaa tätä?

Rebekka (kiihkeästi). Minulle! Luuletko, että sitte olisin viipynyt täällä päivääkään sen jälkeen?

Rosmer. Et, et, tietysti. — Oi, mitä taistelua hän on mahtanut taistella. Ja taistellut ihan yksin. — Ja lopuksi sitte tuo liikuttava — meitä syyttävä voitto — myllykoskessa, (heittäytyy tuolille kirjoituspöydän eteen, nojaa kyynärpänsä pöytään ja peittää kasvonsa käsillään).

Rebekka (lähestyy varovasti takaa päin). Kuuleppas nyt Rosmer. Jos voisit kutsua Beaten takaisin — luoksesi — Rosmersholmaan, — tekisitkö sen?

Rosmer. Oo, tiedätkö minä, mitä tekisin tai olisin tekemättä. Minä en voi ajatella, muuta kuin tuota yhtä ainoata asiaa, — jota ei voi parantaa.

Rebekka. Nyt olisit alkanut elää, Rosmer. Sinä olit jo alkanut. Olit vapauttanut itsesi täydellisesti, — kaikista. Sinusta tuntui niin iloiselta ja keveältä —.

Rosmer. Aivan niin, — siltä minusta tuntui, — nyt tulee tämä kalvava tuska —.

Rebekka (hänen takanansa, käsivarsin nojaten hänen tuoliinsa). Kuinka suloiselta tuntui, kun istuimme hämärissä tuolla alhaalla arkihuoneessa. Ja kun sitte yksin neuvoin sommittelimme uusia elämän tehtäviä. Sinä tahtoit omin käsin tarttua virkeään elämään, — nykyhetken virkeään elämään, — niinkuin sanoit. Kodista kotiin ajoit kulkea vapauttavana vieraana. Voittaa mielet ja tahdot puolellesi. Luoda aatelis-ihmisiä ylt'ympäri — yhä loitommalle. Aatelis-ihmisiä.

Rosmer. Iloisia aatelis-ihmisiä.

Rebekka. Niin — iloisia.

Rosmer. Sillä ilo, Rebekka, ilo se jalostaa mielet.

Rebekka. Etkö luule — tuskankin jalostavan? Suuren tuskan?

Rosmer. Luulen, — jos sen voi kestää. Päästä siitä. Voittaa sen.

Rebekka. *Voittaa* sinunkin juuri täytyy.

Rosmer (pudistaa, raskaasti päätään). Minä en koskaan voita sitä — täydellisesti. Ainiaksi kytee sielussani sama epäluulo. Sama arvelu. Minä en enää koskaan voi riemuita *siitä*, joka tekee elämän niin hurmaavan suloiseksi.

Rebekka (hiljemmin, tuolin selkälaudan takaa). Mitä sinä tarkoitat, Rosmer?

Rosmer. Tyyntä, iloista viattomuuden tuntoa.

Rebekka (astuu askeleen taaksepäin). Niin, viattomuus. (pieni vaitiolo.)

Rosmer (nojaa kyynärpäitään pöytään; pää käsien nojassa, tuijottaa eteensä). Ja kuinka hän on osannut yhteen sommitella. Miten järkevästi hän on johtanut luulon luulosta. Ensin alkaa hän epäillä minun uskonnollisuuttani —. Kuinka hän juuri voi epäillä *sitä*? Mutta hän epäili. Ja epäily kasvoi varmuudeksi. Ja sitte, — niin, sitte oli hänen niin helppo pitää kaikkea muuta mahdollisena. (oikaisee itsensä tuolissa ja työntää sormet kiivaasti tukkaansa.) Oi, näitä hurjia kuvitteluja. Minä en koskaan pääse niistä. Tunnen sen niin varmasti. Minä tiedän sen. Milloin tahansa kiitävät ne lymypaikoistaan muistuttamaan minulle vainajata.

Rebekka. Aivan kuin Rosmersholman valkea hevonen.

Rosmer. Niin, aivan niin. Vinhuen pimeyden halki. Hiljaisuudessa.

Rebekka. Ja tuollaisen onnettoman kuvittelu-kummituksen tähden päästäisit sinä käsistäsi virkeään elämän, juuri kun olet alkanut elää.

Rosmer. Oikeassa olet; se on raskasta. Raskasta, Rebekka. Mutta minä en voi muuta. Mitenkä minä sitte koskaan voittaisin sen!

Rebekka (tuolin takana). Luomalla itsellesi uusia suhteita.

Rosmer (säpsähtää, katsoo ylös). Uusia suhteita!

Rebekka. Niin, uusia suhteita ulkopuoliseen maailmaan. Rupeamalla elämään, toimeen ja työhön. Jättäisit tämän miettimisen ja ratkaisemattomien kysymysten punnitsemisen.

Rosmer (nousee). Uusia suhteita? (menee lattian poikki, seisahdaa oven luona ja palaa sitte takaisin.) Yksi kysymys johtuu mieleeni. Eikö se ole tullut sinunkin mieleesi, Rebekka?

Rebekka (hengittää vaikeasti). Sano minulle — — mikä — se on.

Rosmer. Miten luulet meidän suhteemme muuttuvan tämän jälkeen?

Rebekka. Minä luulen ystävyystemme kestävän — mitä tahansa tulleeekkin.

Rosmer. Niin, en minä nyt juuri *sitä* tarkoita. Mutta eikö se, joka meidät heti alussa vei yhteen; — se joka sitoo meidät niin hartaasti toisiimme, — meidän yhteinen uskomme puhtaasen yhdys-elämään miehen ja naisen välillä —

Rebekka. Niin niin, — mitä siitä?

Rosmer. Minä tarkoitan, että sellainen suhde, — kuin meidän siis, — eikö se sovi paraiten hiljaiseen, onnelliseen rauhan-elämään —?

Rebekka. Entä sitte!

Rosmer. Ja nyt minulle alkaa elämä täynnä taistelua ja levottomuutta, suuria mielenliikutuksia. Sillä minä *tahdon* elää elämäni, Rebekka! Minä en anna pöyristävien mahdollisuuksien kukistaa itseäni. Minä en salli kenenkään määrätä elinrataani, en elävien — enkä kenenkään muunkaan.

Rebekka. Ei ei, elä sallikkaan! Ole täydellisesti vapaa mies, Rosmer.

Rosmer. Mutta tiedätkö, mitä sitte tulee mieleeni? Etkö tiedä? Etkö huomaa, kuinka minä paraiten voin vapautua kaikista kalvavista muistoista — koko surullisesta entisyydestäni?

Rebekka. No —!

Rosmer. Asettamalla sitä vastaan uuden, elävän todellisuuden.

Rebekka (tavoitellen tuolin selkälautaa). Elävän —? Mitä — tarkoitat?

Rosmer (lähemmäksi). Rebekka, — jos nyt kysyn sinulta — tahdotko ruveta toiseksi vaimokseni?

Rebekka (silmänräpäyksen sanattomana, huudahtaa riemuitten). Sinun vaimoksesi! — Sinun? — Minä!

Rosmer. Hyvä, koetelkaamme sitte. Me kaksi tahdomme olla *yksi*. Elköön täällä enää missään olko tyhjää sijaa kuolleen jälkeen.

Rebekka. Minä — Beaten sijalle —!

Rosmer. Sitte olemme päässeet hänestä. Täydellisesti. Ikuisiksi ajoiksi.

Rebekka (hiljaa ja vavisten). Luuletko niin, Rosmer?

Rosmer. Sen täytyy tapahtua. Minä en voi, enkä tahdo käydä elämäni halki ruumis seljässä. Auta minua heittämään se luotani, Rebekka. Ja tukahuttakaamme kaikki muistot vapauteen, riemuun, intohimon liekkiin. Sinä olet oleva minulle ainoa vaimo, joka minulla koskaan on ollut.

Rebekka (tyyntyneenä). Elä enää koskaan ota tätä puheeksi. Minä en milloinkaan rupea vaimoksesi.

Rosmer. Kuinka! Et milloinkaan! Oo, etkö sitte luule voitavasi ruveta minua rakastamaan? Eikö meidän ystävydessämme jo ole vivahdus rakkaudesta!

Rebekka (paneet kädet korvilleen, aivan kuin säikähtäneenä). Elä puhu noin, Rosmer! Elä sano sitä!

Rosmer. On on, — meidän suhteessamme *on* versova mahdollisuus. Ooh, minä näen kasvoistasi, että sinusta tuntuu myöskin siltä, eikö tunnu, Rebekka?

Rebekka (taas lujasti ja maltilla). Kuule minua. Sen sanon sinulle, — että ellet heitä tuota ajatustasi, lähden minä Rosmersholmasta.

Rosmer. Lähdet! Sinä! Sitä et voi. Se on mahdotonta.

Rebekka Vielä mahdottomampaa on, että minä voin ruveta sinun vaimoksesi. Siksi en kuuna päivänä voi ruveta.

Rosmer (katsoo häneen säpsähtäen). «Et voi,» sanot. Ja sanot sen niin kummallisesti. Minkä tähden et voi?

Rebekka (tarttuu hänen kumpaankin käteensä). Rakas ystävä, — sekä itsesi että minun tähteni, — elä kysy minkä tähden. (päästää hänet.) Kas niin, Rosmer. (Menee vasemman puolisolulle ovelle.)

Rosmer. Tästä lähin ei minulla ole muuta kysyttävää kuin tuo sama — minkä tähden?

Rebekka (kääntyy, katsoo häneen). Sitte on kaikki loppunut.

Rosmer. Meidän väliltämmekö?

Rebekka. Niin.

Rosmer. Ei koskaan ole meidän kahden väliltä kaikki loppunut. Et koskaan sinä lähde Rosmersholmasta.

Rebekka (käsi ovenkääkässä). En, en suinkaan minä lähdekkään. Mutta jos useimmin minulta kysyt — niin tulee loppu kuitenkin.

Rosmer. Loppu kuitenkin? Kuinka —?

Rebekka. Niin, sillä silloin menen minä samaa tietä kuin Beatekin. Nyt sen tiedät, Rosmer.

Rosmer. Rebekka —!

Rebekka (ovessa, nyökkää hitaasti päällään). Nyt sen tiedät. (menee).

Rosmer (tuijottaa ikäänkuin sekaisena ollen suljettuun oveen ja sanoo itsekseen). Mitä — tämä — on?

KOLMAS NÄYTÖS.

(Rosmersholman arkihuone. Akkuna ja eteisen ovi ovat auki. Aamupäivä-aurinko paistaa ulkona.)

(*Rebekka West*, samassa puvussa kuin ensimmäisessä näytöksessäkin, seisoo akkunan edessä, siirrellen ja hypistellen kasvia. Hänen virkkaustyönsä on nojatuolissa. Matami Helseth kulkee edestakaisin höyhenhuiska kädessä, tomutellen huonekaluja.)

Rebekka (hetken vaitiolon perästä). Kummallista, että pastori viipyy tänään niin kauvan yläkerrassa.

Matami Helseth. No, useinhan se tapahtuu. Mutta kai hän nyt jo pian tulee alaskin, luulen ma.

Rebekka. Oletteko nähnyt häntä tänään?

Matami Helseth. Vilaukselta vaan. Kun vein kahvia hänelle, meni hän makuukamariinsa pukemaan päälleen.

Rebekka. Kysyn vaan siksi, että hän eilen ei ollut oikein terve.

Matami Helseth. Ei, huonolta hän näytti. Ja sitte minä luulen hänen vielä joutuneen johonkin kinaan lankonsa kanssa.

Rebekka. Mistähän syystä, luulette te?

Matami Helseth. Sitä minä en voi tietää. Ehkä se tuo Mortensgård on ärsyttänyt heidät riitajalalle.

Rebekka. Ehkäpä niin. Tunnetteko te tuota Peder Mortensgårdia?

Matami Helseth. Enhän nyt toki. Mistä tulee mieleennekin? Sellaista mokomaa kuin hän on!

Rebekka. Siksikö, tarkoittatte, että hän toimittaa ilkeätä lehteänsä?

Matami Helseth. Ooh, ei ainoastaan siitä syystä. — Olette kai, neiti, kuullut, että hän eli erään naidun vaimon kanssa, jonka mies oli lähtenyt karkuun? Vaimo sai lapsia.

Rebekka. Olen kuullut siitä puhuttavan. Mutta se tapahtui varmaankin paljoa ennen minun tänne tuloani.

Matami Helseth. Niin, tietysti. Mortensgård oli silloin aivan nuori. Ja olisihan sillä naisella pitänyt olla enemmän järkeä kuin hänellä. Hän olisi tahtonut mennä naimisiinkin, hän. Mutta eihän se käynyt päinsä. Ja kyllä hän siitä kärsiä sai. — Mutta sitte hän on paisunut mahtavaksi. Moni täällä tarvitsee nykyään *sitä* miestä.

Rebekka. Useimmat alhaiset ihmiset kääntyvät kai kernaimmin häneen, kun ovat joutuneet pulaan.

Matami Helseth. Hm, kyllä ne vaan muutkin kuin alhaiset ihmiset — —.

Rebekka (vilkasee häneen salaa). Mitenkä?

Matami Helseth (sohvan luona, tomuttaa ahkerasti). Sellaisetkin ihmiset, joista sitä ei voisi edes uskoakkaan, neiti!

Rebekka (asettelee kasvia). Niin, te vaan arvelette, matami Helseth. Sillä ettehän *te* voi olla ihan varma noista asioista.

Matami Helseth. Vai niin, vai luulette te, neiti, että minä en voi olla ihan varma. Voin niin, kun voin. Sillä — jos puhun suuni puhtaaksi — niin olen itse kerran vienyt kirjeen Mortensgårdille.

Rebekka (kääntyy). Eihän, — vai olette!

Matami Helseth. Olen kyllä; olen kun olenkin. Ja se kirje oli vielä kirjoitettu täällä Rosmersholmassa.

Rebekka. Oikeinko totta, matami?

Matami Helseth. Niin, toden totta. Ja hienolle paperille se oli kirjoitettu. Ja takapuolella oli hienoa, punaista lakkaa.

Rebekka. Ja teille se uskottiin vietäväksi. No, sitte ei ole vaikea arvata, keneltä kirje oli.

Matami Helseth. Noh?

Rebekka. Se oli tietysti jotain, jota rouva Rosmer-parka sairasmaailisyydessään —

Matami Helseth. *Niin* sanotte te, neiti West, enkä minä.

Rebekka. Mutta mitä siinä kirjeessä sitte oli? Niin se on tosi — mistä te sen tietäisitte.

Matami Helseth. Hm, ehkä minä kuitenkin tiedän sen.

Rebekka. Sanoiko hän teille, mitä hän siihen kirjoitti?

Matami Helseth. Ei, ei hän sitä juuri tehnyt. Mutta kun Mortensgård oli lukenut kirjeen, alkoi hän kysellä minulta jos jotain, ristiin rastiin, niin että minä kyllä arvasin, mitä kirjeessä oli.

Rebekka. Mitä luulette siinä sitte olleen? Voi, hyvä, rakas matami, sanokaa se minulle?

Matami Helseth. E — en, en suinkaan neiti. En mistään hinnasta minä sano.

Rebekka. No, minulle te kyllä voitte sen sanoa. Olemmehan me niin hyviä ystäviä.

Matami Helseth. Herra varjeltiin minua kertomasta *siitä* teille, neiti. Minä voin ainoastaan sanoa, että siinä oli jotain ilkeätä, jota ne olivat uskotelleet sairaalle rouva-raukallemme.

Rebekka. Kuka oli uskotellut hänelle?

Matami Helseth. Häijyt ihmiset, neiti West. Häijyt ihmiset.

Rebekka. Häijyt —?

Matami Helseth. Niin, sen sanon kahdesti. Oikein häijyjä ne ihmiset olivat olleetkin.

Rebekka. Kenen te luulisitte sen sitte olleen?

Matami Helseth. O-oh — kyllä minä tiedän, kenen siksi luulisin. Mutta herra hallitkoon kieltäni. Siellä kaupungissa on tosin muuan rouva, joka — hm!

Rebekka. Minä näen kasvoistanne, että tarkoitatte rouva Krollia.

Matami Helseth. Niin, hän on se, mikä on, hän juuri. Minulle hän nyt aina on ollut niin isoista. Ja teitä hän ei ole koskaan hyvänsuovan silmillä katsellut.

Rebekka. Luuletteko te, että rouva Rosmer oli täydellä järjellään, kirjoittaessaan tuon kirjeen Mortensgårdille?

Matami Helseth. Sen järjen laita on niin ja näin, neiti. Ei hän nyt ainakaan ihan sekasin ollut, luullakseni.

Rebekka. Mutta hän joutui aivan suunniltaan, kun sai kuulla jäävänsä lapsettomaksi. Silloin se hulluus puhkesi.

Matami Helseth. Niin, *se* koski kovasti rouva-parkaan.

Rebekka (ottaa käsityönsä ja istuu tuolille akkunan luo). Ettekö tekin muuten usko sen olleen onneksi pastorille?

Matami Helseth. Minkä, neiti?

Rebekka. Että taloon ei tullut lapsia. Vai kuinka?

Matami Helseth. Hm, minä en oikein tiedä, mitä siihen pitäisi sanomani.

Rebekka. Uskokaa minua. Paras se meille oli. Pastori Rosmer ei ole luotu kuulemaan lasten-itkua.

Matami Helseth. Rosmersholmassa eivät pikku lapset itke, neiti.

Rebekka (katsoo häneen). Eivätkö ne itke?

Matami Helseth. Eivät. Ei kukaan muista kuulleen pikkulapsien itkeneen tässä talossa.

Rebekka. Sepä kummallista.

Matami Helseth. Niin, eikö se ole kummallista? Mutta se on suvussa. Ja sitte on vielä toinen kummallinen seikka. Suuremmaksi tultuaan eivät ne koskaan naura. Eivät koskaan, koko elämässään.

Rebekka. Sepä vasta olisi ihmeellistä —.

Matami Helseth. Oletteko kertaakaan nähnyt tai kuullut pastorin nauravan?

Rebekka. En — kun oikein ajattelen, niin luulen teidän melkein olevan oikeassa. Mutta tämän puolen ihmiset nauravat minusta yleensä hyvin harvoin.

Matami Helseth. Niin nauravat. Rosmersholmasta se sai alkunsa, sanotaan. Ja sitte se arvatakseni on levinnyt, sekin, niin kuin muutkin tarttumet.

Rebekka. Te olette syvämielinen nainen, te, matami Helseth.

Matami Helseth. Ooh, ruvetkaa tässä nyt pitämään pilkkananne —. (kuuntelee.) Hys — Hys, — pastori kuuluu tulevan alas. Hän ei kärsi tomuhuiskaa huoneessa. (menee oikeanpuolisesta ovesta ulos.)

(*Johannes Rosmer*, keppi ja hattu kädessä, tulee eteisestä.)

Rosmer. Hyvää huomenta, Rebekka.

Rebekka. Hyvää huomenta ystäväni. (vähän ajan kuluttua; virkaton.)
Menetkö kävelemään?

Rosmer. Menen.

Rebekka. Niin, ilma onkin niin kaunis.

Rosmer. Sinä et käynyt aamulla luonani.

Rebekka. En, — en käynyt. En tänään.

Rosmer. Etkö aijo toistekkaan tulla?

Rebekka. Ooh — en minä nyt vielä tiedä.

Rosmer. Onko tullut mitään minulle?

Rebekka. «Isänmaa» on tullut.

Rosmer. «Isänmaa» —!

Rebekka. Se on tuolla pöydällä.

Rosmer. (laskee hatun ja kepin kädestään). Onko siinä jotain — —?

Rebekka. On.

Rosmer. Etkä sinä lähettänyt sitä minulle —

Rebekka. Kyllä sen ehdit ajoissa lukea.

Rosmer. No niin. (ottaa sanomalehden ja lukee sitä pöydän vieressä seisoen). — Mitä! — «ei voi kylliksi varoittaa karttamaan halpamielistä puoluepetturiä» —. (katsoo Rebekkaan.) He kutsuvat minua puoluepetturiksi, Rebekka.

Rebekka. Eihän siellä mainita mitään nimeä.

Rosmer. Samahan se on. (lukee eteenpäin.) «jalon asian salakavaltajia» —. — «Juudaksia, jotka röyhkeästi julistavat langenneensa, kun vaan luulevat sopivimman ja — hyödyllisimmän hetken olevan käsissä». — «Julkea solvaus kunnioitettavien esi-isiensä muistolle» —. — «odottaen, että nykyhetken herrat palkitsevat heitä ansion mukaisesti.» (laskee sanoman pöydälle.) Ja noin he kirjoittavat minusta. He, jotka tuntevat minut entisistä ajoista ja niin hyvin. He eivät itsekään usko tuota. He tietävät, että siinä ei ole ainoatakaan sanaa totta — ja sentään he kirjoittavat niin.

Rebekka. Siinä on vielä muutakin.

Rosmer (ottaa taas sanoman). — «on puolustuksena kehittymätön arvostelukyky» —. — «turmiollisen vaikutuksen alaisena, — ja on se vaikutus ehkä ulottunut aloille, joita emme vielä tahdo vetää yleisön arvostelun ja arvelujen alaisiksi» — (katsoo Rebekkaan.) Mitä tämä on?

Rebekka. Huomaathan, että sillä tarkoitetaan minua.

Rosmer (laskee sanoman kädestään). Rebekka, — näin tekevät epärehelliset miehet.

Rebekka. Niin, minusta he eivät ole Mortensgårdia paremmat.

Rosmer (kävelee edestakaisin lattiata). Täällä *tarvitaan* pelastusta. Kaikki mitä ihmiskunnassa on hyvää, menee turmioon, jos näin jatketaan. Mutta niin ei saa tapahtua! Oi, kuinka iloinen, — kuinka iloinen olisin, jos saisin ihmiset kuulemaan parempaa tässä inhoittavassa sekasorrossa.

Rebekka (nousee). Niin, eikö totta? Siinä sinulla on suuri ja jalo tehtävä, jonka hyväksi voit elää!

Rosmer. Ajatteles, jos minä voisin herättää heidät itsetuntoon. Saada heidät häpeämään omaa itseänsä ja katumaan. Johtaisin heidän lähestymään toisiansa suvaitsevaisuudessa — rakkaudessa, Rebekka.

Rebekka. Niin ryhdy siihen vaan kaikin voimin, niin saat nähdä onnistuvasi.

Rosmer. Minusta sen pitäisi onnistua. Oi, millaista riemua eläminen silloin olisi. Poissa olisi vihamielinen taistelu. Kilvan vaan riennettäisiin. Joka silmä tähdäten samaan päämaaliin. Tahdot, mielet pyrkien eteenpäin — ylöspäin, — kukin oman luontonsa määräämää tietä. Onnea olisi kaikkia varten, — kaikkien kautta (tulee katsantaneeksi ulos, säpsähtää, painuu kokoon ja lausuu raskaasti:) Ah! Ei minun kauttani.

Rebekka. Ei —? Ei sinun kauttasi!

Rosmer. Eikä minua vartenkaan.

Rebekka. Oi Rosmer, elä anna tuollaisen epäilyksen herätä mielessäsi.

Rosmer. Onnen, rakas Rebekka — onnen ensi ehto on tyyni, iloisa, varma viattomuuden tunto.

Rebekka (tuijottaen eteensä). Niin, viattomuus —.

Rosmer. Ooh, sen puutetta et sinä käsitä. Mutta minä — —.

Rebekka. Sinä kaikista vähin!

Rosmer (osoittaa akkunaan päin). Myllykoski.

Rebekka. Oi, Rosmer —!

(*Matami Helseth* kurkistaa oikeanpuolisesta ovesta.)

Matami Helseth. Neiti!

Rebekka. Toiste, toiste. Ei nyt.

Matami Helseth. Vaan pari sanaa, neiti. (Rebekka menee ovelle. Matami Helseth sanoo hänelle jotain. Kuiskuttelevat hetken toisilleen. Matami Helseth nyökäyttää päällään ja menee.)

Rosmer (levottomana). Oliko se jotain minulle?

Rebekka. Ei, se oli vaan talous-asioita. Nyt sinun pitäisi mennä ulos raittiisen ilmaan, Rosmer. Käydä oikein kauvaksi.

Rosmer (ottaa hattunsa). Niin, tule. Niin menemme yhdessä.

Rebekka. Ei, ystävänäni, minä en nyt pääse. Sinun täytyy mennä yksin. Mutta karkoita mielestäsi kaikki nuo raskaat ajatukset. Lupaa se minulle.

Rosmer. Niitä en saa koskaan karkoitetuksi — pelkään mä.

Rebekka. Että niin perusteeton asia voi vaikuttaa sinuun noin valtavasti —!

Rosmer. Paha kyllä — se ei ole niinkään perusteeton. Minä olen miettinyt sitä yön, pitkän. Ehkä Beate sittenkin näki oikein.

Rebekka. Missä asiassa, tarkoitat?

Rosmer. Näki oikein, luullessaan minun rakastavan sinua.

Rebekka. *Siinäkö* oikein!

Rosmer (laskee hattunsa pöydälle). Minua painaa vaan se kysymys — emmeköhän me kaksi ole koko ajan pettäneet itseämme — kutsuessamme suhdettamme ystävyudeksi.

Rebekka. Tarkoitatko, että sitä yhtä hyvin voisi kutsua —?

Rosmer. — rakkaussuhteeksi. Niin, sitä minä tarkoitan. Jo silloin, kun Beate vielä eli, annoin minä sinulle kaikki ajatukseni. Sinua minä vaan kaipaasin. Sinun luonasi minä tunsin tyyntä, iloisaa, vaatimatonta onnea. Kun oikein muistelemme, Rebekka, — niin alkoi meidän yhdys-elämämme aivan kuin suloinen, salaperäinen lapsuudenrakkaus. Intoilematta ja haaveksimatta. Eikö se sinustakin tuntunut siltä. Sano.

Rebekka (taistelee itsekseen). Ooh — en tiedä, mitä siihen vastaisin.

Rosmer. Ja tätä likeistä elämää toisissamme ja toistemme hyväksi me olemme pitäneet ystävyutenä. Ei, Rebekka, meidän suhteemme on ollut henkistä avioliittoa — ehkä heti ensi päivistä alkaen. — Siksi painaa minua rikos. Minulla ei ollut oikeutta siihen, — Beaten tähden ei minulla ollut oikeutta.

Rebekka. Ei oikeutta elää onnellisena? Niinkö luulet, Rosmer?

Rosmer. Hän katseli meidän suhdettamme oman rakkautensa kannalta. Arvosteli meidän suhdettamme oman rakkautensa mukaan. Se oli luonnollista. Beate ei voinut luulla toisin, kuin luuli.

Rebekka. Mutta miksi sinä sitte syytät itseäsi Beaten hairahduksesta?

Rosmer. Rakkaudesta minuun, — se oli rakkautta tavallansa, — meni hän myllykoskeen. Se tosiasia on varma, Rebekka. Enkä minä koskaan saa sitä mielestäni.

Rebekka. Oi, elä ajattele muuta kuin sitä suurta, ylevää tehtävää, jolle olet pyhittänyt elämäsi.

Rosmer (pudistaa päätään). Se tehtävä ei mahda koskaan onnistua. Ei ainakaan minulta. Ei sen jälkeen, mitä nyt tiedän.

Rebekka. Minkä tähden ei sinulta?

Rosmer. Sen tähden, ett'ei mikään rikokselle perustettu asia onnistu.

Rebekka (tuskaantuen). Oi, tämä on suku-epäilystä — suku-tuskaa, — suku-arkuutta. Sanotaan kuolleiden kummittelevan täällä kiitävänä, valkeina hevosina. Minusta tämä on jotain sellaista.

Rosmer. Olkoon se mitä lieneekin. Samahan se on, kun en kumminkaan sitä voita? Ja usko minua, Rebekka. Niin kuin jo sanoin: varmaan voittoon pyrkivällä asialla olkoon iloinen ja viaton mies ajajana.

Rebekka. Onko ilo sitte niin perin välttämätöin sinulle, Rosmer?

Rosmer. Iloko? On, Rebekka, on se.

Rebekka. Sinulle, joka et koskaan voi nauraa!

Rosmer. On se kuitenkin. Usko minua, minulla on suuri taipumus iloisuuteen.

Rebekka. Nyt sinun pitää lähteä, ystäväni. Käydä kaukana, — oikein kaukana. Kuuletko? — Kas tässä on hattusi. Ja tässä keppisi.

Rosmer (ottaa kummankin). Kiitos. Etkö sinä tule mukaan?

Rebekka. En, en, en voi tulla nyt.

Rosmer. No niin siis. — Sinä olet kuitenkin mukanani. (menee ulos eteisen läpi. Vähän ajan kuluttua kurkistaa Rebekka samasta avonaisesta ovesta ulos. Menee sitte oikean puolisolulle.)

Rebekka (avaa ja sanoo puoliääneen). Kas niin, matami. Nyt voitte päästää hänet sisälle. (menee toiselle puolen akkunan luo.)

(Vähän ajan kuluttua tulee *rehtori Kroll* oikealta, Tervehtii vaiti ja lyhyesti ja pitää hattua kädessään.)

Kroll. Hän on siis mennyt?

Rebekka. Niin on.

Kroll. Onko hänen tapansa käydä kaukana?

Rebekka. On kyllä. Mutta tänään ei hänestä juuri voi olla varma. Ja ellette tahdo tavata häntä —

Kroll. Ei — ei. Teitä minä haluaisin puhutella. Ja ihan kahden kesken.

Rebekka. Parasta sitte on käyttää tilaisuutta. Istukaa, herra rehtori. (istuu akkunan ääressä olevaan nojatuoliin. Rehtori Kroll istuu hänen viereensä.)

Kroll. Neiti West, — te voinette tuskin ajatella, kuinka syvästi ja tuskallisesti minuun koskee — tämä käänne, joka Johannes Rosmerissa on tapahtunut.

Rebekka. Me olimme varmat siitä, että niin piti käymänkin — ensi aluksi.

Kroll. Vaan ensi aluksi?

Rebekka. Rosmer toivoi niin lujasti, että te, joko heti tai myöhemmin olisitte samaa mieltä, kuin hän.

Kroll. Minä?

Rebekka. Sekä te, että kaikki muut hänen ystävänsä.

Kroll. Niin, siinä nyt näette! Noin kykenemätöin hän on arvostelemaan ihmisiä ja oloja elämässä.

Rebekka. Muuten, koska hän kerran tuntee itselleen tarpeelliseksi vapautua kaikin puolin —

Kroll. Niin mutta nähkääs — *sitä* minä en usko hänestä.

Rebekka. Mitä te sitte uskotte?

Kroll. Minä uskon *teidän* olevan kaiken alkuun panijan.

Rebekka. Tuon arvelun olette saanut rouvaltanne, rehtori Kroll.

Kroll. Se on saman tekevä, keneltä sen olen saanut. Varma asia on vaan, että minussa on herännyt suuri epäluulo — erittäin suuri epäluulo, minä sanon — muistelllessani ja miettiessäni koko teidän käytöstänne, aina tänne tulostanne asti.

Rebekka (katsoo häneen). Muistaakseni oli kerran sekin aika, jolloin teissä oli herännyt erittäin suuri luottamus minuun, hyvä rehtori. Olin vähällä sanoa, lämmin luottamus.

Kroll (puoliääneen). Jokaisenhan te lumositte, jota koetitte saada valtaanne.

Rebekka. Koetinko minä saada teitä —!

Kroll. Koetitte niin. Nyt en ole enää niin hupsu, että uskoisin teidän puolellanne olleen rahtuakaan tunnetta. Te tahdoitte vaan hankkia itsellenne pääsyn Rosmersholmaan. Saada täällä jalan sijaa. Siihen tarvitsitte minun apuani. Nyt sen huomaa.

Rebekka. Olette siis ihan unohtanut, että Beate minua pyysi ja rukoili tänne muuttamaan.

Kroll. Niin, sitte kun te ensin olitte lumonnut hänetkin. Tai voitteko kutsua ystävyudeksi sitä

tunnetta, joka hänet valtasi. Se kääntyi hurmaukseksi — jumaloimiseksi. Se muuttui — miksi sitä sanoisinkaan — jonkinmoiseksi luonnottomaksi rakkaudeksi. Niin, se on oikea nimitys.

Rebekka. Olkaa hyvä ja ajatelkaa missä tilassa sisarenne oli. Mitä minuun tulee, niin en luule olevani millään tavalla intoileva.

Kroll. Ette, ette suinkaan. Mutta sitä vaarallisempi te olette niille ihmisille, joita tahdotte valtaanne. Teidän on niin helppo toimia tuumien ja varmojen laskujen mukaan, — juuri sen vuoksi, että teillä on kylmä sydän.

Rebekka. Kylmä? Oletteko niin varma siitä?

Kroll. Nyt olen siitä ihan varma. Muuten ette olisi niin järkähtämättä vuodesta vuoteen voinut pyrkiä täällä päämaaliinne. — Niin — niin, — sen te nyt olette saavuttanut. Te olette saanut hänet ja kaikki täällä valtaanne. Mutta perille päästäksenne ette ole empinyt tehdessänne hänet onnettomaksi.

Rebekka. Se ei ole totta. Minä en ole sitä tehnyt. Te itse olette tehnyt hänet onnettomaksi.

Kroll. Minäkö!

Rebekka. Niin, pannessanne hänet siihen luuloon, että hän oli syyppää Beaten kauheaan loppuun.

Kroll. Vai koski se siis kuitenkin häneen niin kovasti?

Rebekka. Sen voinette arvata. Niin hellä luonto kuin hänellä on —

Kroll. Minä luulin, että niin kutsuttu vapautunut mies olisi voittanut kokonaan arkatuntoisuuden. — Mutta siinäpä se on! — No niin — kyllähän minä sen oikeimmin jo tiesin. Noiden, seiniltä katseleväin miesten jälkeläinen ei pääse niin vaan irtautumaan siitä; mikä polvesta polveen on kulkenut suvussa perintönä.

Rebekka (katselee mieltien eteensä). Johannes Rosmerilla on lujat juuret suvussansa. Se on varma se.

Kroll. Niin, ja se teidän olisi pitänyt muistaa, jos teissä olisi ollut myötätuntoisuutta häneen. Mutta ette suinkaan te osannut sitä muistaakkaan. Ovathan teidän edellytyksenne niin perin erillaiset kuin hänen.

Rebekka. Mitä edellytyksiä te tarkoitatte?

Kroll. Minä tarkoitan sukukannan, — alkuperän edellytyksiä, neiti West.

Rebekka. Vai niin. Niin, se on kyllä totta, minä olen hyvin halpaa sukua. Mutta kuitenkin —

Kroll. Minä en tarkoita arvoa enkä asemaa. Minä ajattelen siveellisiä edellytyksiä.

Rebekka. Edellytyksiä? Mihinkä?

Kroll. Ylipäänsä teidän olemassa oloonne.

Rebekka. Mitä te sanotte!

Kroll. Minä sanon sen vaan sen vuoksi, että siinä on selitys teidän menettelyynne.

Rebekka. Tätä minä en ymmärrä. Minä tahdon täyden selvyden!

Kroll. Minä luulin tosiaan, että teillä oli täysi selvyys asiassa. Muuten olisi hyvin kummallista, miksi te rupesitte tohtori Westin ottotyttäreksi —.

Rebekka (nousee). Vai niin! Nyt ymmärrän.

Kroll. — ja otitte hänen nimensä. Äitinne nimi oli Gamvik.

Rebekka (menee toiselle puolelle). Isäni nimi oli Gamvik, herra rehtori.

Kroll. Äitinne toimi saattoi kai hänet tuon tuostakin tekemisiin piirilääkäriin kanssa.

Rebekka. Siinä olette oikeassa.

Kroll. Ja sitte ottaa tämä teidät luokseen — heti äitinne kuoltua. Hän on tyyli teille. Ja kuitenkin te

pysytte hänen luonaan. Te tiedätte, että hän ei aijo jättää teille äyriäkään perinnöksi. Saittehan te vaan kirstullisen kirjoja. Ja sentään te kestätte hänen luonaan. Suvaitsette hänen äreyttään. Hoitelette häntä viimeiseen asti.

Rebekka (toisella puolella, pöydän luona, katsoo häneen pilkallisesti). Ja syyksi kaikkiin noihin töihini arvelette te sen seikan, että syntymässäni muka oli jotain epäsiiveellistä — rikksellista!

Kroll. Minä päätän, että teitte, kaikki mitä teitte hänen hyväkseen, ehdottomasta tyttären vaistista. Muuten pidän koko teidän menettelytapanne alkuperänne seurauksena.

Rebekka (kiivaasti). Mutta koko puheessanne ei ole sanaakaan totta! Sen voin todistaa! Sillä tohtori West ei ollut vielä tullut Lappiin minun syntyessäni.

Kroll. Anteeksi, — neiti. Hän tuli sinne vuotta ennen. Siitä olen minä ottanut selon.

Rebekka. Te olette erehtynyt, minä sanon! Tykkänään erehtynyt!

Kroll. Sanoittehan tässä toissa päivänä, että olette yhdeksänkolmatta vanha. Käytte kolmeakymmentä.

Rebekka. Niinkö? Sanoinko minä niin?

Kroll. Sanoitte kyllä. Ja siitä minä voin laskea —

Rebekka. Seis! Laskuista ei ole hyötyä. Minä voin yhtä hyvin tunnustaa teille heti, että olen vuotta vanhempi kuin sanoin olevani.

Kroll (hymyilee epäillen). Todellakin? Sepä oli uutinen. Mistä se lähtee?

Rebekka. Täytettyäni viisikolmatta, aloin mielestäni — naimatoin kuin olin — tulla liian vanhaksi. Ja sitte rupesin valehtelemaan itseäni vuotta nuoremmaksi.

Kroll. Te? Vapautunut nainen. Onko teilläkin ennakkoluuloja naima-ijän suhteen?

Rebekka. Siinä tein perin tuhmasti — oikein naurettavasti. Mutta ihmiseen jää aina jotain, josta ei pääse vapautumaan. Sellaisia me nyt olemme.

Kroll. Olkoonpa niinkin. Mutta laskuni voi sittenkin olla oikea. Sillä tohtori West kävi siellä käymätietä, vuotta ennen viran saantiaan.

Rebekka (kiivastuu). Se ei ole totta!

Kroll. Eikö ole totta?

Rebekka. Ei. Sillä äiti ei koskaan puhunut mitään siitä.

Kroll. Vai ei hän puhunut?

Rebekka. Ei koskaan. Eikä tohtori West myöskään. Ei sanaakaan.

Kroll. Ehkä he vaikenivat sen vuoksi, että heillä oli syytä saada yksi vuosi unhoituksiin? Samoin kuin *tekin* olette tehnyt, neiti West. Se on ehkä suku-omituisuus.

Rebekka (kulkee edestakaisin, väännellen käsiään). Se on mahdotonta. Te tahdotte vaan luulotella minua. Ei ikinä se ole totta, ei. Se ei voi olla totta! Ei iki-päivinä —!

Kroll (nousee). Mutta, hyvä neiti, — miksi Herran nimessä te noin riehutte? Vallanhan te säikytätte minua! Mitä on minun luuleminen ja ajatteleminen —!

Rebekka. Ei mitään. Teidän ei tarvitse luulla eikä ajatella mitään.

Kroll. Selittäkää sitte kaikella muotoa, kuinka te joudutte noin suunniltanne sellaisen asian — sellaisen mahdollisuuden tähden.

Rebekka (hilliten itseänsä). Onhan se selvä asia, rehtori Kroll. Ei minulla ole halua pitää itseäni laittomana lapsena.

Kroll. Vai niinkö? No, no, tyydytään nyt — vastaiseksi — siihen selitykseen. Siis on teillä siinäkin suhteessa jäänyt pieni ennakkoluulo.

Rebekka. Niin kaiketi minulla on.

Kroll. No, ja luullakseni tuo teidän vapautumisenne — niinkuin sitä kutsutte — on monissa kohdin samanlaista. Te olette kirjoista hankkinut itsellenne koko joukon uusia mietteitä ja mielipiteitä. Te olette saanut jonkinlaisia tietoja tutkimuksista usealla alalla — tutkimuksista, jotka näyttävät kukistavan monta perustusta, joita tähän asti on pidetty pyhinä ja kumoamattomina. Mutta tuo kaikki on vaan oppimalla saatua, neiti West. Vaan tietoa. Se ei ole muuttunut teissä lihaksi ja vereksi.

Rebekka (mieltien). Ehkä te olette oikeassa.

Kroll. Tutkikaa vaan itseänne, niin saatte nähdä! Ja kun te olette tuollaisella, kannalla, niin voi helposti arvata, miten Johannes Rosmerin laita on. Sehän on selvää hulluutta — suin päin turmioon syöksymistä, — että hän tahtoo julkisesti tunnustaa luopuneensa entisestä puolueestaan! Hän, — joka on niin arka luonnoltaan! Ajatelkaa häntä entisten ystäviensä hylkäämänä — vainoomana. Torjuen yhteiskunnan etevimpien miesten hyökkäyksiä. Ei sinä ilmaisna ikänä hänessä ole miestä sitä kestäämään.

Rebekka. Hänen täytyy kestä! Nyt on jo liian myöhäistä vetäytyä takaisin.

Kroll. Ei ollenkaan. Ei millään tavalla. Tapahtuneet asiat saadaan vaikenemalla unohduksiin, — tai ne voidaan ainakin selittää vaan ohi meneväksi, vaikka kyllä surkuteltavaksi hairahdukseksi. Mutta — *yksi* seikka on kuitenkin ihan välttämätöin.

Rebekka. Ja mikä se on?

Kroll. Teidän täytyy saada hänet hankkimaan suhteellensa laillista vahvistusta.

Rebekka. Suhteellensa minuunko?

Kroll. Niin. Pitäkää huoli siitä, että hän sen tekee.

Rebekka. Te ette siis voi päästä siitä luulosta, että meidän suhteemme kaipaa — laillista vahvistusta, niin kuin sitä kutsuite?

Kroll. Minä en tahdo lähemmin koskea asiaan. Mutta minä luulen ainakin huomanneeni, että ihmisten on helpointa voittaa niin kutsutut ennakkoluulot — kaikissa — hm.

Rebekka. Miehen ja naisen välisissä suhteissa — niinkö?

Kroll. Niin, — suoraan sanoen, — niin minä luulen.

Rebekka (menee lattian poikki ja katselee, akkunasta). Olin vähällä sanoa, — kumpu olisitte oikeassa, rehtori.

Kroll. Mitä sillä tarkoitatte? Sanotte sen niin kummallisesti.

Rebekka. Eikö mitä! Elkäämme enää puhuko niistä asioista. — Ah — tuolla hän jo tulee!

Kroll. Nytkö jo! Sitte minä lähden.

Rebekka (menee hänen luokseen). Ei — jääkää! Sillä nyt saatte kuulla jotain.

Kroll. Ei nyt. Minä en luule kärsiväni hänen näköänsä.

Rebekka. Minä pyydän, — jääkää. Tehkää se. Muuten kadutte. Viimeisen kerran minä teiltä jotain pyydän.

Kroll (katsoo häneen kummastuneena ja panee sitte hattunsa pois). No niin, neiti West. Olkoon menneeksi sitte. (Ovat hetken hiljaa. Sitte tulee *Johannes Rosmer* eteisestä.)

Rosmer (näkee rehtorin, seisautuu ovelle). Mitä —! Oletko sinä täällä?

Rebekka. Hän olisi kernaammin karttanut sinua, Rosmer.

Kroll (ehdottomasti). Sinua!

Rebekka. Niin, herra rehtori. Rosmer ja minä — me sinuttelemmu toisiamme. Suhteemme toisiimme on johtanut siihen.

Kroll. Sitäkö minun piti jäämän tänne kuulemaan?

Rebekka. Sekä sitä — että vielä muutakin.

Rosmer (tulee lähemmäksi). Mikä on tarkoitus tänpäiväisellä käynnilläsi?

Kroll. Minä tahdoin kerran vielä hillitä sinua ja voittaa sinut uudestaan puolellemme.

Rosmer (näyttää sormellaan sanomalehteä). Sen jälkeen, mitä tuossa on luettavana?

Kroll. Minä en ole sitä kirjoittanut.

Rosmer. Teitkö mitään estääksesi sen ilmaantumista?

Kroll. Se olisi ollut rikos sitä asiaa vastaan, jota ajan. Eikä se muuten ollut minun vallassanikaan.

Rebekka (repii sanomalehden palasiksi, rusentaa sen ja heittää uunin taakse). Kas noin. Nyt se on pois silmistä. Ja olkoon se samoin mielestäkin. Sillä toiste ei tule enää sellaisia, Rosmer.

Kroll. Niin, niin, kun vaan saisitte asiat *sille* kannalle.

Rebekka. Tulkaa, ja istukaamme, ystäväni. Kaikin kolmisin. Niin ilmoitan teille kaikki.

Rosmer (istuu ehdottomasti). Mikä sinuun on tullut, Rebekka! Tuo kammottava tyyneys —. Mitä se on?

Rebekka. Se on päätöksen tyyneys. (istuu.) Istukaa tekin, rehtori. (*rehtori Kroll* istuu sohvaan.)

Rosmer. Päätöksen, sanoit. Minkä päätöksen?

Rebekka. Minä annan sinulle takaisin, mitä tarvitset, voidaksesi elää. Sinä olet saava takaisin iloisen viattomuutesi, rakas ystäväni.

Rosmer. Mitä tämä on?

Rebekka. Minä kerron vaan. Muuta ei tarvita.

Rosmer. No!

Rebekka. Tultuani tänne Lapista — tohtori Westin kanssa, — aukeni minulle, mielestäni uusi, suuri, avara maailma. Tohtori oli opettanut minulle yhtä ja toista. Kaikki ne hajanaiset tiedot, jotka minulla siihen aikaan oli elämästä. (taistellen ja tuskin kuuluvasti). Silloin —

Kroll. Silloin —?

Rosmer. Mutta, Rebekka, — tämänhän minä jo tiedän.

Rebekka (hilliten itseänsä). Niin — niin, — oikeassa olet. Tämän sinä kyllä tiedät.

Kroll (katsoo kiinteästi Rebekkaan). Ehkä on paras, että minä lähden pois.

Rebekka. Ei, istukaa vaan, hyvä rehtori (Rosmerille). Tarkoitin vaan *sitä*, näetkös, — että tahdoin seurata uutta, koittavaa aikaa. Kaikkia uusia aatteita. — Kerran kertoi rehtori Kroll minulle, että Ulrik Brendelillä oli ollut suuri valta sinuun, yhteen aikaan vielä alaikäisenä ollessasi. Sen olisi mielestäni pitänyt onnistua minullekin.

Rosmer. Tulitko sinä tänne sala-tarkoituksessa —!

Rebekka. Minä tahdoin, että me kaksi yhdessä menisimme eteenpäin vapaudessa. Aina yhä eteenpäin. — Mutta sinun ja täydellisen vapautumisen välillä oli synkkä, ylipääsemätöin muuri.

Rosmer. Mitä muuria tarkoitat?

Rebekka. Tarkoitin sitä, Rosmer, että sinä et voinut kehkeytyä vapaaksi muualla, kuin hellässä päivän-paisteessa. Ja täällä sinä kiihduit ja näivetyit moisen avioliiton pimeydessä.

Rosmer. Sinä et vielä koskaan ole puhunut minulle avioliitostani *tuolla* tavalla.

Rebekka. En, sitä en uskaltanut, sillä siten olisin säilyttänyt sinut.

Kroll (nyökkää Rosmerille). Kuulitko *sitä*!

Rebekka (jatkaa). Mutta minä tiesin kyllä missä sinun pelastuksesi oli. Ainoa pelastuksesi. Ja sitte minä ryhdyin toimiin.

Rosmer. Mitä toimia sinä tarkoitat?

Kroll. Tarkoitatteko sillä, että — —!

Rebekka. Niin, Rosmer —. (nousee.) Istu vaan. Te myöskin, rehtori Kroll. Mutta, kaikki on tuleva ilmi. Sinä, Rosmer, olet viaton. Et sinä, vaan minä houkuttelin —; tulin houkutelleeksi Beaten harhateille —

Rosmer (hypähtää seisomaan). Rebekka!

Kroll (ylös sohvalta). — Harhateille!

Rebekka. Niille teille, — jotka johtivat Myllykoskeen. Nyt sen tiedätte kumpikin.

Rosmer (huumauksissa). Mutta minä en ymmärrä —. Mitä hän sanoo? Minä en ymmärrä sanakaan —!

Kroll. Niin vai, niin. Minä alan ymmärtää.

Rosmer. Mutta mitä sinä sitte olet tehnyt! Mitä sinä olet voinut sanoa hänelle? Eihän ollut mitään sanottavaa. Ei vähääkään.

Rebekka. Hän sai tietää, että sinä pyrit vapaaksi kaikista vanhoista ennakkoluuloista.

Rosmer. Niin, mutta sitä minä en vielä siihen aikaan tehnyt.

Rebekka. Minä tiesin sen pian tapahtuvan.

Kroll. (nyökkää Rosmerille). Ahaa!

Rosmer. Entä sitte? Mitä vielä? Nyt tahdon tietää lopunkin.

Rebekka. Vähää myöhemmin — pyysin ja rukoilin häneltä, että saisin lähteä Rosmersholmasta.

Rosmer. Minkä tähden sinä tahdoit lähteä — silloin?

Rebekka. Minä en tahtonut lähteä. Minä tahdoin pysyä täällä, missä olin. Mutta minä sanoin hänelle, että olisi paras meille kaikille, että minä ajoissa poistuisin. Minä viittasin hänelle, että jos minä viivyn täällä kauvemmin, — niin voisi, — voisi tapahtua, — mitä tahansa.

Rosmer. Niin sinä siis sanoit ja teit?

Rebekka. Niin, Rosmer.

Rosmer. Sitä sinä kutsuit toimeen ryhtymiseksi?

Rebekka (murtuneella äänellä). Niin, siksi minä sitä kutsuin.

Rosmer (vähän perästä). Oletko nyt tunnustanut kaikki, Rebekka?

Rebekka. Olen.

Kroll. Ette kaikkia.

Rebekka (katsoo häneen arasti). Mitä olisi vielä jäljellä?

Kroll. Ettekö te lopuksi ilmoittanut Beatelle, että teidän matkanne muille seuduille oli välttämätöin — ei ainoastaan paras vaan ihan välttämätöin Rosmerin ja teidän tähtenne, ja että lähdon täytyi tapahtua niin pian kuin mahdollista? Noh?

Rebekka (hiljaa ja epäselvästi). Ehkä minä sanoin jotain sinnekin päin.

Rosmer (vaipuu akkunan vieressä olevaan nojatuoliin), ja tuollaista valhe- ja petosverkkoa on hän — onneton sairas, uskonut. Uskonut ihan todeksi! Järkähtämättä! (katsoo Rebekkaan.) Eikä hän koskaan maininnut mitään minulle. Ei koskaan edes viittaamalla! Oh, Rebekka, — minä näen kasvoistasi, — että *sinä* kielsit häntä sitä tekemästä!

Rebekka. Hän oli saanut päähänsä, ett'ei hänellä lapsettomana vaimona, ollut oikeutta olla täällä. Ja sitte hän luuli velvollisuutensa vaativan häntä tekemään tilaa.

Rosmer. Ja sinä — sinä et tehnyt mitään, saadaksesi häntä siitä luulosta?

Rebekka. En.

Kroll. Te ehkä vaan vahvistitte häntä luulossaan? Vastatkaa!

Rebekka. Siltä se taisi hänestä tuntua, luulen.

Rosmer. Niin, niin, — ja sinun tahtoasi hän totteli kaikissa. Ja niin hän teki tilaa. (hypähtää seisomaan.) Kuinka sinä voit — voit jatkaa noin kauheata leikkiä!

Rebekka. Mielestäni oli valittava toinen kahdesta elämästä, Rosmer.

Kroll (kiihkeästi ja mahtavasti). Teillä ei ollut oikeutta ruveta valitsijaksi.

Rebekka (kiivaasti). Luuletteko sitte minun silloin toimineen kylmän, harkitsevan järjen avulla! Silloin en ollut sellainen kuin nyt, tätä kertoessani. Ja onhan joka ihmisessä kaksi tahtoa, tiedän mä. Minä tahdoin Beaten pois. Millä keinoin tahansa. Mutta en kuitenkaan luullut sen koskaan tapahtuvan. Joka askelta uskaltaessani ja koetellessani, kuulin mielestäni jonkun äänen sisässäni huutavan: Tähän asti vaan! Ei askeltakaan enään! — Enkä kuitenkaan voinut heretä. Minun *täytyi* koetella hieman vielä. Sanoa vaan yksi ainoa sananen. Ja sitte yksi lisää — ja aina vaan sananen lisää. — Ja sitte se *tapahtui*. — Niin sellaiset asiat valmistuvat. (lyhyt vaitiolo).

Rosmer (Rebekalle). Miten luulet itsellesi vast'edes käyvän? Tämän jälkeen?

Rebekka. Minulle saa käydä miten tahansa. Ei sillä ole suurin lukua.

Kroll. Ei sanaakaan, josta huomaisi katumusta. Ehk'ei se teitä vaivaakaan?

Rebekka (kylmästi). Anteeksi, herra rehtori, — se asia ei liikuta muita kuin minua. Siitä teen vaan tiliä oman itseni kanssa.

Kroll (Rosmerille). Ja tuon naisen kanssa sinä elät saman katon alla. Mitä likeisimmässä suhteessa. (katsoo kuviin seinillä). Ooh — noita poissa olevia, — näkisivät he nyt haudoistaan!

Rosmer. Menetkö kaupunkiin?

Kroll (ottaa hattunsa). Menen. Mitä pikemmin, sitä parempi.

Rosmer (ottaa samoin hattunsa). Sitte tulen minä kanssasi.

Kroll. Tuletko! No arvasinhan minä, ett'emme me vielä olleet ihan menettäneet sinua.

Rosmer. Tule nyt, Kroll! Tule! (menevät eteisen kautta, katsomatta Rebekkaan. Hetken kuluttua menee Rebekka varovasti akkunan luo ja kurkistaa kasvien välistä ulos.)

Rebekka (puhuu puoliääneen itsekseen). Eikä tänäänkään sulun yli. Yläpuolelta nytkin. Ei pääse koskaan Myllykosken yli. Ei koskaan. (menee akkunan luota.) Niin — niin sitte! (menee ja vetää kellonnauhasta. Vähän ajan perästä tulee *matami Helseth* oikealta.)

Matami Helseth. Mikä on, neiti?

Rebekka. Matami, olkaa hyvä ja tuottakaa minun matkakirstuni alas vinniltä.

Matami Helseth. Matkakirstunne?

Rebekka. Niin, ruskea hylkeennahka-kirstuni, tiedättehän?

Matami Helseth. Tiedän toki. Mutta Herra hallitkoon — aikooko neiti lähteä matkoille?

Rebekka. Niin, nyt minä aijon lähteä matkoille, matami.

Matami Helseth. Ja heti tuossa tuokiossa!

Rebekka. Niin pian kun olen säälinyt tavarani kokoon.

Matami Helseth. No en ole mokomaa ennen kuullut! Mutta tottahan neiti pian palaa, tiedän mä?

Rebekka. En minä palaa enää koskaan.

Matami Helseth. Ette koskaan! Mutta miten, Herran nimessä, me sitten tullaan toimeen täällä Rosmersholmassa, kun neiti on poissa? Ja pastori-raukallakin oli niin hyvät oltavat.

Rebekka. Niin, mutta minä olen tänään ruvennut pelkäämään, matami Helseth.

Matami Helseth. Pelkäämään! 'sus siunatkoon, — minkä tähden?

Rebekka. Luulen nähneeni vilauksen valkeista hevosista.

Matami Helseth. Valkeista hevosista. Ihan päiväsydännä.

Rebekka. Oo, ne valkeat hevoset, ne liikkuvat täällä Rosmersholmassa joka aika. (toisella äänellä.)
No — entä matkakirstuni, matami?

Matami Helseth. Niin oikein. Matkakirstunne.

(menevät molemmat oikealle.)

NELJÄS NÄYTÖS.

(Arkihuone Rosmersholmassa. On myöhä ilta. Pöydällä palaa lamppu, sen päällä on varjostin.)

(*Rebekka West* seisoo pöydän edessä, latoen pieniä esineitä tavaralaukkuun. Hänen hattunsa, päällystakkinsa ja virkkaamansa valkea villahuivi riippuvat sohvan selkämyksellä.)

(*Matami Helseth* tulee oikealta.)

Matami Helseth (puhuu matalalla äänellä, näyttäen salaperäiseltä). Niin, nyt on kaikki kapineet viety ulos, neiti. Ne ovat keittiökäytävässä.

Rebekka. Hyvä. Olette kai sanonut kuskille?

Matami Helseth. Olen. Hän kysyy, mihinkä aikaan hänen pitää tulla vaunuinensa.

Rebekka. Luullakseni noin yhdentoista paikoilla. Höyrylaiva lähtee puoliyön aikaan.

Matami Helseth (vähä vitkastellen). Entä pastori sitte? — Joll'ei hän tule siksi kotiin?

Rebekka. Minä matkustan kuitenkin. Ell'en enää tapaisi häntä, voitte sanoa, että kirjoitan hänelle. Pitkän kirjeen. Sanokaa niin.

Matami Helseth. Niin, — käyhän se laatuun kirjoituskin. Mutta, neiti parka, — minusta teitin pitäisi koittaa puhutella häntä vielä kerran.

Rebekka. Ehkä niinkin. Tai ehk'ei sittenkään,

Matami Helseth. No ei nyt, — että minun vielä piti näkemän tällaista, enpä minä tätä olisi luullut!

Rebekka. Mitä te sitte olisitte luullut, matami Helseth?

Matami Helseth. No olisin minä toki luullut pastori Rosmeria vähä enemmän kunnon mieheksi.

Rebekka. Kunnon mieheksi?

Matami Helseth. Niin totta, niin minä juuri sanon.

Rebekka. Mutta, matami hyvä, mitä te sillä tarkoitatte!

Matami Helseth. Minä tarkoitan täyttää totta, neiti. Ei hänen vaan pitäisi *sillä* tavalla suoriutua asiasta.

Rebekka (katsoo häneen). Kuulkaapas matami. Sanokaa minulle rehellisesti ja suoraan — minkä tähden te luulette minun lähtevän pois?

Matami Helseth. Hyvänen aika, se on kai välttämätöntä, neiti. Jaa, jaa, niin, niin. Mutta minusta ei pastori ole ollenkaan tehnyt kauniisti. Mortensgårdiakin voi vielä puolustaa. Sillä olihan sen naisen mies elossa. Eikä he niin päässeet yhteen, vaikka kuinka olisivat tahtoneet. Mutta pastori, nähkääs, hän on — hm!

Rebekka (vähä hymyillen). Oletteko te voinut luulla tuollaisia asioita minusta ja pastori Rosmerista?

Matami Helseth. En, Jumala varjelkoon. Niin, minä tarkoitan, — en ennen kun tänään.

Rebekka. Mutta tänään siis —?

Matami Helseth. No — sitte kun ne ihmiset sanovat sanomissa olevan niin paljon ilkeitä asioita pastorista, niin —.

Rebekka. Hahaa!

Matami Helseth. Sillä minun mielestäni luulisi semmoisen miehen, joka kerran menee Mortensgårdin uskoon, kykenevän vaikka ihan mihin tahansa.

Rebekka. No niin, taitaa olla niin. Mutta entä minä? Mitä minusta luulette?

Matami Helseth. Hyvänen aika, — eihän teistä ole suurin sanottavaa. Ei sitä yksinäisen naisen ole niinkään helppoa pysyä lujana — arvelen ma. Kaikkihan me olemme ihmisiä, neiti West.

Rebekka. Se on tosi sana, matami. Kaikki me olemme ihmisiä. — Mitä te kuuntelette?

Matami Helseth (hiljaa). Herra Jesus, — siellä se tulee suoraa päätä.

Rebekka (säpsähtää). Siis kuitenkin —! (päättävästi) No niin. Olkoon menneeksi!

(*Johannes Rosmer* tulee eteisestä.)

Rosmer (näkee matkahankkeet, kääntyy Rebekkaan ja kysyy). Mitä tämä merkitsee?

Rebekka. Minä matkustan pois.

Rosmer. Heti?

Rebekka. Niin. (matamille.) Siis kello yksitoista.

Matami Helseth. Hyvä, neiti. (menee oikialle.)

Rosmer (vähä vai'ettuaan). Mihin sinä matkustat, Rebekka?

Rebekka. Pohjoiseen päin, höyrylaivalla.

Rosmer. Pohjoiseen? Minkä tähden pohjoiseen?

Rebekka. Sieltähän minä tulinkin.

Rosmer. Mutta eihän sinulla nyt ole siellä mitään tehtävää.

Rebekka. Eihän minulla ole mitään tehtävää täälläkään.

Rosmer. Mihin sitte aijot ryhtyä?

Rebekka. En tiedä. Kunhan vaan saan tästä lopun.

Rosmer. Saat lopun?

Rebekka. Rosmersholma on murtanut minut.

Rosmer (tulee tarkemmaksi). Niinkö sanot?

Rebekka. Murtanut minut ihan perinpohjin. — Minulla oli niin terve ja uljas tahto, tänne tullessani. Nyt olen joutunut vieraan lain alle. — Tämän jälkeen en luule uskaltavani ryhtyä enää mihinkään.

Rosmer. Minkä tähden et? Minkä lain alle sinä sanot, että olet?

Rebekka. Elkäämme puhuko siitä nyt. — Kuinka sinun ja rehtorin kävi?

Rosmer. Me olemme sopineet.

Rebekka. Vai niin, sillä se siis päättyi.

Rosmer. Hän kokosi luokseen kaikki vanhat ystävämme. He ovat todistaneet minulle, että ihmismielten jalostajaksi en ollenkaan kelpaa. Ja se on sitä paitsi niin toivotonta työtä. Minä heidän sen kokonaan.

Rebekka. Niin, niin, — paras kai se mahtaa olla.

Rosmer. Sanotko nyt *niin*? Oletko *nyt* *sitä* mieltä?

Rebekka. Minä olen tullut siihen mieleen. Näinä parina viime päivänä.

Rosmer. Sinä valehtelet, Rebekka.

Rebekka. Valehtelen —!

Rosmer. Niin, sinä valehtelet. Sinä et ole koskaan uskonut minuun. Et ole koskaan uskonut minussa olevan miestä viemään sitä asiaa voittoon.

Rebekka. Minä olen uskonut, että me kaksi yhdessä saisimme sen toimeen.

Rosmer. Se ei ole totta. Sinä olet uskonut, että itse voisit tehdä jotain suurta elämässä. Voisit käyttää minua tarkoituksiisi. Luulit minun kelpaavan sinulle välikappaleeksi. Sitä sinä olet uskonut.

Rebekka. Kuule, Rosmer —.

Rosmer (istuu raskaasti sohvaan). Oh, elä huoli! Kaikki minä näen perinpohjin. Minä olen ollut aivan kuin sormikas sinun käsissäsi.

Rebekka. Kuule nyt, Rosmer. Puhelkaamme tästä asiasta. Se on oleva viimeinen kerta. (istuu tuolille sohvaa viereen.) Minä arvelin kirjoittaa sinulle jahka taas olen päässyt sinne pohjoiseen. Mutta parasta lienee, että saat heti kuulla kaikki.

Rosmer. Onko sinulla lisää tunnustettavaa?

Rebekka. Suurin asia on sanomatta.

Rosmer. Mikä suurin?

Rebekka. Se, jota sinä et koskaan ole aavistanut. Se, joka kaikelle muulle luo sekä valoa että varjoa.

Rosmer (pudistaa päätään). Minä en käsitä tätä vähääkään.

Rebekka. Se on aivan totta, että minä kerran kudoin juonia päästäkseni tänne Rosmerholmaan. Arvelin, näet, että täällä kyllä pääsisin valtaan. Millä tavalla tahansa — tietysti.

Rosmer. Sinulle onnistuikin — se mitä pyysit.

Rebekka. Luulenpa, että minulta olisi onnistunut vaikka mitä — siihen aikaan. Sillä silloin minulla vielä oli uljas, vapaa tahtoni. Silloin en tuntenut arkuutta. En tuntenut suhteita, joiden tähden olisin poikennut polultani. Mutta silloin heräsi alku siihen, joka on murtautunut tahdon minulta — ja tehnyt minusta saamattoman koko elämäkseni.

Rosmer. Mikä heräsi. Puhu niin, että voin sinua ymmärtää.

Rebekka. Silloin minussa heräsi — tuo hurja, hillitsemätön halu —. Ooh, Rosmer —!

Rosmer. Halu. Sanoit —! Mihin?

Rebekka. Sinuun.

Rosmer (tahtoo hypähtää seisomaan). Mitä tämä on!

Rebekka (hilliten häntä). Pysy vaan istumassa, ystäväni. Nyt saat kuulla eteen päin.

Rosmer. Ja sinä tarkoitat — että olet rakastanut minua — tuolla tavalla!

Rebekka. Mielestäni sitä voi kutsua rakkaudeksi, — siihen aikaan. Minä pidin sitä rakkautena. Mutta sitä se ei ollut. Se oli niin hurja jo sanoin, hurja, hillitsemätön halu.

Rosmer. (tukalasti). Rebekka — istutko sinä todellakin itse siinä — sinä — sinä itse, kertomassa tätä!

Rebekka. Niin, mitä arvelet, Rosmer!

Rosmer. Sellaisesta syystä, — sellaisen halun vallassa sinä siis — sinä — sinä — ryhdyit *toimeen*, — niinkuin sitä kutsut.

Rebekka. Se tarttui minuun, kuin meren rannikoilla myrsky. Sellainen myrsky, jota meillä on talvisaikaan siellä pohjan puolella. Se tempaa mukaansa, — kantaa pyörteessään kauvaksi, — mihin tahansa. Turha on ponnistella vastaan.

Rosmer. Ja onnettoman Beaten se riuhtasi Myllykoskeen.

Rebekka. Niin, sillä siihen aikaan Beate ja minä taistelimme keskenämme kuin kaksi hukkuvaa veneen kölillä.

Rosmer. Sinä olit ehdottomasti voimakkain Rosmersholmassa. Voimakkaampi kuin Beate ja minä yhteensä.

Rebekka. Minä tunsin sinut tarpeeksi, tietääkseni, että joka tie oli suljettu luoksesi, siksi kunnes olit päässyt vapaaksi sekä suhteistasi että — mielipiteistäsi.

Rosmer. Minä en käsitä sinua, Rebekka. Sinä — sinä itse, — koko sinun käytöksesi on minulle selittämätöin arvoitus. Nythän minä olen vapaa — sekä mielipiteistäni että suhteistani. Nyt olet saavuttanut alkuperäisen päämaalisi. Ja kuitenkin —!

Rebekka. En ole vielä milloinkaan ollut niin kaukana päämaalistani kuin nyt.

Rosmer. — ja kuitenkin — sanon — kun eilen kysyin sinulta — pyysin sinua: rupea vaimokseni, — silloin sinä huudahdit aivan kuin kauhulla, ett'et koskaan sitä tee.

Rebekka. Silloin minä huusin epätoivosta.

Rosmer. Minkä tähden?

Rebekka. Sen tähden että Rosmersholma on lamannut minut. Täällä minun oma, uljas tahtoni on tukahutettu. Murrettu! Se aika on ollut ja mennyt, jolloin minulla oli rohkeutta uskaltamaan mitä tahansa. Minä olen menettänyt toimintakykyni, Rosmer.

Rosmer. Sano minulle, kuinka se on tapahtunut.

Rebekka. Se on lähtenyt yhdys-elämästä sinun kanssasi!

Rosmer. Mutta kuinka? Kuinka?

Rebekka. Jäätyni tänne kahden kanssasi, — ja sitte kun sinä olit muuttunut oikeaksi itsekseksi —

Rosmer. Niin niin?

Rebekka. — sillä sinä et ollut täydellisesti oma itsesi, niin kauan kuin Beate eli —

Rosmer. Paha kyllä, sinä olet aivan oikeassa.

Rebekka. Mutta kun sitte sain elää täällä kanssasi — hiljaisuudessa — yksinäisyydessä, — kun annoit minulle ehdottomasti kaikki ajatuksesi, — joka mielialan vivahduksen, niin vienona ja puhtaana, kuin ne tunsit, *silloin* minussa tapahtui se suuri muutos. Vähitellen — tietysti. Melkein huomaamatta — mutta lopuksi niin valtavasti. Ihan perin pohjin.

Rosmer. Mitä se oikein on Rebekka!

Rebekka. Kaikki muu, — tuo inhottava, aistillinen halu, erosi minusta kauvaksi, kauvaksi pois. Kaikki kiihkeät intohimot vaipuivat vienoon rauhaan. Mieleeni laskeutui tyyneys, — hiljaisuus sellainen kuin lintujen *lepokallioille* sydän-yön auringon aikana siellä pohjoisessa — — —.

Rosmer. Puhu enemmän siitä. Kaikki mitä tiedät.

Rebekka. Ei ole enää suurin sanottavaa. *Se* vaan on enää kertomatta, että silloin minussa heräsi rakkaus. Suuri, vaatimaton rakkaus, joka tyytyy yhdys-elämään, sellaiseen, kuin on vallinnut meidän kahden välillämme.

Rosmer. Oi, olisi minulla edes ollut pienikin aavistus tästä.

Rebekka. Paras on, niin kuin on. Eilen — kun kysyit minulta, tahdonko ruveta vaimoksesi — silloin minä riemuitsin —

Rosmer. Niin riemuitsithan sinä, Rebekka! Siltä minustakin näytti.

Rebekka. Niin, minä riemuitsin hetkisen. Unohdin itseni silloin. Muinoinen reipas tahtoni pyrki taas vapautumaan. Mutta nyt sillä ei ole enää voimaa — ei pidemmältä.

Rosmer. Miten sinä selität muutoksen, joka sinussa on tapahtunut?

Rebekka. Rosmer-suvun näkökanta elämästä — tai ainakin *sinun* näkökantasi on turmellut minun tahtoni!

Rosmer. Turmellut?

Rebekka. Niin, tehnyt sen sairaaksi. Sitonut sen sellaisten lakien alaiseksi, joilla ennen ei ollut arvoa silmissäni. Yhdys-elämä sinun kanssasi — on jalostanut minun mieleni —

Rosmer. Ooh, voisin vaan luottaa siihen!

Rebekka. Voit lujasti luottaa siihen. Rosmer-suvun näkökanta jalostaa. Mutta: — (pudistaa päätään.) mutta — mutta —

Rosmer. Mutta? — Mitä?

Rebekka. — mutta se murhaa onnen.

Rosmer. Niinkö sanot, Rebekka?

Rebekka. Ainakin minulta.

Rosmer. Niin, mutta oletko ihan varma *siitä*. Jos nyt taas kysyisin sinulta —? Pyytäisin sinua niin hartaasti —

Rebekka. Ystäväni — elä koskaan enää puhu siitä! Se on mahdotonta!
Niin, — sillä, Rosmer, tiedä, että minulla on entisyydessäni jotakin —

Rosmer. Enemmänkin kuin mitä ennen olet kertonut?

Rebekka. Niin. Enemmän ja jotain muuta.

Rosmer (heikosti hymyillen). Eikö se ole kummallista, Rebekka?
Ajatteles, sielussani on silloin tällöin hämärtänyt aavistus siitä.

Rebekka. Onko? Ja sentään —? Kuitenkin sinä —?

Rosmer. Minä en koskaan uskonut sitä. Leikin sillä vaan — noin ajatuksissani — ymmärräthän.

Rebekka. Jos vaadit, niin kerron sinulle nyt heti senkin.

Rosmer (kieltäen). Ei, ei! Minä en tahdo kuulla sanaakaan. Mitä se lieneekin — niin minä voin unhoittaa kaikki.

Rebekka. Mutta minä en voi.

Rosmer. Oo, Rebekka!

Rebekka. Niin, Rosmer, — *se* se juuri on kauheata, että nyt, kun elämän onnea tarjotaan minulle täysin mitoin, — nyt olen muuttunut sellaiseksi, että oma entisyyteni salpaa minulta onnen.

Rosmer. Entisyytesi on kuollut, Rebekka. Sillä ei ole enää valtaa sinuun, — ei minkäänlaista yhteyttä kanssasi, — semmoisena kuin nyt olet.

Rebekka. Ei, ystäväni, nuo ovat vaan puhetapoja. Entä viattomuus sitte? Mistä minä *sen* otan.

Rosmer (raskaasti). Niin, niin — viattomuus.

Rebekka. Viattomuus, niin. Siinä on onni ja riemu. *Se* oppihan sinun piti tehdä eläväksi kaikissa noissa tulevilla, iloisissa aatellis-ihmisissä —.

Rosmer. Oi, elä muistuta minua siitä. Se oli vaan epäselvä unelma, Rebekka. Hätäilty tuuma, johon en itsekkään enää usko. Ihmisiä ei voida jalostaa ulkoa päin.

Rebekka (hiljaa). Eikö hiljaisella rakkaudellakaan, eikö?

Rosmer (mieltien). Niin, — *siinä* se suuri juuri olisi. Elämän ihanin onni mielestäni, melkein. — Jos niin on — (kiemurtelee tuskissaan). Mutta kuinka minä saan selville sen kysymyksen? Pääsen sen perille.

Rebekka. Etkö sinä usko minua?

Rosmer. Voi Rebekka! Kuinka minä voin täydellisesti uskoa sinua? Sinua, joka täällä olet salannut ja peitellyt niin sanomattoman paljon! Nyt kerrot taas minulle jotain uutta. Onko sillä joku salatarkoitus, — niin sano se suoraan, tai tahdotko ehkä voittaa sillä jotain. Teenhän minä niin mielelläni hyväksesi kaikki, mitä vaan voin.

Rebekka (väännellen käsiään). Voi tuota murhaavaa epäluuloa, Rosmer — Rosmer!

Rosmer. Niin, eikö tämä ole kauheata, mutta minä en voi sitä auttaa, minä en koskaan enää pääse epäluulosta. Minä en koskaan voi varmasti tietää, oletko minun täydellisesti, puhtaassa rakkaudessa?

Rebekka. Mutta eikö sielusi sisimmässä sitte ole mitään, joka todistaisi, että minussa on tapahtunut muutos! Ja että muutos on tapahtunut sinun, — ainoastaan sinun kauttasi!

Rosmer. Ooh — ininä en enää usko, että kykenen muuttamaan ihmisiä. Minä en usko enää itseeni missään asiassa. Minä en usko itseeni enkä sinuun.

Rebekka. Kuinka sitte luulet voivasi elää?

Rosmer. Niin, sitä en itsekkään ymmärrä. Minä en käsitä sitä. Minä en luule että voinkaan. — Enkä minä tiedä mitään asiaa koko maailmassa, jonka hyväksi kannattaisikaan elää.

Rebekka. Elämässä, — siinä on uudistusvoimaa. Luottakaamme siihen. Aikanamme siitä kyllä suoriomme.

Rosmer (hypähtää levottomana seisomaan). Anna minulle sitte luottamukseni takaisin! Luottamukseni *sinuun*, Rebekka! Luottamukseni rakkauteesi! Todistuksia! Todistuksia minä tahdon!

Rebekka. Todistuksia? Mistä minä voin antaa sinulle todistuksia.

Rosmer. Sinun täytyy. (menee lattian poikki.) Minä en kestä tätä autiota, — tätä kauheata tyhjyyttä, — tätä — tätä —.

Rebekka. (eteisen oveen kolkutetaan kovasti. Rebekka hypähtää seisomaan.) Ah, kuuletko?

(Ovi aukenee. *Ulrik Brendel* tulee sisään, hänellä on kiillotettu paita päällä, musta takki ja hyvät saappaat, joiden varret ovat vedetyt housujen päälle, muuten samassa puvussa kuin edellisellä kerrallakin, näyttää ränsistyneeltä.)

Rosmer. Tekö siellä olette, herra Brendel.

Brendel. Johannes poikani, — minä sanon sinulle hyvästi.

Rosmer. Minne ajotte näin myöhään?

Brendel. Alas mäkeä.

Rosmer. Kuinka?

Brendel. Nyt menen kotipuoleen, kallis oppilaani. Olen alkanut kaivata sitä suurta olemattomuutta.

Rosmer. Teille on tapahtunut jotain, herra Brendel! Mitä se on?

Brendel. Vai huomaat sinä muutoksen? Niin, onhan se luonnollistakin. Kun viimeksi johdin askeleeni tähän saliin, — silloin seisoin edessäsi äveriäänä miehenä ja taputtelin tyytyväisenä povitaskuani.

Rosmer. Vai niin! Minä en oikein ymmärrä —

Brendel. Mutta tällaisena kuin tänä yönä näette minut, olen minä hävinnyt kuningas palaneen linnani tuhkakasalla.

Rosmer. Jos *minä* voin auttaa teitä jollain —

Brendel. Sinä olet saanut säilymään lapsen sydämmesi. Liikeneekö sinulta pieni laina minulle?

Rosmer. Kyllä, kyllä, hyvin kernaasti.

Brendel. Anna sitte minulle yksi ihanne, tahi pari!

Rosmer. Mitä te sanotte!

Brendel. Pari kulunutta ihannetta; sillä teet hyvän työn. Sillä nyt minä olen köyhä, poikaseni. Typityhjä.

Rebekka. Ettekö tullut pitäneeksi esitelmäänne?

Brendel. En, hurmaava neito. Mitä arvellette! Juuri kun juhllisesti asetun tyhjentämään runsauden sarvea, niin keksin katkeruudekseni, että olenkin konkurssitilassa.

Rebekka. Entä kaikki teidän kirjoittamattomat teoksenne?

Brendel. Viisikolmatta vuotta olen minä istunut, kuin saituri istuu lukitun raha-arkkunsa kannella. Eilen, — kun kimmahutin kannen auki, tuodakseni ilmoille aarteeni, niin siellä ei ollutkaan mitään. Ajan hammas on kuluttanut sen tomuksi. Koko komeus rauvennut tyhjiin.

Rosmer. Mutta oletteko siitä nyt niin ihan varma?

Brendel. Ei ole epäilystäkään ystäväni. Presidentti on antanut minulle siitä täyden vakuuden.

Rosmer. Presidentti?

Brendel. No, niin, — hänen ylhäisyytensä sitte. Ganz nach Belieben.

Rosmer. Niin, mutta ketä te tarkoittatte?

Brendel. Peder Mortensgårdia tietysti.

Rosmer. Mitä!

Brendel (salaperäisesti.) Hys, hys! Peder Mortensgård on tulevaisuuden päällikkö ja herra. Milloinkaan en ole vielä seisonut mahtavamman miehen silmien edessä. Peder Mortensgårdilla on kaikkivaltaisuuden kyky. Hän voi tehdä kaikki mitä tahtoo.

Rosmer. Oo, elkää uskoko sitä.

Brendel. Voi kun voikin, poikani. Peder Mortensgård ei koskaan tahdo enempää kuin voi. Peder Mortensgård kykenee elämään elämänsä ilman ihanteita ja siinä, näetkös, — näetkös siinä juuri on voiton suuri salaisuus. Se on kaiken viisauden summa. Sanottu!

Rosmer. (puoliääneen.) Nyt huomaan, että menette täältä köyhempänä kuin tulitte.

Brendel. Bien! Ota siis esimerkkiä vanhasta opettajastasi. Pyhi pois kaikki, mitä hän täällä päähäsi penäsi. Elä rakenna huonettasi juoksevalle hiekalle. Ja katso eteesi ja koittele, — ja koittele ennen kuin rakennat tälle viehättävälle olenolle, joka täällä sulostuttaa elämätsi.

Rebekka. Minuako tarkoittatte?

Brendel. Niin, hurmaava merenneito.

Rebekka. Miksei minulle voisi rakentaa?

Brendel (astuu askeleen lähemmäksi.) Minulle on kerrottu, että entisellä oppilaallani on elämän tehtävä vietävä voittoon.

Rebekka. No niin —?

Brendel. Hän voittaa varmaan. Mutta — huomatkaa, — yhdellä välttämättömällä ehdolla.

Rebekka. Millä ehdolla?

Brendel (tarttuu häntä kohteliaasti ranteeseen). Että se nainen, joka häntä rakastaa, menee iloisena keittiöön ja lyö poikki hienon ruusunpunaisen pikkusormensa, — tästä, — tästä, keskinivelen kohdalta. Toiseksi, että mainittu rakastettava nainen — myöskin iloisesti — leikkaa pois verrattoman siron vasemman korvansa. (Päästää hänen kätensä ja kääntyy Rosmeriin.) Hyvästi, voittava Johannekseni!

Rosmer. Lähdettekö nyt yön pimeyteen?

Rosmer. Yön pimeys on paras. Rauha olkoon teille. (Menee. Hetken äänettömyys huoneessa.)

Rebekka (hengittää raskaasti). Ooh, kuinka täällä on tukalaa ja raskasta! (menee akkunan luo, avaa sen ja jää sen eteen seisomaan.)

Rosmer (istuu uunin luona olevaan nojatuoliin). Se lienee sittekin parasta, Rebekka. Minä huomaan sen. Sinun on matkustaminen.

Rebekka. Niin, minä en tiedä muuta keinoa.

Rosmer. Käyttäkäämme siis hyväksemme viimeistä hetkeä. Tule tänne ja istu tuohon viereeni.

Rebekka (menee ja istuu sohvaan). Mitä tahdot, Rosmer?

Rosmer. Ensiksi sanon sinulle sen, ett'ei sinun tarvitse huolehtia tulevaisuudestasi.

Rebekka (hymyilee). Hm. *Minun* tulevaisuuteni.

Rosmer. Minä olen sovittanut asiat kaikkien mahdollisuuksien varalle. Jo aikoja sitte. Mitä tahansa tapahtuisikin, niin on sinusta pidetty huolta.

Rebekka. Sekin vielä, rakas Rosmer.

Rosmer. Olisihan sinun pitänyt arvatakin se.

Rebekka. Aikoja on siitä kulunut, kun minä viimeksi ajattelin moisia asioita.

Rosmer. Niin, niin, — sinä arvelit kai, ett'ei meidän välimme koskaan voisi muuttua toisellaiseksi, kuin se oli.

Rebekka. Niin, niin luulin.

Rosmer. Samoin luulin minäkin. Mutta jos minä kuolisin —.

Rebekka. O, Rosmer — sinä elät kauvemmin kuin minä.

Rosmer. Kurja henkeni lienee sentään omassa vallassani, saan kai sille tehdä, mitä tahdon.

Rebekka. Mitä sillä tarkoitat! Ethän vaan ajattele —.

Rosmer. Olisiko se sinusta niin kummallista? Kärsittyäni näin nolon, surkean tappion! Minä, jonka piti viedä elämäntyöni voittoon —. Ja nyt olen paennut, jättänyt kaikki, — ennen — kuin taistelu oli edes oikein alkanutkaan.

Rebekka. Ala taistelu uudestaan, Rosmer! Koeta vaan, — niin saat nähdä, että voitat. Sinä olet jalostava satojen, — tuhansien mielet. Koeta vaan!

Rosmer. Voi, Rebekka — minäkö, joka en itse luota omaan tehtävääni.

Rebekka. Mutta onhan sinun tehtäväsi jo kestänyt koetuksensa. *Yhden* ihmisen olet ainakin jalostuttanut. Minut, koko elinijäkseni.

Rosmer. Niin, — kun voisin uskoa sanojasi.

Rebekka (väänтелеe käsiään). No, mutta, Rosmer, — etkö tiedä mitään, — etkö mitään, joka saisi sinut uskomaan sitä?

Rosmer (säpsähtää, aivan kuin kammosta). Elä tutki sitä tarkemmin! Elä tutki, Rebekka! Ei sanaakaan enää!

Rebekka. Ei, juuri se asia on tutkittava. Tiedätkö mitään keinoa, joka tukahuttaisi epäluulosi? *Minä* en tiedä ainoatakaan.

Rosmer. Paras sinulle ett'et tiedä. Paras meille kummallekin.

Rebekka. Ei, ei ei, — tähän minä en tyydy! Jos tiedät keinon, millä voin puhdistaa itseni silmissäsi, vaadin minä oikeutenani, että sanot sen.

Rosmer (ikäänkuin ehdottomasti, vasten tahtoansa pakotettuna). No, olkoon menneeksi! Sanoit, että suuri rakkaus on sinussa. Että mielesi on jalostunut minun kauttani. Onko niin? Oletko tehnyt tarkat laskut? Koettelemmeko tulostasi? Mitä?

Rebekka. Siihen olen valmis.

Rosmer. Koska tahansa?

Rebekka. Koska tahansa. Mitä pikemmin, sitä parempi.

Rosmer. Näytä minulle sitte Rebekka, — uskallatko, — minun tähteni, — vielä tänä iltana —. (keskeyttää.) Oi, ei, ei, ei!

Rebekka. Kyllä, Rosmer! Kyllä kyllä! Sano se niin saat nähdä.

Rosmer. Onko sinulla rohkeutta, — onko sinulla lujutta, — iloisesti, niin kuin Ulrik Brendel sanoi,

— minun tähteni, nyt tänä yönä, — iloisesti, — mennä samaa tietä kuin Beate meni?

Rebekka (nousee hitaasti sohvalta ja lausuu melkein mykistyneenä).

Rosmer —!

Rosmer. Niin, — se kysymys ei jätä minua rauhaan — sinun lähdettyäsi. Joka hetki päivästä on se minua kiusaava. Oo — mielestäni näen sinut ilmi-elävänä edessäni. Sinä seisot sululla. Ihan keskellä sulkua. Nyt kumarrut käsipuiden yli! Vaivut pyörteesen, alas putousta kohden! Ei! Sinä horjut. Et uskallakkaan — mitä hän uskalsi.

Rebekka. Mutta jos minulla olisi rohkeutta siihen? Ja iloinen tahto?

Mitä sitte?

Rosmer. Sittehän minun täytyisi uskoa sinua. Täytyisi minun sitte kai saada takaisin uskoni elämäni tehtävään. Uskoa kykyne jalostavan ihmismieliä. Uskoa ihmismielten jalostumiseen.

Rebekka. (ottaa valkean huivinsa, kietoo sen päänsä ympäri ja sanoo maltillisesti). Sinä olet saava takaisin uskosi.

Rosmer. Onko sinulla rohkeutta ja tahtoa — siihen, Rebekka?

Rebekka. Sen saat nähdä huomenna, — tai myöhemmin, jahka saavat minut ylös.

Rosmer (tarttuu otsaansa). Siinä on kammottava viehätys —!

Rebekka. Sillä minä en tahtoisi jäädä veteen. En kauemmaksi aikaa kuin välttämättömästi tarvitsee. Pidettäköön huoli siitä, että ruumiini löydetään.

Rosmer (hypähtää ylös). Mutta tähän — tähän on hulluutta. Matkusta, — tai jää! Minä uskon sinua tälläkin kertaa pelkän sanasi nojalla.

Rebekka. Puhetapoja, Rosmer. Pois nyt heikkous ja arkaileminen! Kuinka sinä tämän jälkeen voisit uskoa minua pelkkien sanojen nojalla?

Rosmer. Mutta minä en tahdo nähdä sinun tappiotasi, Rebekka.

Rebekka. Siitä ei tule tappiota.

Rosmer. Tulee kyllä. Ei sinulla ole koskaan lujutta mennä Beaten tietä.

Rebekka. Etkö luule olevan?

Rosmer. En koskaan. Sinä et ole Beaten tapainen. Sinä et ole tuskaantuneen näkökannan alainen.

Rebekka. Mutta minä olen Rosmersholman näkökannan alainen. — Nyt minun tulee sovittaa, mitä olen rikkonut.

Rosmer (katsoo häneen kiinteästi). Onko *se* nyt kantasi!

Rebekka. On.

Rosmer. Hyvä. Sitte olen minä meidän vapautuneen näkökantamme alainen. Ei ole kukaan meidän tuomarimme. Ja siksi saamme itse istua oikeutta.

Rebekka (käsittää väärin hänen tarkoituksensa). Sekin vielä. Vielä sekin. Minun kuolemani vapauttaa kaikista paraimman sinussa.

Rosmer. Ooh, minussa ei ole enään mitään vapauttamista.

Rebekka. On kyllä. Mutta minä — minä olisin tästä lähin aivan kuin vesihirviö, vaan estelemässä ja pidättelemässä laivaa, jolla sinä riennät eteenpäin. Minun pitää mennä mereen. Tai jäisinkö tänne kitumaan ehkäistyä elämää. Miettimään ja suremaan onnea, jonka entisyyteni salpaa minulta? Paras on minun päästä pois, Rosmer.

Rosmer. Jos sinä menet — tulen minä kanssasi.

Rebekka. (hymyilee melkein huomaamattomasti, katsoo häneen ja sanoo). Niin, tule — tule todistajaksi —

Rosmer. Minä tulen sinun kanssasi, minä sanon.

Rebekka. Sululle asti, niin. Sen päälle sinä et koskaan rohkene astua.

Rosmer. Oletko huomannut sen?

Rebekka (raskaasti ja murtuneella äänellä). Olen. — Se juuri teki minun rakkauteni toivottomaksi.

Rosmer. Rebekka, — nyt lasken käteni pääsi päälle. (tekee niin.) Ja otan sinut oikeana vaimonani aviopuolisokseni.

Rebekka (tarttuu hänen käsiinsä ja kumartaa päänsä hänen rinnoilleen). Kiitos, Rosmer. (päästää hänet.) Ja nyt menen minä — iloisena.

Rosmer. Miehen ja vaimon tulee seurata toisiansa.

Rebekka. Sululle asti vaan, Rosmer.

Rosmer. Sen päälle myöskin. Niin pitkälle kuin sinäkin menet — tulen sinun kanssasi. Sillä nyt minä uskallan.

Rebekka. Tiedätkö ihan varmaan, että se tie on sinulle paras?

Rosmer. Minä tiedän, että se on ainoa.

Rebekka. Mutta jos erehdyt? Jos tämä onkin vaan hairahdus? Joku Rosmersholman valkeista hevosista.

Rosmer. Voi olla. Sillä niistä me emme pääse tässä talossa.

Rebekka. Jää siis, Rosmer!

Rosmer. Miehen tulee seurata vaimoansa, samoin kuin vaimon miestään.

Rebekka. Niin, sano minulle *se* ensin. Seuraatko sinä minua? Tai minäkö seuraan sinua?

Rosmer. Sitä emme koskaan saa harkituksi.

Rebekka. Minä tahtoisin sentään mielelläni tietää sen.

Rosmer. Me seuraamme toinen toistamme. Minä sinua ja sinä minua.

Rebekka. Niin minäkin melkein luulen.

Rosmer. Sillä nyt me kaksi olemme *yksi*.

Rebekka. Niin. Nyt me olemme yksi. Tule! Niin menemme iloisina. (menevät käsi kädessä eteisen kautta ja kääntyvät vasemmalle. Ovi jää auki.)

(Huone on hetken tyhjä. *Matami Helseth* raottaa oikeanpuolista ovea.)

Matami Helseth. Neiti, — vaunut ovat — (katsoo ympärilleen.) Ei ketään? Yhdessä ulkona tähän aikaan? No, entä — sen minä sanon —! Hm! (menee eteiseen, katselee ympärilleen, tulee takaisin jälleen.) Ei penkilläkään. Ei nyt, ei, (menee akkunan luoja katsoo ulos). 'sus siunaa! Tuo Valkonen *tuolla* —! Siellähän ne, toden totta, seisovat kumpikin sululla! Varjelkoon, niitä syntisiä ihmisparkoja! Eivätkös seiso ihan silytysten! (huutaa kovaa.) Ooh — kaiteen yli — kumpikin! — Koskeen. Apua! Apua! (vapisee polvistaan, pitelee tuolista kiinni ja saa tuskin sanotuksi:) Ei. Apu on turha. — Rouva vainaa vei ne.

*** END OF THE PROJECT GUTENBERG EBOOK ROSMERSHOLMA: NELINÄYTÖKSINEN NÄYTELMÄ

Updated editions will replace the previous one—the old editions will be renamed.

Creating the works from print editions not protected by U.S. copyright law means that no one owns a United States copyright in these works, so the Foundation (and you!) can copy and distribute it in the United States without permission and without paying copyright royalties. Special rules, set forth in the General Terms of Use part of this license, apply to copying and distributing Project Gutenberg™ electronic works to protect the PROJECT GUTENBERG™ concept and trademark. Project Gutenberg is a registered trademark, and may not be used if you charge for an eBook, except by following the terms of the trademark license, including paying royalties for use of the Project Gutenberg trademark. If you do not charge anything for copies of this eBook, complying with the trademark license is very easy. You may use this eBook for nearly any purpose such as creation of derivative works, reports, performances and research. Project Gutenberg eBooks may be modified and printed and given away—you may do practically ANYTHING in the United States

with eBooks not protected by U.S. copyright law. Redistribution is subject to the trademark license, especially commercial redistribution.

START: FULL LICENSE
THE FULL PROJECT GUTENBERG LICENSE
PLEASE READ THIS BEFORE YOU DISTRIBUTE OR USE THIS WORK

To protect the Project Gutenberg™ mission of promoting the free distribution of electronic works, by using or distributing this work (or any other work associated in any way with the phrase “Project Gutenberg”), you agree to comply with all the terms of the Full Project Gutenberg™ License available with this file or online at www.gutenberg.org/license.

Section 1. General Terms of Use and Redistributing Project Gutenberg™ electronic works

1.A. By reading or using any part of this Project Gutenberg™ electronic work, you indicate that you have read, understand, agree to and accept all the terms of this license and intellectual property (trademark/copyright) agreement. If you do not agree to abide by all the terms of this agreement, you must cease using and return or destroy all copies of Project Gutenberg™ electronic works in your possession. If you paid a fee for obtaining a copy of or access to a Project Gutenberg™ electronic work and you do not agree to be bound by the terms of this agreement, you may obtain a refund from the person or entity to whom you paid the fee as set forth in paragraph 1.E.8.

1.B. “Project Gutenberg” is a registered trademark. It may only be used on or associated in any way with an electronic work by people who agree to be bound by the terms of this agreement. There are a few things that you can do with most Project Gutenberg™ electronic works even without complying with the full terms of this agreement. See paragraph 1.C below. There are a lot of things you can do with Project Gutenberg™ electronic works if you follow the terms of this agreement and help preserve free future access to Project Gutenberg™ electronic works. See paragraph 1.E below.

1.C. The Project Gutenberg Literary Archive Foundation (“the Foundation” or PGLAF), owns a compilation copyright in the collection of Project Gutenberg™ electronic works. Nearly all the individual works in the collection are in the public domain in the United States. If an individual work is unprotected by copyright law in the United States and you are located in the United States, we do not claim a right to prevent you from copying, distributing, performing, displaying or creating derivative works based on the work as long as all references to Project Gutenberg are removed. Of course, we hope that you will support the Project Gutenberg™ mission of promoting free access to electronic works by freely sharing Project Gutenberg™ works in compliance with the terms of this agreement for keeping the Project Gutenberg™ name associated with the work. You can easily comply with the terms of this agreement by keeping this work in the same format with its attached full Project Gutenberg™ License when you share it without charge with others.

1.D. The copyright laws of the place where you are located also govern what you can do with this work. Copyright laws in most countries are in a constant state of change. If you are outside the United States, check the laws of your country in addition to the terms of this agreement before downloading, copying, displaying, performing, distributing or creating derivative works based on this work or any other Project Gutenberg™ work. The Foundation makes no representations concerning the copyright status of any work in any country other than the United States.

1.E. Unless you have removed all references to Project Gutenberg:

1.E.1. The following sentence, with active links to, or other immediate access to, the full Project Gutenberg™ License must appear prominently whenever any copy of a Project Gutenberg™ work (any work on which the phrase “Project Gutenberg” appears, or with which the phrase “Project Gutenberg” is associated) is accessed, displayed, performed, viewed, copied or distributed:

This eBook is for the use of anyone anywhere in the United States and most other parts of the world at no cost and with almost no restrictions whatsoever. You may copy it, give it away or re-use it under the terms of the Project Gutenberg License included with this eBook or online at www.gutenberg.org. If you are not located in the United States, you will have to check the laws of the country where you are located before using this eBook.

1.E.2. If an individual Project Gutenberg™ electronic work is derived from texts not protected by U.S. copyright law (does not contain a notice indicating that it is posted with permission of the copyright holder), the work can be copied and distributed to anyone in the United States without paying any fees or charges. If you are redistributing or providing access to a work with the phrase “Project Gutenberg” associated with or appearing on the work, you must comply either with the requirements of paragraphs 1.E.1 through 1.E.7 or obtain permission for the use of the work and the Project Gutenberg™ trademark as set forth in paragraphs 1.E.8 or 1.E.9.

1.E.3. If an individual Project Gutenberg™ electronic work is posted with the permission of the copyright holder, your use and distribution must comply with both paragraphs 1.E.1 through 1.E.7 and any additional terms imposed by the copyright holder. Additional terms will be linked to the Project Gutenberg™ License for all works posted with the permission of the copyright holder found at the beginning of this work.

1.E.4. Do not unlink or detach or remove the full Project Gutenberg™ License terms from this work, or any files containing a part of this work or any other work associated with Project Gutenberg™ .

1.E.5. Do not copy, display, perform, distribute or redistribute this electronic work, or any part of this electronic work, without prominently displaying the sentence set forth in paragraph 1.E.1 with active links or immediate access to the full terms of the Project Gutenberg™ License.

1.E.6. You may convert to and distribute this work in any binary, compressed, marked up, nonproprietary or proprietary form, including any word processing or hypertext form. However, if you provide access to or distribute copies of a Project Gutenberg™ work in a format other than “Plain Vanilla ASCII” or other format used in the official version posted on the official Project Gutenberg™ website (www.gutenberg.org), you must, at no additional cost, fee or expense to the user, provide a copy, a means of exporting a copy, or a means of obtaining a copy upon request, of the work in its original “Plain Vanilla ASCII” or other form. Any alternate format must include the full Project Gutenberg™ License as specified in paragraph 1.E.1.

1.E.7. Do not charge a fee for access to, viewing, displaying, performing, copying or distributing any Project Gutenberg™ works unless you comply with paragraph 1.E.8 or 1.E.9.

1.E.8. You may charge a reasonable fee for copies of or providing access to or distributing Project Gutenberg™ electronic works provided that:

- You pay a royalty fee of 20% of the gross profits you derive from the use of Project Gutenberg™ works calculated using the method you already use to calculate your applicable taxes. The fee is owed to the owner of the Project Gutenberg™ trademark, but he has agreed to donate royalties under this paragraph to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation. Royalty payments must be paid within 60 days following each date on which you prepare (or are legally required to prepare) your periodic tax returns. Royalty payments should be clearly marked as such and sent to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation at the address specified in Section 4, “Information about donations to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation.”
- You provide a full refund of any money paid by a user who notifies you in writing (or by e-mail) within 30 days of receipt that s/he does not agree to the terms of the full Project Gutenberg™ License. You must require such a user to return or destroy all copies of the works possessed in a physical medium and discontinue all use of and all access to other copies of Project Gutenberg™ works.
- You provide, in accordance with paragraph 1.F.3, a full refund of any money paid for a work or a replacement copy, if a defect in the electronic work is discovered and reported to you within 90 days of receipt of the work.
- You comply with all other terms of this agreement for free distribution of Project Gutenberg™ works.

1.E.9. If you wish to charge a fee or distribute a Project Gutenberg™ electronic work or group of works on different terms than are set forth in this agreement, you must obtain permission in writing from the Project Gutenberg Literary Archive Foundation, the manager of the Project Gutenberg™ trademark. Contact the Foundation as set forth in Section 3 below.

1.F.

1.F.1. Project Gutenberg volunteers and employees expend considerable effort to identify, do copyright research on, transcribe and proofread works not protected by U.S. copyright law in creating the Project Gutenberg™ collection. Despite these efforts, Project Gutenberg™ electronic works, and the medium on which they may be stored, may contain “Defects,” such as, but not limited to, incomplete, inaccurate or corrupt data, transcription errors, a copyright or other intellectual property infringement, a defective or damaged disk or other medium, a computer virus, or computer codes that damage or cannot be read by your equipment.

1.F.2. LIMITED WARRANTY, DISCLAIMER OF DAMAGES - Except for the “Right of Replacement or Refund” described in paragraph 1.F.3, the Project Gutenberg Literary Archive Foundation, the owner of the Project Gutenberg™ trademark, and any other party distributing a Project Gutenberg™ electronic work under this agreement, disclaim all liability to you for damages, costs and expenses, including legal fees. YOU AGREE THAT YOU HAVE NO REMEDIES FOR NEGLIGENCE, STRICT LIABILITY, BREACH OF WARRANTY OR BREACH OF CONTRACT EXCEPT THOSE PROVIDED IN PARAGRAPH 1.F.3. YOU AGREE THAT THE FOUNDATION, THE TRADEMARK OWNER, AND ANY DISTRIBUTOR UNDER THIS AGREEMENT WILL NOT BE LIABLE TO YOU FOR ACTUAL, DIRECT, INDIRECT, CONSEQUENTIAL, PUNITIVE OR INCIDENTAL DAMAGES EVEN IF YOU GIVE NOTICE OF THE POSSIBILITY OF SUCH DAMAGE.

1.F.3. LIMITED RIGHT OF REPLACEMENT OR REFUND - If you discover a defect in this electronic work within 90 days of receiving it, you can receive a refund of the money (if any) you paid for it by sending a written explanation to the person you received the work from. If you received the work on a physical medium, you must return the medium with your written explanation. The person or entity that provided you with the defective work may elect to provide a replacement copy in lieu of a refund. If you received the work electronically, the person or entity providing it to you may choose to give you a second opportunity to receive the work electronically in lieu of a refund. If the

second copy is also defective, you may demand a refund in writing without further opportunities to fix the problem.

1.F.4. Except for the limited right of replacement or refund set forth in paragraph 1.F.3, this work is provided to you 'AS-IS', WITH NO OTHER WARRANTIES OF ANY KIND, EXPRESS OR IMPLIED, INCLUDING BUT NOT LIMITED TO WARRANTIES OF MERCHANTABILITY OR FITNESS FOR ANY PURPOSE.

1.F.5. Some states do not allow disclaimers of certain implied warranties or the exclusion or limitation of certain types of damages. If any disclaimer or limitation set forth in this agreement violates the law of the state applicable to this agreement, the agreement shall be interpreted to make the maximum disclaimer or limitation permitted by the applicable state law. The invalidity or unenforceability of any provision of this agreement shall not void the remaining provisions.

1.F.6. INDEMNITY - You agree to indemnify and hold the Foundation, the trademark owner, any agent or employee of the Foundation, anyone providing copies of Project Gutenberg™ electronic works in accordance with this agreement, and any volunteers associated with the production, promotion and distribution of Project Gutenberg™ electronic works, harmless from all liability, costs and expenses, including legal fees, that arise directly or indirectly from any of the following which you do or cause to occur: (a) distribution of this or any Project Gutenberg™ work, (b) alteration, modification, or additions or deletions to any Project Gutenberg™ work, and (c) any Defect you cause.

Section 2. Information about the Mission of Project Gutenberg™

Project Gutenberg™ is synonymous with the free distribution of electronic works in formats readable by the widest variety of computers including obsolete, old, middle-aged and new computers. It exists because of the efforts of hundreds of volunteers and donations from people in all walks of life.

Volunteers and financial support to provide volunteers with the assistance they need are critical to reaching Project Gutenberg™'s goals and ensuring that the Project Gutenberg™ collection will remain freely available for generations to come. In 2001, the Project Gutenberg Literary Archive Foundation was created to provide a secure and permanent future for Project Gutenberg™ and future generations. To learn more about the Project Gutenberg Literary Archive Foundation and how your efforts and donations can help, see Sections 3 and 4 and the Foundation information page at www.gutenberg.org.

Section 3. Information about the Project Gutenberg Literary Archive Foundation

The Project Gutenberg Literary Archive Foundation is a non-profit 501(c)(3) educational corporation organized under the laws of the state of Mississippi and granted tax exempt status by the Internal Revenue Service. The Foundation's EIN or federal tax identification number is 64-6221541. Contributions to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation are tax deductible to the full extent permitted by U.S. federal laws and your state's laws.

The Foundation's business office is located at 809 North 1500 West, Salt Lake City, UT 84116, (801) 596-1887. Email contact links and up to date contact information can be found at the Foundation's website and official page at www.gutenberg.org/contact

Section 4. Information about Donations to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation

Project Gutenberg™ depends upon and cannot survive without widespread public support and donations to carry out its mission of increasing the number of public domain and licensed works that can be freely distributed in machine-readable form accessible by the widest array of equipment including outdated equipment. Many small donations (\$1 to \$5,000) are particularly important to maintaining tax exempt status with the IRS.

The Foundation is committed to complying with the laws regulating charities and charitable donations in all 50 states of the United States. Compliance requirements are not uniform and it takes a considerable effort, much paperwork and many fees to meet and keep up with these requirements. We do not solicit donations in locations where we have not received written confirmation of compliance. To SEND DONATIONS or determine the status of compliance for any particular state visit www.gutenberg.org/donate.

While we cannot and do not solicit contributions from states where we have not met the solicitation requirements, we know of no prohibition against accepting unsolicited donations from donors in such states who approach us with offers to donate.

International donations are gratefully accepted, but we cannot make any statements concerning tax treatment of donations received from outside the United States. U.S. laws alone swamp our small staff.

Please check the Project Gutenberg web pages for current donation methods and addresses.

Donations are accepted in a number of other ways including checks, online payments and credit card donations. To donate, please visit: www.gutenberg.org/donate

Section 5. General Information About Project Gutenberg™ electronic works

Professor Michael S. Hart was the originator of the Project Gutenberg™ concept of a library of electronic works that could be freely shared with anyone. For forty years, he produced and distributed Project Gutenberg™ eBooks with only a loose network of volunteer support.

Project Gutenberg™ eBooks are often created from several printed editions, all of which are confirmed as not protected by copyright in the U.S. unless a copyright notice is included. Thus, we do not necessarily keep eBooks in compliance with any particular paper edition.

Most people start at our website which has the main PG search facility: www.gutenberg.org.

This website includes information about Project Gutenberg™, including how to make donations to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation, how to help produce our new eBooks, and how to subscribe to our email newsletter to hear about new eBooks.